

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA APLIKOVANÉ GEOGRAFIE A ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

**Krajinné prvky ve struktuře města České Budějovice, jejich
integrace do organismu města s vazbou na územní plánování**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: Prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

Diplomant: Bc. Jana Sládková

2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro paní Bc. Janu Sládkovou

obor : Krajinné inženýrství (DRES), Regionální environmentální správa

Název tématu: **Krajinné prvky ve struktuře města České Budějovice, jejich integrace do organismu města s vazbou na územní plánování**

Název tématu v angličtině: **Landscape elements in urban structure of České Budějovice; their integration in the urban tissue related to urban planning**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je na podkladě rešerše literatury týkající se přírodního prostředí ve městě a začleňování krajinných prvků do organismu města analyzovat město České Budějovice a jeho plánování, s výstupem v podobě námětů pro posílení přírodního fenoménu v organismu města. Diplomová práce bude obsahovat textovou a grafickou část.

Osnova textové části

- Úvod a cíl práce
- Metodika
- Literární rešerše
  - Základní pojmy územního plánování
  - Historické souvislosti – vývoj českých měst a historie plánování Českých Budějovic s ohledem na vztah sídla a přírodního prostředí
  - Platná právní legislativa a zakotvení a ochrana krajinných prvků v ní
  - Krajinné prvky ve městě – kritický rozbor teoretického zpracování v soudobé odborné literatuře
- Rozbor současného stavu přírodní složky prostředí města Českých Budějovic
- Analýza současného územního plánu města
  - a jeho funkce při ochraně stávajících nově navrhovaných krajinných prvků
  - a jejich vliv na udržitelnost rozvoje města
- Diskuse – vyhodnocení míry zásahů pro úpravu územního plánu města
- Závěry a doporučení pro zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města, a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě
- Použitá literatura
- Přílohy

Grafické přílohy

- Mapová schémata
  - analytická část: z územního plánu města České Budějovice (ÚPnM), výřezy více lokalit ÚPnM s krajinnými prvky
  - návrhové části: návrh zapojení krajinných enkláv do organismu města na příkladu krajinného parku Děkanská pole.
- Fotodokumentace

Seznam doporučených podkladů

Dokumenty

- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 254/2001, o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 4/2000 statutárního města České Budějovice o závazných částech územního plánu města České Budějovice, ve znění pozdějších změn
- ATELIER 8000 spol. s r.o. et VH-TRES s.r.o., 2004: Město a voda – historie a současnost. Strategická studie. České Budějovice
- ŠTĚPÁN V., 1986: Územní plán sídelního útvaru České Budějovice. Stavoprojekt České Budějovice
- Hruša & Pelcák, Ateliér Brno, s.r.o., Územní plán města České Budějovice, Brno, 2000
- GERGEL J., 2008: Vymezení plánu ÚSES České Budějovice (biocenter, biokoridorů). České Budějovice
- TIMR M., 2007: Rekapitulace všech nevyužitých ploch určených v územním plánu města České Budějovice, České Budějovice
- Šimek P., Borusik P., Kučera P., Šimek P., 2005: Park Stromovka v Českých Budějovicích. Ověřovací studie (koncept). Mendova zemědělská a lesnická univerzita Brno, Lednice na Moravě

Literatura

- Hruša J., 1977: Slovník soudobého urbanismu. Odeon, Praha
- Hruša J., 1962: Budoucnost měst. Orbis Praha, Praha
- CÍLEK V., 2004: Makom Kniha míst. Nakladatelství Dokořán, Praha
- CÍLEK V., 2008: Dýchat s ptáky. Nakladatelství Dokořán, Praha
- Kuthan J., 1976: Sřředověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století. Nakladatelství Růže, České Budějovice
- Vickers G., 1998: Key Moments in Architecture. Octopus Publishing Group Ltd, Londýn
- Hayden D., 2001: A Field Guide to Sprawl. W. W. Bortin & company, New York
- Hrnčíčka P., 2005: Sídelní kaše. Era, Brno
- VOREL I., 2002: Přírodní prostředí a krajina v regulačních plánech. Sborník mezinárodní vědecké konference Město, venkovský prostor a krajina. Agora, Praha
- HORKÝ J. et VOREL I., 1985: Tvorba krajiny. ČVUT, Praha
- KUPKA J., 2006: Zeleň v historii města. ČVUT, Praha
- SKLENIČKA P., 2003: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha
- Maier K., 1993: Územní plánování. ČVUT, Praha
- Maier K., Čtyrský J., Vorel J., Franke D., 2008: Územní plánování a udržitelný rozvoj. ABF – nakladatelství ARCH, Praha
- BARTOVÁ H. et RŮŽIČKA M., 2008: Územní plánování a doprava. ABF – nakladatelství ARCH, Praha
- ŘÍHA J., 1995: Hodnocení vlivu investic na životní prostředí. Academia, Praha
- Kalusok M., 2004: Zahradní architektura. Computer press, Brno
- KORNELOVÁ M., 2008: Krajina v územním plánování. Sborník ze semináře AUÚP Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 6/2008, Ústav územního rozvoje, Brno
- Velíčkovi M. et P., 2008: Krajinná architektura v urbanizovaném prostředí i mimo něj. Sborník ze semináře AUÚP Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 6/2008, Ústav územního rozvoje, Brno
- HALASOVÁ H. et Šilarová V., 2007: Územní plánování v České republice. Ministerstvo pro místní rozvoj, Ústav územního rozvoje, Brno
- Koutný J., 2004: Moderní urbanistické koncepce. Zvláštní příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 6/2004, Ústav územního rozvoje, Brno
- Tůma M., 2004: České Budějovice město na cestě. Fotomida, České Budějovice
- NEBE s.r.o., 2006: Encyklopedie Českých Budějovic. Statutární město České Budějovice et NEBE s.r.o., České Budějovice
- KAKUŠKA K., 1998: Zlatá stoka. České Budějovice
- Webové stránky: www.mmr.cz

Vedoucí diplomové práce: Prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

Konzultant diplomové práce: Doc. Ing. arch. Petr Hruša

Datum zadání diplomové práce: 13. srpna 2010

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

Vedoucí katedry

Děkan

23. 08. 2010

V Praze dne .....

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Prof. Ing. arch. Karla Maiera, CSc.

Další informace mi poskytli především Doc. Ing. arch. Petr Hruša, jako konzultant, a Ing. arch. Petr Žížala.

Uvedla jsem všechny literární prameny, ze kterých jsem čerpala.

V Českých Budějovicích 18. 4. 2011

Poděkování:

Děkuji Prof. Ing. arch. Karlu Maierovi, CSc., za odborné vedení mé diplomové práce.

Děkuji mému konzultantovi Doc. Ing. arch. Petru Hrušovi, Ing. arch. Petru Žížalovi za cenné rady, připomínky, odbornou literaturu a pomoc s kompletací map a materiálů z historie plánování města České Budějovice, Ing. arch. Václavu Štěpánovi za poskytnutí informací k historii plánování města, Ing. arch. Stanislavu Kovářovi za odbornou literaturu a panu Milanu Binderovi za fotografie současného stavu přírodních složek ve městě. Děkuji svým kolegům z odboru územního plánování a architektury Magistrátu města České Budějovice za podporu a poskytnutí některých dalších podkladů.

V Českých Budějovicích 18. 4. 2011

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou přítomnosti krajinných prvků ve městě České Budějovice, jejich zapojením do struktury města s vazbou na územní plánování. Na základě poznatků z rozboru teoretického zpracování problematiky krajinných prvků ve městě v soudobé odborné literatuře, rozboru stavu přírodního prostředí ve městě a diskuze k vyhodnocení míry zásahů pro úpravu územního plánu města České Budějovice, jsou v závěru práce doporučeny možné kroky pro zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města, a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě. Územní plánování pro města se musí soustředit při stanovování základní koncepce rozvoje území, především na zajištění potřeb lidí ve městě žijících s cílem přispět k harmonicky vyváženému celku. Mezi základní doporučení pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě České Budějovice, včetně posílení vazeb společenského a přírodního potenciálu, patří např. rehabilitace a rozvoj zelených klínů navržených v územním plánu města, vybudování městského parku s krajinným charakterem Děkaná pole, obnova a rekonstrukce zeleně v parku Stromovka, realizace rekreační plavby po řece Vltava, výsadba doprovodné zeleně podél sítě budovaných cyklostezek a turistických tras. Z hlediska finančních nároků pro správu veřejných statků ve městě je k těmto doporučením připojen i požadavek pro územně plánovací dokumentace (územní plán, regulační plán) klást v jednotlivých plochách se stanovenými funkčními typy *veřejné prostranství – městská zeleň* a *veřejné prostranství – krajinná zeleň* důraz na zajištění trvale udržitelné zeleně ve městě např. formou druhové skladby vegetačních prvků, které budou relativně finančně nenáročné na údržbu.

Abstract

The diploma thesis deals with the analysis of the presence of the landscape elements in the city of České Budějovice, their integration into the city structure linked to the territorial planning. Based on the knowledge gained from the analysis of the theoretical elaboration of the issue of the landscape elements in a city in the contemporary literature, the analysis of the condition of the natural environment in the city, and the discussion on assessment of the level of impacts for the purposes of adjusting the territorial plan for the city of České Budějovice, possible steps for integration, maintenance and development of the natural phenomenon in the city organism and for joining the natural and cultural view at the significant landscape

enclave in the city are recommended in the final part of the thesis. When determining a basic concept of the territorial development, territorial planning for cities must be mainly focused on ensuring the needs of people living in cities aimed at contribution to a harmoniously balanced unit. For instance, rehabilitation and development of green wedges proposed in the territorial plan for the city, building a city park of the landscape character called Děkanská pole, restoration and reconstruction of the greenery in the city park of Stromovka, introduction of recreational cruises on the Vltava River, planting accompanying greenery along the built network of cycle routes and tourist tracks are some of the basic recommendations to join the natural and cultural view at the significant landscape enclave in the city and to strengthen the ties of the social and natural potential in České Budějovice. In terms of financial needs relating to the administration of the public domains in the city, a requirement on territorial planning documentation (territorial plan, regulation plan) to put emphasis on sustainable green areas in the individual city areas with the defined functional types *concourse – urban green areas* and *public domains – landscape green areas* e.g. in form of species composition of the vegetation elements that will not be relatively maintenance-demanding in terms of costs is added to these recommendations.

Klíčové pojmy:

územní plánování, urbanismus, urbanizace, územně plánovací dokumentace, trvale udržitelný rozvoj, územní plán města České Budějovice, krajinné prvky ve městě, krajinný ráz, genius loci, zeleň, vodní toky a plochy, volné plochy, urbanistická struktura, přírodní prostředí, územní systém ekologické stability, městský park, zelené klíny, doprovodná zeleň.

Key terms:

territorial planning, urbanism, urbanization, territorial planning documentation, sustainable development, territorial plan of the city of České Budějovice, landscape elements in a city, face of landscape, genius loci, greenery, water courses and areas, free areas, urban structure, natural environment, territorial system of ecological stability, city park, green wedges, accompanying greenery.

Obsah:

1	Úvod a cíl práce.....	9
2	Metodika	10
2.1	Sběr dat	10
2.2	Analyticko-syntetická metoda zpracování	10
2.3	Metodika jednoty krajinného rázu a urbánních struktur v územním plánování	11
3	Literární rešerše.....	12
3.1	Základní pojmy územního plánování	12
3.1.1	Územní plánování	12
3.1.2	Trvale udržitelný rozvoj.....	13
3.1.3	Urbanismus.....	15
3.1.4	Urbanizace.....	16
3.2	Platná právní legislativa a zakotvení a ochrana krajinných prvků v ní	17
3.2.1	Právní nástroje na úseku územního plánování a jejich vztah k ochraně krajinných prvků.....	17
3.2.2	Zvláštní právní předpisy ve vztahu k územnímu plánování a ochraně krajinných prvků.....	22
3.3	Historické souvislosti – vývoj českých měst a historie plánování Českých Budějovic s ohledem na vztah sídla a přírodního prostředí	23
3.3.1	Vývoj českých měst	23
3.3.2	Vývoj Českých Budějovic s ohledem na vztah sídla a přírodního prostředí	28
3.3.3	Historie plánování Českých Budějovic	34
3.4	Krajinné prvky ve městě – kritický rozbor teoretického zpracování v soudobé odborné literatuře.....	46
4	Rozbor současného stavu přírodní složky prostředí města České Budějovice	53
4.1	Město v širších vazbách	53
4.2	Přírodní podmínky.....	54
4.2.1	Reliéf a geologické podmínky.....	54
4.2.2	Půdní podmínky.....	55
4.2.3	Klimatické podmínky.....	55
4.2.4	Hydrologické podmínky	56
4.3	Krajina města a přírodní složky	56
5	Analýza současného územního plánu města České Budějovice.....	63
5.1	Funkce územního plánu města při ochraně stávajících a nově navrhovaných krajinných prvků.....	63
5.1.1	Základní cíle územní politiky a koncepce rozvoje ve vazbě na krajinu a přírodní prvky.....	64
5.1.2	Členění území ve struktuře města a základní regulace	65
5.1.3	Zásady návrhu řešení územního plánu se zohledněním krajinných hodnot města	68
5.1.4	Plán územního systému ekologické stability	71
5.2	Vliv stávajících a nově navrhovaných krajinných prvků v územním plánu města na udržitelnost rozvoje města	72
6	Diskuse – vyhodnocení míry zásahů pro úpravu územního plánu města.....	75
6.1	Zákonné povinnosti k úpravě územního plánu města	75
6.2	Zásahy pro úpravu územního plánu města	76
7	Závěry a doporučení pro zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města, a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě	79
7.1	Principy pro rozvoj města jako harmonicky vyváženého celku v územním plánování	79
7.2	Doporučení pro udržení a rozvoj přírodního fenoménu a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy v Českých Budějovicích.....	81
8	Přehled literatury a použitých zdrojů	853
8.1	Literatura	85
8.2	Legislativa	88
9	Přílohy.....	89
9.1	Mapová schémata.....	89
9.2	Fotodokumentace	104

1 Úvod a cíl práce

Předmětem mé diplomové práce je analyzovat přítomnost krajinných prvků v Českých Budějovicích, jejich zapojení do struktury města s vazbou na územní plánování s cílem doporučit, na základě poznatků z odborné literatury a rozboru stavu přírodního prostředí, možné kroky pro zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města, a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě.

V úvodu práce je možné nastolit otázku, jaký zásadní smysl má pro urbanismus a územní plánování spojení města a krajinných prvků. Prvotním vodítkem by mohl být krajinný ráz, který se dodnes odvíjí zejména od ekologických podmínek, ale v rámci těchto podmínek je dotvářen lidskou činností a životem lidí v určitém území. Dá se říci, že krajinný ráz tvoří soubor typických znaků vzniklých přírodními procesy a lidskou činností. Právě ony typické znaky vytvářejí obraz dané krajiny. O tom, že je třeba chránit přírodu a krajinný ráz, dnes již snad nikdo nepochybuje. Vedle toho jsou nekonečným zdrojem urbanistických i ekologicko-společenských inspirací naše postoje ve vazbě na krajinné prvky a související sdílené hodnoty lidské společnosti ve městě a jeho územní struktuře. Tak lze krajinné prvky vnímat i jako relativně nedotčený svět kolem nás, a to jak přírodní, tak civilizační. V územním plánování, jako výrazně civilizačním projevu, jsme často omezeni setrvačným vlastním subjektivním vnímáním reality. Přitom pouze krajinný ráz, vycházející ze souladu nejen s vlastní přírodou, ale i s dějinami území a s reálnou strukturou území, je předpokladem pro harmonické měřítko územního plánování.

Územní plánování by mělo při tvorbě územně plánovacích dokumentací zohlednit ochranu a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města pro kvalitní život v něm ve vazbě na jeho udržitelný rozvoj. Ideálem by mělo být město jako harmonicky vyvážený celek, který nejen zajistí základní potřeby lidí zde žijících, ale bude přispívat svým měřítkem, urbanistickou strukturou s dostatečným zastoupením krajinných prvků k atraktivitě města, kvalitnímu prostředí a obytné pohodě v něm.

Pro zacházení s územím je třeba si uvědomit, že člověk by se neměl vyvyšovat nad přírodu a svým tvůrčím společenským potenciálem nad krajinu, která mu dává rámec pro jeho existenci. V tomto pojetí lze do územního plánování zahrnout jevy přírodní a urbánní, což by mělo být východiskem pro chápání města ve vzájemném propojení společenských potřeb a přírodní krajiny.

2 Metodika

2.1 Sběr dat

Prvořadým úkolem pro zahájení prací bylo shromáždění potřebné literatury a její prostudování, přičemž výchozími podklady se stala odborná literatura, sborníky z konferencí, odborné časopisy, mapové podklady, územně plánovací dokumentace a územně plánovací podklady města České Budějovice, právní předpisy a fotografie zajímavých míst s výrazným zastoupením krajinných prvků ve městě. Pro zmapování výchozích podmínek a zpracování rozboru současného stavu krajinných prvků ve městě jsem provedla vlastní průzkum v terénu.

Zdroji odborné literatury, časopisů a sborníků pro mou práci byla především Jihočeská vědecká knihovna České Budějovice, Magistrát města České Budějovice a soukromé knihovny Ing. arch. Petra Žížaly a Ing. arch. Stanislava Kováře. Některé mapové podklady týkající se historie plánování města České Budějovice jsem čerpala ze Státního okresní archivu České Budějovice a z Historického atlasu map. Územní plán sídelního útvaru České Budějovice z roku 1986, územní plán města České Budějovice z roku 2000, včetně krycích listů více lokalit s krajinnými prvky, a urbanistickou studii městského parku Děkanská pole jsem si vypůjčila na odboru územního plánování a architektury Magistrátu města České Budějovice. Fotografie zajímavých míst s výrazným zastoupením krajinných prvků ve městě mi poskytl ze svého soukromého archivu pan Milan Binder.

2.2 Analyticko-syntetická metoda zpracování

Má diplomová práce má charakter studie, která je zpracována analyticko-syntetickou metodou. Analýza stavu a následná syntéza integrace krajinných prvků v Českých Budějovicích vychází ze studia odborné literatury, právních předpisů a mapových podkladů, z vyhodnocení průzkumu stavu krajinných prvků v terénu a z rozboru územního plánu města České Budějovice ve vazbě na dané téma diplomové práce.

Analýza znamenala myšlenkový rozklad jednotlivých částí zkoumaného území města ve vztahu k zastoupení krajinných prvků v nich. Tento rozklad mi umožnil lépe a podrobněji zkoumat a poznat současný stav přírodní složky prostředí v dílčích částech města, které jsou urbanistickou strukturou a historickými vazbami odlišné svým charakterem, ale zároveň tvoří určité subsystémy celého systému města s určitými zákonitostmi a vazbami.

Syntéza znamenala myšlenkové spojování jednotlivých analyzovaných částí území města opět v jeden vnitřně jednotný celek, ovšem obohacený o návrhy a doporučení pro úpravu územního plánu města ve vztahu k přírodnímu prostředí a v souladu se zadáním diplomové práce o návrhy a doporučení možných kroků pro zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města, a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě.

2.3 Metodika jednoty krajinného rázu a urbánních struktur v územním plánování

Metodika jednoty krajinného rázu a plánování urbánních struktur v územním plánování vychází z tématu odpovědnosti s vazbou na možnosti člověka nakládat s přírodou. Vzhledem ke vzrůstající mocí lidí nad přírodním prostředím, nese územní plánování jako společenská činnost v technické i v humanitně obecnější rovině vysokou zodpovědnost ke krajině a urbánní struktuře. Cestu k metodice práce v územním plánování si lze představit jako vztah člověka k dítěti, kdy společenství má odpovědnost vůči svému „dítěti“, to jest vůči krajině a urbánní struktuře. Dosavadní práce s městem, krajinou a jejím rázem by měla být dále koordinována v územním plánování, a to spojením technicky funkčním a eticky společenským přístupem pro uchování krajinného rázu a rozvoj prostorových urbánních struktur jednotlivých částí města s odpovědností k potřebám současných, ale i budoucích generací. Podle metodiky by taková odpovědnost měla být dána vztahem k přírodním i umělým prvkům, které je třeba chápat jako „umělecké“. Metodika jednoty krajinného rázu a urbánních struktur by měla vycházet z toho, jak tyto díly kulturní krajiny vytvářejí harmonický celek. V územním plánování nesmí být oddělován pohled na urbanistickou tvorbu od přírodních prvků a krajinného rázu.

Metodicky je tedy třeba stanovit a prosazovat, aby příroda a urbanistická tvorba, jako územní „architektura“, nebyly každá jen oddělenou oblastí, ale aby dosáhly sjednocení. Jen urbanismus je totiž oblastí, v níž se mohou díky územnímu plánování realita a ideální představy o území zjevovat v souladu. Je nezbytné hledat tento soulad už při dohodách o využití území v počátcích každého plánování a ve společenském dotvoření rámce urbánních struktur, např. ve stanovování limitů a standardů v rámci prostorového i funkčního plánování.

Metodika práce územního plánování by měla zahrnovat i dnes již zcela známé pojmy jako ekologie, ekonomie, sociologie, demografie atd., ale v metodě by měl být oživen pro splnění základních úkolů územního plánování onen pojem urbanismus, který v jeho vlastním pojetí zahrnuje sjednocení ideální ochrany přírody

a požadavků na rozvoj území ve vazbě na krajinný ráz. To by představovalo spojení pojmů územního plánování s pojmy ochrany přírody, a to v pojetí města a jeho okolí nejen jako krajiny s jeho ekologickým rázem i přirozeným geniem loci, ale i se společenskými formy života.

Vzešlá metodika pak musí hledat soulad a sjednocení všech těchto komponentů konkrétní přírody, obecnější společnosti, účelné techniky, obecného genia loci v jeden celek, a to jako trvale udržitelnou „uměleckou“ činnost.

3 Literární rešerše

3.1 Základní pojmy územního plánování

3.1.1 Územní plánování

V porovnání s tradičními vědními obory, jakými jsou například matematika, filozofie, medicína, vzniká územní plánování jako vědní disciplína teprve na přelomu 19. a 20. století zpočátku jako reakce na sociální, hygienické a urbanistické poměry v překotně se rozvíjejících průmyslových metropolích USA a vyspělých průmyslových zemích Evropy od 2. poloviny 19. století.

Územní plánování je trvalá, soustavná a komplexní činnost, která se vztahuje k metodám používaným převážně veřejným sektorem, k ovlivňování budoucího rozmístění jednotlivých činností v prostoru. Úlohou územního plánování je stanovit zásady organizace využití území, koordinovat výstavbu a jiné činnosti, které ovlivňují rozvoj území. Územní plánování slouží k tomu, aby byly propojeny jednotlivé typy využití území tak, aby byly vyváženy požadavky na jeho rozvoj s potřebami ochrany životního prostředí, a zároveň aby bylo dosaženo sociálních a ekonomických cílů. V územním plánování jsou zahrnuta opatření ke koordinaci prostorových dopadů ostatních odvětvových politik tak, aby byly rovnoměrněji rozděleny prvky ekonomického rozvoje mezi regiony, a aby byla regulována konverze využití území a nemovitostí. Územní plánování má tedy velmi specifickou roli, protože zohledňuje každou aktivitu, a je klíčovým prvkem koordinace ekonomických, ekologických a sociálních aspektů rozvoje. V ideálním případě by mělo územní plánování prosazovat veřejný zájem a hledat cesty, jak jej prosadit při minimalizování zásahu do přirozených procesů.

Územní plánování se dotýká vždy velkého počtu subjektů v území, které vytvářejí různé zájmové skupiny, například vlastníků nemovitostí, zemědělců, podnikatelů. Vzhledem k dlouhodobému procesu urbanistických procesů v území

má územní plánování dlouhodobý efekt rozhodnutí pro další využívání území a vzhledem ke komplexní povaze jevů, procesů a vztahů v prostředí je působnost územního plánování i mimo řešené území a čas. Lze tedy konstatovat, že územní plánování, tj. optimální využití území, je nutné posuzovat z hlediska komunity, která využívá dané území nebo je ovlivněna tímto využitím, a i z hlediska dlouhodobých efektů. Ovšem je velmi těžké posoudit a zhodnotit jednoznačně, co je optimální využití území, neboť projektanti ani pořizovatelé nemají nikdy absolutní znalosti všech zájmových skupin, které přirozeně nejsou, ani nemohou být mezi sebou v souladu. Při posuzování možností dalšího využití území je vhodné brát v úvahu i nejistoty budoucího vývoje ekologických, ekonomických a sociálních faktorů.

Územní plánování je dnes zásadně usměrněno zákony a předpisy, řeší převážně konkrétní území. Výsledkem je územně plánovací dokumentace, popřípadě územně plánovací podklad, a následná realizace. Územní plánování souvisí s mnoha vědními obory, jakými jsou stavebnictví, architektura, sociologie, demografie, geografie, ekologie, biologie, geologie, klimatologie, ekonomie, obory technické infrastruktury a další obory. Nedílně je územní plánování zejména propojeno s urbanismem, přičemž jejich společným znakem je úsilí o zlepšení životního prostředí v území a spolupodílení se na tvorbě urbanistického díla (zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění; Sládková, 2006).

3.1.2 Trvale udržitelný rozvoj

Základním principem územního plánování je zajištění udržitelného rozvoje území, to znamená snaha o dosažení rovnováhy mezi ekonomickým, sociálními a ekologickými cíli bez ohrožení existence budoucích generací.

Vztah člověka a přírody, respektive schopnost přírodních zdrojů uspokojit potřeby rostoucí lidské populace, je základním tématem udržitelnosti rozvoje nastoleným již v 19. století. Diskusi o tématu dostatečnosti přírodních zdrojů a jejich spotřebovávání vyvolaly alarmující zprávy o zhoršujícím se životním prostředím a světová energetická krize na počátku sedmdesátých let 20. století. Odpověď na poznání o existenci hranic daných vyčerpatelností a poškoditelností přírodních zdrojů v té době hledali především ekologové – odborníci zabývající se vztahy a systémy v přírodě a v obecnější rovině přírodním prostředím (Maier et al., 2008).

Pojem udržitelný rozvoj (sustainable development) zřejmě poprvé použili v knize Meze růstu (Limit of Growth) autoři Donesla a Denis Meadowsovi a William Behrens v roce 1972, ale v textech o urbanismu a architektuře se běžně začal

užívat teprve na počátku devadesátých let 20. století (Maier et al., 2008).

Potřeba udržitelného rozvoje, vyplývající i ze zvyšujících se konkurenčních tlaků globální ekonomiky, se stala součástí politického programu Evropské unie. Lisabonský summit v březnu 2000 formuloval sociální a ekonomické priority Evropské unie, které byly v březnu 2002 na summitu v Barceloně doplněny o závěry summitu v Göteborgu, který se konal v červnu 2001, a na jehož základě byla přijata Strategie udržitelného rozvoje (MMR, 2005).

Moderní vyspělá společnost je založena na hledání cest zajišťujících člověku vysokou kvalitu života. Současný rozvoj, který je založen historicky na hodnotách pokroku a růstu zejména ve smyslu technickém, je často v rozporu s nutností přijmout nezbytná omezení vyplývající z limitů prostředí a zdravého života. Tyto problémy je nutno řešit nejen v České republice, ale i v ostatních státech Evropské unie a dalších vyspělých státech, a také musí dojít k rozhodnutím a opatřením i na celosvětové úrovni. Rychle se rozvíjející asijské státy jako Čína a Indie jsou pro udržitelný rozvoj hrozbou vzhledem k absenci nebo nízkému stupni ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů.

Nejvýznamnějším globálním problémem konce 20. století je neúměrné čerpání přírodních zdrojů a znečištění životního prostředí. Ekologové již několik desetiletí varují, že dosavadní růst lidské civilizace, založený na takovémto jednání, má své meze. Tím, jak se dosavadní kořistnické chování člověka vůči přírodním zdrojům dostává na globální úroveň, musí nutně dojít k nevratným změnám, které budou mít pro lidstvo podobu celosvětové katastrofy (Maier, 2000).

Zásady udržitelného rozvoje se musí promítnout do rozvoje měst jako součást plánování jejich rozvoje, tedy i do územního plánování. To představuje klást důraz na ochranu kulturního dědictví, nezastavěného území, volných ploch v zastavěném území, sítě zeleně a kulturní krajiny ve městech a jejich nejbližším okolí (Hrůza, 2002).

Dokumentem, který zastřešuje materiály koncepční povahy ve všech rezortech, je Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, který schválila vláda ČR usnesením č. 37 dne 11.1.2010 (http://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj, 6.2.2011). Republikové priority pro zajištění trvale udržitelného rozvoje jsou stanoveny v Politice územního rozvoje České republiky 2008, která byla schválena vládou ČR usnesením č. 929 dne 20.7.2009. (<http://www.mmr.cz/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Koncepce-Strategie/Politika-uzemniho-rozvoje-Ceske-republiky>, 6.2.2011).

3.1.3 Urbanismus

Pojem „urbanismus“ (latinsky urbs – město) vznikl koncem 19. století jako obecné vyjádření souboru pracovních metod a postupů, které slouží k cílenému formování lidských sídel a zejména měst. Takto byl vnímám především v románské jazykové oblasti, v některých jazykových oblastech se více zdůrazňuje specifický obsah ve vazbě na architekturu a estetické aspekty vytváření měst. V České republice je tento pojem používán ve svém nejširším rozsahu, zahrnuje jak společenské a výtvarné, tak provozní, technické a ekonomické aspekty, které působí dohromady, a které nelze stavět do vzájemných protikladů. Urbanismus se dotýká návrhu řešení uspořádání měst a jeho jednotlivých funkcí, ale i řešení venkova a obcí, parků, krajiny a celých územních jednotek. Do urbanistické činnosti je zapojena kromě urbanistů řada dalších specialistů, kteří se podílejí na plánování a tvorbě území (Hrůza, 1977).

Spolu s vývojem osídlení a také vývojem nároků, které jsou na ně kladeny, se vyvíjí i sám urbanismus, jeho poslání i pracovní metody. Dochází přitom i ke specifikaci jeho jednotlivých úkolů, ať je to přestavba měst, jejich rozvoj, plánování nových měst, řešení oblastí, venkovského osídlení či také teorie, studium vývoje osídlení a předvídání jeho budoucnosti (Hrůza, 1977).

Přesnější vymezení a určení vztahů vůči činnosti územního plánování a dalších souvisejících oborů nelze stanovit, neboť urbanismus je obor, který se pohybuje na rozmezí výtvarné činnosti, technického a ekonomického řešení, vědecké práce. V urbanismu je kladen důraz na prostorové, výtvarné a psychologické stránky, neboť výrazně ovlivňuje vztah lidí k životnímu prostředí a předurčuje svým způsobem kvalitu a pohodu života lidské společnosti.

K hlavním tvůrčím metodám urbanismu patří urbanistická kompozice. Každé urbanistické dílo spoluvytváří urbanistický prostor, v kterém se uplatňují všechny urbanistické prvky (přírodní, umělé, statické i dynamické) a většinou plní funkci nejen užitkovou, ale i dekorativní a výtvarnou. Statickými prvky jsou terén, zeleň, vodní prvky, stavební objekty, dynamické prvky tvoří lidé, dopravní prostředky a stroje, urbanistické soubory jsou kombinací těchto urbanistických elementů. V urbanismu se pracuje i s detaily jako jsou například uliční a stavební čáry, výšky objektů a jejich výškové členění, výšky říms, osy tras, parterní pohledové cíle.

Zorganizovat prvky a soubory do estetického a účelného celku je v urbanismu úkolem urbanistické kompozice, kde jsou jednak uplatňovány přístupy výtvarné a krajinářské, současně jsou zohledňovány i vztahy ekonomické, společenské

a technické. Tato urbanistická kompozice je jedním z prvků územního plánování (Hasík, 2003).

3.1.4 Urbanizace

Urbanizace je průvodním znakem rozvoje osídlení, při níž dochází k relativnímu i absolutnímu růstu měst. Jedná se vlastně o označení celého souboru procesů a rozvoje městského způsobu života, tento pojem lze také chápat jako označení pro soustřeďování obyvatel do městských sídel a velkých měst. Jde o společenský a hospodářský jev, který postupně, zejména pak v období vědeckotechnické revoluce, postupně zasáhl téměř veškeré obyvatelstvo světa, a to i v do té doby výhradně venkovských zemědělských oblastech. S urbanizací jsou výrazně měněny společenské i hospodářské zaměření obyvatel, jejich vzájemné vztahy, způsob myšlení a chování (Hrůza, 1977).

Důsledkem urbanizace se trvale zvyšuje podíl městského obyvatelstva a roste význam měst, zároveň však je s tím spojen i negativní jev soustřeďování lidí na menší části území a vylidňování ostatních území. V procesu urbanizace nejprve probíhá příliv obyvatel do všech městských center a následně zejména do největších měst, poté lze vysledovat nasycení a suburbanizaci až dezurbanizaci, tj. snižování počtu obyvatelstva na administrativním území měst. I když se ve vyspělých zemích již podíl městského obyvatelstva výrazně nezvyšuje, v některých zemích dosáhl i přes 80%, což vyvolává mnoho nepříznivých efektů s dopadem do kvality městského prostředí. Urbanizace se tedy dotýká nejen měst, ale přináší proměny krajiny a proměny v celém území (Maier, 2000).

V současné době se jeví jako jeden z hlavních problémů rozšiřování městských i venkovských sídel do volné krajiny formou rozptýlené zástavby a vznik satelitních městeček s řadou negativních důsledků, především bez potřebného zázemí občanské vybavenosti (školy, obchody, služby, zdravotní zařízení, ale i veřejné prostranství s centrálním prostorem a zelení, zařízení pro volnočasové aktivity) a s velkým nárůstem dopravní zátěže spojeným především s každodenním dojížděním do zaměstnání a cestováním za naplněním všech základních i ostatních potřeb obyvatel satelitů. Pro jev stěhování obyvatel na předměstí z center měst i venkova se nejčastěji používá termín urban sprawl, česky pak sídelní kaše. V souvislosti s procesem suburbanizace dochází k významnému zásahu do okolní krajiny a ke změně tradičního prostorového uspořádání měst i venkovských sídel (Hayden, 2001; Hnilička, 2005).

Zahleděná touha po rodinném domě jako emancipované jednotce bez vztahu

k širšímu území mění pohled na okolní prostředí jako na zbytkový produkt, jako na odpad, který zbude po realizaci vysněných domků. Nezáměr o venkovní prostředí vede k přílišné fragmentaci, funkční a vizuální monotonii a v neposlední řadě k úplné ztrátě venkovského prostoru (Hnilička, 2005).

3.2 Platná právní legislativa a zakotvení a ochrana krajinných prvků v ní

3.2.1 Právní nástroje na úseku územního plánování a jejich vztah k ochraně krajinných prvků

V úvodu této kapitoly si dovolím malou rekapitulaci z historie. Snahu o regulování prostorového uspořádání obcí a větších územních celků lze sledovat v České republice hluboko v historii. Právní nástroje pro usměrňování výstavby v jednotlivých městech byly vydávány již ve středověku, pravděpodobně nejstarším dochovaným stavebním řádem je stavební řád města Jihlavy z roku 1270. Prostorové usměrňování směřovalo od jednotlivých staveb k ulicím, náměstím a celým obcím. Potřeba usměrňovat, regulovat utváření sídel vycházela z potřeby zajistit zejména jeho obranu a ochranu před požárem. Základy urbanismu se formulovaly na přelomu 19. a 20. století a značně zdokonaleny byly v období mezi dvěma světovými válkami, kdy se celková výstavba obcí a měst řídila regulačními plány s vymezením nových parcel pro stavby. V tomto období se také již objevily první regionální plány okolí měst Prahy a Brna a regionu Pomoraví.

V rámci centralizovaného socialistického plánování se objevují poprvé rajónové plány, zpočátku pro oblasti soustředěného budování těžkého průmyslu, tedy například pro Ostravsko. Později byly tyto rajónové plány zpracovány i pro další území, například pro rekreační území Jeseníků a Beskyd, pro zemědělský rajón Haná. V šedesátých až osmdesátých letech 20. století byly zpracovávány podklady ke střediskové koncepci osídlení, byla zavedena diference obcí zejména podle úrovně občanského vybavení a podle lokalizace závodů zemědělské velkovýroby. Koncem šedesátých let byla vypracována dlouhodobá koncepce vývoje osídlení, která kromě střediskové soustavy, městských regionů a sídelních regionálních aglomerací měla řešit celkové prostorové uspořádání České republiky. Územní plánování v té době bylo jen jednou složkou plánovitého řízení společnosti, přičemž podstatně vlivnější pozici mělo ekonomické plánování, které zahrnovalo vrcholné národohospodářské plány a bilance, resortní plány a oblastní plány.

Změna politického a hospodářského systému v roce 1989 měla vliv i na systém

prostorového plánování, především došlo ke zrušení centralizovaného ekonomického plánování a s tím souvisejícího oblastního plánování. Vývoj posledních let, jehož charakteristickými rysy je prohlubování demokracie, ochrana soukromého vlastnictví, rozšiřování tržních vztahů a rovněž rostoucí nároky na ochranu životního prostředí, vyvolaly nutnost vydání nového stavebního zákona, kterým je **zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění** (Sládková, 2006). Na úseku územního plánování jsou hlavními prováděcími vyhláškami k němu **vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, v platném znění, a vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, v platném znění**.

Stavební zákon má v jednotlivých paragrafech zakotvený základní právní rámec pro vytváření vhodných podmínek pro rozvoj a ochranu území a především pro zajištění udržitelného rozvoje území, který je možný pouze tehdy, pokud budou vyváženy podmínky ve třech jeho pilířích, a to ekologickém, ekonomickém a sociálním.

V souladu s tématem diplomové práce se v této kapitole dále zabývám rozбором těch ustanovení stavebního zákona a příslušných prováděcích vyhlášek k němu, které stanovují způsoby možné ochrany životního prostředí a krajinných prvků.

Ve stavebním zákonu jsou v § 18 a 19 nadefinovány cíle a úkoly územního plánování, které sledují a vytvářejí předpoklady pro vyvážený rozvoj území ve vzájemných souvislostech a v koordinaci veřejných a soukromých zájmů. Územní plánování je nástrojem veřejné správy, dle kterého se nastavují principy prostorového rozvoje a regulační podmínky pro účelné využití území, znamenající především konkrétní ochranu a rozvoj přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území. Zcela jistě účelné využití území zahrnuje prioritně ochranu nezastavěného území, jednotlivých složek krajiny a krajinného rázu při respektování požadavků dle zvláštních právních předpisů. Krajina je zde definována jako podstatná složka prostředí života obyvatel a uvědomění si své totožnosti s určitým prostředím. V obecné rovině lze konstatovat, že zajištění účelného využití území musí zachovat příjemný poměr mezi zastavěným územím, zastavitelnými plochami a nezastavěným územím. Zásadním pro ochranu nezastavěného území je zcela jistě i omezení možného umístění staveb v tomto území s ohledem na jeho charakter, kterými jsou zejména stavby a opatření pro vodní hospodářství, ochranu přírody a krajiny, veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu a protipovodňová

opatření. Samozřejmě pokud územní plán zpřísní a více konkretizuje výčet všech přípustných činností v nezastavěném území, pak se rozhodování v území řídí územním plánem. Ochrana nezastavěného území je jedním ze základních úkolů územního plánování. Nezanedbatelným úkolem je také vytváření podmínek ke snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a šetrnému odstraňování jejich důsledků. Podmínky pro provádění změny území musí být stanoveny s ohledem na charakter a hodnoty území, dále musí být omezen rozsah ploch pro využívání přírodních zdrojů.

Stavební zákon zcela nově zavedl, že součástí politiky územního rozvoje a územně plánovacích dokumentací je vyhodnocování vlivů na trvale udržitelný rozvoj, jehož součástí je vyhodnocení vlivů na životní prostředí, tedy na environmentální pilíř. Rámcový obsah tohoto vyhodnocení je stanoven v příloze č. 1 stavebního zákona. Celý obsah vyhodnocení vlivů územně plánovací dokumentace na udržitelný rozvoj je vymezen v příloze č. 5 vyhlášky č. 500/2006 Sb.

Princip udržitelného rozvoje se nejčastěji vztahuje k ekologickému / environmentálnímu pilíři při argumentaci týkající se hospodaření s přírodními zdroji. Již od doby, kdy si lidé v mladší době kamenné zřídili trvalejší sídla a začali se věnovat zemědělství, sbírají zkušenosti o tom, jaké formy hospodaření s půdou a dalšími přírodními zdroji umožňují jejich dlouhodobé využívání.

Potřeba regulovat spotřebu přírodních zdrojů vznikla a narůstala tím, jak rostly externí dopady činnosti člověka na okolní prostředí a na ostatní lidi. Veřejný zájem zde vyžaduje regulaci činností jednotlivce nebo skupin jednotlivců tak, aby těmito činnostmi nebyla současně nebo následně negativně ovlivněna možnost uspokojovat potřeby, zájmy a práva dalších jednotlivců nebo skupin. Zamezit negativním externalitním efektům nebo je přijatelně kompenzovat tzv. internalizací je tedy nejčastějším důvodem, který legitimizuje regulaci hospodaření s přírodními zdroji a jejich eventuální spotřebu či poškozování (Maier et al., 2008).

V souladu s úkoly a cíli územního plánování je ochrana životního prostředí řešena v jednotlivých nástrojích územního plánování:

- *Politika územního rozvoje* – jedná se o samostatný nástroj územního plánování celorepublikového významu s požadavky na řešení úkolů územního plánování v republikových i mezinárodních souvislostech, který stanoví republikové priority pro zajištění udržitelného rozvoje území. Je pořizována Ministerstvem pro místní rozvoj na základě mimo jiné zprávy o stavu životního prostředí, její součástí

musí být vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území. Politiku územního rozvoje schvaluje vláda. V materiálu ke schválení je předkládáno sdělení o zohlednění stanoviska Ministerstva životního prostředí k tomuto vyhodnocení. Politika je závazným dokumentem pro zásady územního rozvoje a územní plány.

- *Zásady územního rozvoje* – jedná se územně plánovací dokumentaci s požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje. Součástí musí opět být vyhodnocení vlivů na trvale udržitelný rozvoj. Důležitá z environmentálního hlediska je povinnost, že pokud řešení zásad územního rozvoje má negativní vliv na soustavu Natura 2000, lze dokumentaci vydat pouze z naléhavých důvodů veřejného zájmu, a to s návrhem kompenzačních opatření. V odůvodnění dokumentace musí být uvedeno, jak bylo zohledněno stanovisko Ministerstva životního prostředí. Součástí dokumentace jsou vymezená území se shodným krajinným typem a stanovení cílových charakteristik krajiny. Zásady jsou závazným dokumentem pro územní plány, regulační plány a rozhodování v území.
- *Územní plán* – jedná se o územně plánovací dokumentaci se stanovenou základní koncepcí rozvoje území obce, včetně ochrany hodnot území. Pokud ve fázi zadání uplatní příslušný orgán na úseku ochrany přírody a krajiny požadavek, v kterém je požadováno vyhodnocení vlivů dokumentace na životní prostředí nebo není nevyloučen vliv dokumentace na životní prostředí, zpracuje se vyhodnocení vlivů dokumentace na trvale udržitelný rozvoj, a to ve fázi konceptu s variantním řešením. V návrhu územního plánu se řeší již jedna vybraná varianta, a to na základě stanoviska dotčeného orgánu na úseku ochrany přírody a krajiny. Součástí dokumentace je vždy stanovení koncepce uspořádání krajiny, řešení sídelní zeleně, vymezení ploch pro prvky systému ekologické stability, prostupnost krajiny, ochrana krajinného rázu a významných krajinných prvků. Územní plán je závazným dokumentem pro regulační plány a rozhodování v území. Z hlediska ochrany nezastavěného území je významný § 55 odst. (3) stavebního zákona, dle kterého je pro vymezení nových zastavitelných ploch změnou územního plánu nutné prokázat, že není možné využít již zastavitelné plochy vymezené územním plánem, a že vznikla potřeba vymežit další nové zastavitelné plochy.
- *Regulační plán* – jedná se o územně plánovací dokumentaci s řešenou konkrétní plochou, v které se stanovují podrobné podmínky pro využití jednotlivých pozemků, včetně podmínek pro ochranu hodnot a charakteru území

a pro vytváření příznivého životního prostředí. Regulační plán je vydáván obcí nebo krajem a v zastavěném území nahrazuje územní rozhodnutí. Pokud jsou umístěny v řešeném území stavby podléhají posouzení vlivů na životní prostředí, postupuje se v souladu se stavební zákonem a se zákonem č. 100/2001, o posuzování vlivů na životní prostředí, v platném znění.

- *Územní studie* – jedná se o územně plánovací podklad pro návrh, prověření a posouzení možných řešení určitých problémů v území (doprava, zeleň, veřejná prostranství, občanská vybavenost nebo pro návrh možného rozvoje konkrétního funkčního systému, například územního systému ekologické stability). Studie může být podkladem pro změnu územního plánu.
- *Územně analytické podklady* – jedná se o územně plánovací podklad, jehož obsahem je zejména zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území a jeho hodnot, v členění podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území (data), kterými jsou všechny sledované jevy území dle přílohy č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb., a vlastní rozbor udržitelného rozvoje území (SWOT analýza), jehož součástí jsou z hlediska environmentálního pilíře horninové prostředí a geologie, vodní režim území, hygiena životního prostředí, ochrana přírody a krajiny, zemědělský půdní fond a pozemky určené k plnění funkcí lesa.

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, v platném znění, upřesňuje obsah a rozsah územně analytických podkladů a jednotlivých typů územně plánovací dokumentace. Důležitá je z hlediska ochrany životního prostředí povinnost zpracovat zprávu o projednání zásad územního rozvoje a územního plánu, včetně sdělení o zohlednění výsledků vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj po ukončení procesu fáze společného jednání o návrhu dokumentace a předložit ji Ministerstvu pro místní rozvoj nebo krajskému úřadu se žádostí o posouzení návrhu dokumentace.

Pro ochranu krajinného rázu u ploch s rozdílným způsobem využití je umožněno v příloze č. 7 k vyhlášce č. 500/2006 Sb. stanovit v územním plánu podmínky, například regulaci zástavby a intenzitu využití pozemků v plochách.

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, v platném znění, stanovuje způsob členění a vymezení jednotlivých ploch v územně plánovací dokumentaci tak, aby byly naplňovány cíle a úkoly územního plánování. *Obecným požadavkem na vymezení ploch je vytvářet a chránit bezpečně přístupná veřejná prostranství v zastavěném území a v zastavitelných*

plochách, chránit stávající cesty umožňující bezpečný průchod krajinou a vytvářet nové cesty, je – li to nezbytné (§ 3 odst. (5) vyhlášky č. 500/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, v platném znění).

Pro ochranu krajinných prvků je významné členění ploch v nezastavěném území v souladu s jeho charakterem, a to na plochy vodní a vodohospodářské, plochy zemědělské, plochy lesní, plochy přírodní, plochy těžby nerostů a plochy smíšené nezastavěného území.

3.2.2 Zvláštní právní předpisy ve vztahu k územnímu plánování a ochraně krajinných prvků

Základním právním předpisem, který stanovuje základní principy a pojmy významné pro ochranu přírody a krajiny, je **zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění**. Na tento zákon navazuje stavební zákon a stěžejní právní předpis pro ochranu krajinných prvků a krajinného rázu, to jest **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění**.

Účelem zákona je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu s právem Evropských společenství) v České republice soustavu Natura 2000. Přitom je nutno zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry (§ 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění).

Zákon č. 114/1992 Sb. rozlišuje obecnou ochranu území a druhů a zvláštní ochranu území a druhů.

Nástroji obecné ochrany na úseku ochrany krajiny jsou územní systém ekologické stability, významný krajinný prvek, krajinný ráz, přírodní park a přechodně chráněná plocha. Na úseku ochrany druhů se jedná o všechny druhy rostlin a živočichů a jejich přirozená stanoviště. Ochrana neživé části přírody a krajiny zahrnuje ochranu jeskyní, přírodních jevů na povrchu, které s jeskyněmi souvisejí a paleontologických nálezů a minerálů. Nástroje zvláštní ochrany přírody a krajiny představují zvláště chráněná území, kterými jsou národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.

Ochranu přírody a krajiny je s ohledem na uplatňující urbanistické funkce v území nezbytné zajišťovat v rámci procesu pořizování územně plánovacích

dokumentací a územně plánovacích podkladů tak, aby se vytvářela vyvážená a hodnotná krajina se všemi jejími znaky přírodními, kulturními, estetickými, historickými i významovými. Podkladem pro zpracování územně plánovací dokumentace jsou vždy územně analytické podklady, které zahrnují jednotlivé sledované jevy podle přílohy č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb., včetně všech jevů, definovaných zákonem č. 114/1992 Sb. Projektant dokumentace pak musí při návrhu řešení tyto limity respektovat a jejich ochranu stanovit v příslušných kapitolách textové – výrokové části.

Důležitým nástrojem je proto ve vztahu k územnímu plánování územní systém ekologické stability, který je definován v § 3 odst. (1) písm. a) zákona č. 114/1992 Sb., a který lze pro potřeby územního plánování chápat jako vymezení ploch a koridorů přírodních a přírodě blízkých pro uchování a rozvoj všech funkcí pro udržení přírodní rovnováhy v území. Součástí všech typů územně plánovacích dokumentací musí být vždy územní systém ekologické stability. Vydáním zásad územního rozvoje a územního plánu se stává územní systém ekologické stability jako jejich součást platným.

V souladu se směrnicemi Rady EHS č. 92/43, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a č. 79/409, resp. č. 2009/147/EC, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, převzala Česká republika povinnost vytvořit příslušnou část soustavy Natura 2000. Jedná se o soustavu chráněných území s jednotnými principy dle Evropské unie pro ochranu nejceněnějších druhů rostlin, živočichů a přírodních stanovišť. Soustava Natura 2000 se skládá z evropsky významných lokalit, které jsou stanoveny v národním seznamu, vyhlášeným nařízením vlády ČR č. 132/2005, v platném znění, a kterých je v naší republice 1082, a z ptačích oblastí, které byly vyhlášeny postupně v letech 2004 až 2009 nařízením vlády České republiky, kterých je 41 (http://www.mzp.cz/cz/priroda_krajina, 8.12.2010).

3.3 Historické souvislosti – vývoj českých měst a historie plánování Českých Budějovic s ohledem na vztah sídla a přírodního prostředí

3.3.1 Vývoj českých měst

Klasický tvar městského sídla s jeho funkční a sociální skladbou, rozmanitostí budov a potřebných zařízení i prostorovou bohatostí a estetickými hodnotami vytvořilo antické Řecko. Řada principů antických měst má nadčasovou platnost a je

aktuální dodnes. Řecká města využívala dovedně terén pro zástavbu a zejména pro dominantní polohu akropole (posvátného okrsku). Dědicem tohoto bohatství se stala Římská říše, která svůj rozvoj doprovodila zakládáním desítek městských sídel a vojenských pevností. Budovala se města s převládající funkcí správních center, přístavů, středisek manufakturní výroby, rovněž měst lázeňských, hraničních pevností, vojenských táborů, ale i měst pro válečné vysloužilce. Římané převzali po Řecích nejen osídlení Středomoří, ale pronikali svými městy hluboko do evropského vnitrozemí k Dunaji, k Rýnu i do Anglie. Tam všude zakládali města a stálé vojenské tábory, pevnosti a dvorce, jejichž území a dispozice se staly základem půdorysu mnoha středomořských měst, ale rovněž historických jader Vídně, Kolína nad Rýnem i Londýna (Hrůza, 1962; Maier, 2000).

V Čechách lze sledovat vývoj osídlení s poměrně hustou sítí malých i větších sídelních útvarů v dobách raného feudalismu. Postupně s dělbou práce se některá sídla měnila z původně zemědělských na tržní a řemeslnické osady, nově vznikala správní a církevní centra. Významný byl také růst obytných hradišť s podhradími, kde později vznikala jádra budoucích měst ve vazbě na křižovatky důležitých obchodních cest a brody přes řeky. Půdorys těchto osad byl nepravidelný, ve středu byl vždy volný prostor pro konání trhů a shromažďování jeho obyvatel, osady protínaly důležité komunikace, na které navazovala síť ulic, obrannou funkci plnilo hrazení palisádou, útočištěm mohl být hrazený kostel nebo tvrz.

Na území Českého království byla již ve středověku v době vládnutí Přemyslovců zakládána velkolepě královská města, později byla zakládána města i šlechtou a církví. Práce při zakládání města řídil lokátor, založené město zpravidla vycházelo z principů římského města, vytvářelo však i své vlastní prostorové struktury, které byly založeny na jasných prostorových a provozních vazbách. Nejdůležitějším požadavkem při zakládání města bylo v této nebezpečné době zajistit jeho bezpečnost, proto se veškerý život odehrával uvnitř města, které bylo obehnáno hradbami. Při zakládání středověkých měst byly citlivě využívány přírodní podmínky a limity, vznikaly v nich neopakovatelné jedinečné městské prvky, prostory a stavby se všemi základními funkcemi, tj. bydlení, obrana, řemesla, obchod a trh, kultura, správa, přičemž těžištěm města bylo náměstí s funkcí tržiště. Náměstí měst bývají obdélná, čtvercová nebo i trojúhelníková, obrys města, a tím i trasa hradeb sleduje většinou ovál, do této dispozice byl vsazován vždy kostel a později i radnice. Tato nově zakládaná města doplnila v období 13. až 15. století města a městečka vznikající z původních osad a hradišť na základní síť měst v Čechách. Dá se říci, že ve středověku se formovala základní síť osídlení nejen

naší země, ale i ostatní Evropy, středověké dispozice měst zůstaly jako historická jádra těžišti soudobých center. Také základní síť protínajících komunikací se vytvořila v této době. Mezi středověká města založená Přemyslem Otakarem II. patří Beroun, Žatec, Klatovy, Písek, Olomouc, Domažlice. Významnými středověkými městy pro dějiny urbanismu jsou jistě založení Nového města pražského císařem Karlem IV., Český Krumlov i České Budějovice, které jsou svým jasným prostorovým řešením klasickým příkladem založeného středověkého města (Hrůza, 1962).

Řeckou akropoli nahradil křesťanský kostel na vyvýšené nebo jinak významné poloze (blízko náměstí). Důležitou součástí středověkých měst jsou kláštery a klášterní hřbitovy při hradbách, se souvislými plochami zeleně klášterních a kapitulních zahrad, sadů a vinic. Struktura takto historicky založených měst umožnila v budoucnu využívat tyto zelené plochy často jako zeleň veřejnou až do současnosti. Příkladem jsou městské sady, které často vznikaly po úpravě nebo demolici hradebních systémů v souvislosti s tlakem na rozšiřování měst v pozdějších dobách (Kupka, 2006).

V období renesance a baroka vznikala nová města v Čechách jen ojediněle, převážně docházelo k přestavbám jednotlivých objektů uvnitř středověkých měst a uvnitř hradeb docházelo zahušťování zástavby. Do popředí zájmu se dostaly koncepce ideálních měst, opevňovací systémy, krajinné a přírodní soubory. V období renesance se v Čechách stejně jako v celé Evropě zvyšuje význam zeleně ve městě, související s novým životním stylem, který znamená výstavbu nových objektů ve městech, jejichž součástí jsou obytné zahrady. Například v Praze jsou založeny Nová královská obora a Královská zahrada, v okolí Prahy vznikají vinice, sady a obhospodařované zemědělské plochy, v krajině jsou vysazovány aleje.

Důsledkem poraženého stavovského povstání pro Čechy je nucený odliv obyvatel, po třicetileté válce jsou mnohá sídla vylidněna, je zesilováno středověké opevnění, rozvíjeno nové barokní opevnění měst. Největší podíl na výstavbě má církev, v českých městech dochází k přestavbám a novostavbám kostelů, klášterů, špitálů, far a děkanství. V barokních městech jsou poměrně rozsáhlé zelené plochy, ovšem jako zahrady soukromého charakteru (panské a královské barokní zahrady) obehnané vysokou zdí, tedy bez možnosti jejich zapojení do obrazu města (Kupka, 2006).

Celkový plošný rozsah měst se po celé feudální období až do počátku 19. století v podstatě nezměnil a také počet měst se nijak zvlášť nezvětšoval. O hustotě sítě

historických měst na našem území svědčí skutečnost, že naprostá většina našich současných měst má středověké historické jádro (Hrůza, 1962).

V 19. století se odehrál přechod mezi historickou etapou vývoje měst a jejich moderním obdobím. Města v celé Evropě i v České republice stejně se začala měnit do současné podoby, dochází k celkovým změnám v osídlení, tento celý proces proměn pokračoval i ve 20. století. Začátek změny je podmíněn vznikem prvních strojních manufaktur v 18. a 19. století. Rozvoj průmyslu nastal především ve městech s vhodnými podmínkami a pracovní silou, rozvíjet se začala především města, která byla napojena na železnici, řeku či moře. Průvodním jevem tohoto období je i určité uvolnění politického klimatu nejprve v Anglii a Francii. Postupně byly rušeny sídelní opevňující systémy, čímž zanikla překážka bránící propojení měst s předměstími a okolní krajinou. Pro řešení právě těchto propojení vznikly první regulační plány, které řešily i úpravy a dotváření měst v souvislosti s rozvojem dopravy a průmyslu, a s tím spojené soustředování obyvatel ve městech (Koutný, 2004).

Již začátkem 18. století se v Čechách začínají stavět první železnice a továrny, s rostoucím počtem obyvatel ve městech a s rozvíjejícím průmyslem se rozrůstají města Praha, Liberec, Plzeň, České Budějovice, Ústí nad Labem, ale i celé skupiny měst například na Ostravsku a Mostecku. Proměny měst v 19. století lze chápat především jako změny ve struktuře a koncepci z hlediska spojení města s předměstími, asanace hlavně v centrech měst, proměny městského prostředí a městských prostorů, proměny veřejných prostranství, urbanizace a dalšího růstu měst. Na okraj bývalého hradebního okruhu bývala nejčastěji přiváděna železnice, na okraji vnitřního města bylo většinou umístěno nádraží. Trasa železnice a nádraží rozčlenily město na přednádražní prostor s navazujícím, převážně obytným územím, a na zanádražní prostor s navazujícími, zejména výrobními plochami. Rozvojem průmyslu došlo i k radikálním změnám ve vazbách osídlení, znásobily se dopravní vazby a zvyšovala se migrace i dojíždka do měst. Města začala překotně růst a vznikala celá dělnická sídliště bez koncepčního pojetí, rovněž průmyslové plochy neorganizovaně vnikaly do obytných ploch (Hrůza, 1962).

Negativní důsledky těchto proměn, a to zejména hygienické, přetrvávají dodnes. Pozitivním jevem těchto proměn bylo, že se v 2. polovině 19. století začala ve městech rozvíjet technická infrastruktura (vodovod, kanalizace). Důvodem přestavby historických částí měst byly nové požadavky dopravy a provozu a současně snaha o odstranění hygienických problémů, která vedla až k plošným asanacím dotčených území. V Praze se asanace pražského Josefova dotkla i prostoru Staroměstského

náměstí, kde byl asanován blok „Krenových domů“ a byla vybudována Pařížská třída po vzoru pařížských bulvárů, známá je i asanace v Brně.

Právě v 19. století byly formulovány základy dnešních urbanistických koncepcí, právě tehdy vznikala většina typů veřejných budov, hromadná doprava, podzemní dopravní trasy a mimoúrovňová křižení, obytné domy, technická zařízení, podzemní stavby i výškové budovy. Bylo koncipováno lineární, zahradní a satelitní město, byly vymezovány hlavní funkční zóny měst, budovaly se veřejné parky, vznikala ochrana životního prostředí a památek. Uvědomováním si urbanistické hodnoty zeleně v městském prostředí vznikají ve městech nové čtvrti, jakou je například Ořechovka v Praze (Koutný, 2004). Důležitou úlohu mají ve městech vznikající veřejné parky, které slouží pro odpočinek a rekreaci jejich obyvatel, jejich růst však bylo zastaven začátkem první světové války (Kupka, 2006).

Ve 20. století pokračovala v České republice urbanizace a další růst velkých měst, v jejichž předpolí se rozrůstají předměstské oblasti s regionálními vztahy a aglomerace. Rozvoj průmyslu a dopravy železniční i silniční zvýšil ještě více mobilitu obyvatel, a tím i vazby v osídlení, zejména v zázemí velkých měst, struktura osídlení se stávala složitější. Ve dvacátých letech 20. století se formuje funkcionalismus, který se zabývá aktuálními otázkami soudobých měst, jakými byly hygienické problémy, definování funkcí města, uspořádání městského prostoru, výrazové prostředky odpovídající modernímu životnímu stylu, použití nových stavebních technologií.

Po druhé světové válce byla nejdůležitější obnova válkou zničených měst. Po obnově měst byla jejich výstavba orientována převážně na již zmíněné funkcionalistické pojetí s uplatněním monofunkčního zónování. Rychle rostoucí doprava začala přinášet ve velkých koncentrovaných urbanizovaných územích ekologické a provozní problémy. Byla koncipována sídliště v duchu Athénské charty, často s důrazem právě na dopravní řešení. V šedesátých letech dosáhlo lidstvo další úroveň technologické vyspělosti, což ovšem znamenalo, a vlastně aktuálně znamená, stále i nenávratné zásahy do ekologického systému. Ochrana životního prostředí se stala jedním z nejdůležitějších úkolů při rozvoji území. Athénské chartě bylo v té době vytýkáno, že sice její koncepce umožnily vytvořit fungující organismus sídla ve smyslu monofunkčních zón, ale nikoliv skutečné město. Opět začal být kladen důraz na tradiční hodnoty městského prostředí – ulice, náměstí, oživení městských prostor, humanizace města, s chápáním městských zón jako smíšených s bydlením, službami, občanským vybavením a pracovními příležitostmi (Koutný, 2004).

V České republice je uplatňováno socialistické plánování a řízení výstavby, ve městech vznikají průmyslové areály a rozšiřují se ty stávající. Toto období je charakteristické snahou o koncentraci všech investic, včetně výstavby panelových bytových sídlišť a rodinných domů v předměstských částech měst. V závěru 20. století až do současnosti pokračuje v naší republice urbanizace, od poloviny devadesátých let se města v České republice potýkají s problémem suburbanizace spojeným s vyklidňováním center a expanzí městského bydlení do příměstského prostoru, roste mobilita obyvatel a začíná se projevovat globalizace.

3.3.2 Vývoj Českých Budějovic s ohledem na vztah sídla a přírodního prostředí

Koncem druhohor byla Českobudějovická kotlina sladkovodním jezerem a dlouhým sedimentačním prostorem, při následné segmentaci se nepravidelně střídají polohy propustných písků, pískovců, slepenců a nepropustných jílů, na celém území města se dochovaly štěrkopískové terasy. Z hlediska matematickogeografické polohy leží město České Budějovice na severní polokouli 48°58' severní šířky a 14°28' východní délky. Vnitřní město a podstatná část předměstí se nachází na jihovýchodním okraji ploché Českobudějovické pánve, východním směrem od středu města se zvedá výrazný Lišovský práh, který přechází do zarovnaného povrchu Třeboňské pánve. Českobudějovická kotlina s dnem v 380 až 400 m n. m. je obklopena na jihu podhůřím Novohradských hor, na jihozápadě Šumavským podhůřím a na severu Středočeskou pahorkatinou (Kubeš, 2009).

Archeologické nálezy potvrzují přítomnost člověka v Budějovické kotlině od mladší doby kamenné. Královské město České Budějovice bylo založeno v roce 1265 českým králem Přemyslem Otakarem II. na soutoku řek Malše a Vltava, když zde již na křižovatce významných středověkých cest vznikla nejdéle v 1. polovině 13. století ves Budivojovice. Jižně od zakládaného města se nacházelo nové rožmberské tržiště Stradonice (dnešní část Rožnov), které bylo brzo přičleněno k městu. Vzhledem ke své poloze jsou České Budějovice přirozeným geografickým centrem jižních Čech, již od 13. století jsou jako královské město jihočeskou metropolí.

Autorem půdorysného plánu zakládajícího města byl královský lokátor a zvíkovský purkrabí Hirzo. Dominantním centrem je čtvercové náměstí s rozlohou cca 1,7 ha, na které navazuje šachovnicová síť ulic. Celé město obepínaly hradby s hradebními věžemi a pěti městskými branami.

Výběr místa byl zásadně determinován geopoliticky a geograficky. Politicky šlo o posílení vlivu krále v regionu na úkor místní šlechty. Z hlediska geografického bylo vybráno místo na soutoku řek Vltavy a Malše, obklopené bažinatým územím. Tyto přírodní prvky poskytovaly městu, kromě hradebního systému, ochranu před útoky z jižní a západní strany, z východní a severní strany byl vodní systém doplněn umělým kanálem, dnes Mlýnská stoka. Tyto základní přírodní elementy do města nevstupovaly, naopak město bylo od nich odděleno hradbami. Uvnitř hradeb byly krajinné prvky vytěsněny.

Za vlády Karla IV. byla městu udělena řada privilegií, město se stalo střediskem obchodu a služeb, velký rozvoj stavební činnosti probíhal ve městě i okolí. Byly vydlážděny hlavní ulice a náměstí, kde byla zřízena kašna, byla postavena například královská rychta se šatlavou, dvorem a dvorským mlýnem. Po rozvoji města směrem za přílehlý říční systém do okolních luk, polí s dalšími drobnými vodotečemi a rybníky se přírodní prvky staly součástí městské zástavby, nejprve v původní přírodní podobě, později byly vinou houstnoucí zástavby a koncentrace obyvatelstva potlačeny nebo odstraněny. Lesní plochy nebyly součástí města. K nevýznamnějším zachovaným krajinným prvkům patří jistě koryta řek a břehy s doprovodnými porosty místech, kde nedošlo k regulaci a opevnění kamenem. Stavba mlýnů na řekách i na Mlýnské stoce vedla k regulaci a změně výšek hladin zvláště v okolí historického jádra. Původní koryta řek lze nalézt jen místy na okraji města (např. přírodní památka Tůně u Špačků). I zde však byly často meandry Malše a Vltavy napřimovány a staly se novou součástí kulturní krajiny. Do katastru města vstoupily také další krajinné prvky, z nichž nejvýznamnější jsou rybníky (např. Vrbenské rybníky a U Čertíka).

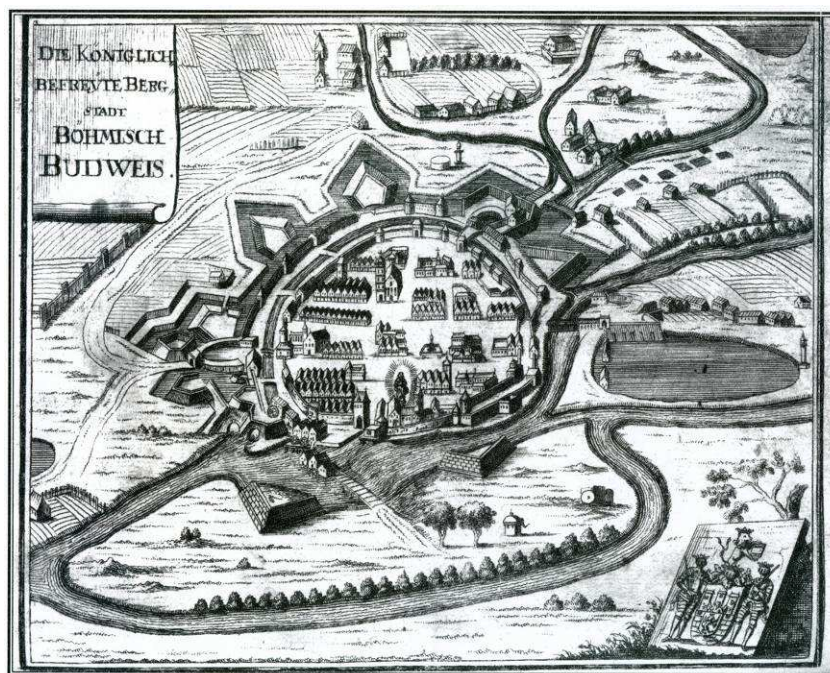
V období renesance město významně bohatlo i z těžby stříbra a ražby mincí v nedalekém Rudolfově, byly zakládány městské rybníky, v letech 1549 až 1577 byla postavena dominanta města Černá věž, v roce 1551 byla vybudována Linecká silnice z města na rakouské hranice, probíhala měšťanská zástavba domů s charakteristickým podloubím, které lemuje nejen náměstí Přemysla Otakara II., ale i části ulic vedoucích z náměstí.

Již od středověku vzniká zástavba v předměstí Českých Budějovic v místech původních vsí Stradonice (později Linecké předměstí) a Budivojovice (Staré město), před Pražskou bránou stál městský špitál. V blízkém okolí města vznikaly vsi, z nichž některé jsou dnes součástí města, například Mladé, Suché Vrbné, Haklovy Dvory, České Vrbné.

Hospodářský rozmach města poškodila třicetiletá válka, zejména pak velký požár v roce 1641, který zničil většinu měšťanských domů v centru i na předměstí. V letech 1639 až 1665 byly zesilováno městské opevnění budováním vnějšího systému hradeb (barokní rašelinové fortifikace), které znamenala zánik dosavadní struktury předměstské zástavby. Částečně obnovená předměstí koncem 17. století byla zcela izolována od jádra města.

Obr. č. 1

Veduta s městským opevněním z roku 1712 v publikaci M. Vogta (zdroj: Šmahel, F. et al. (eds), 1996)

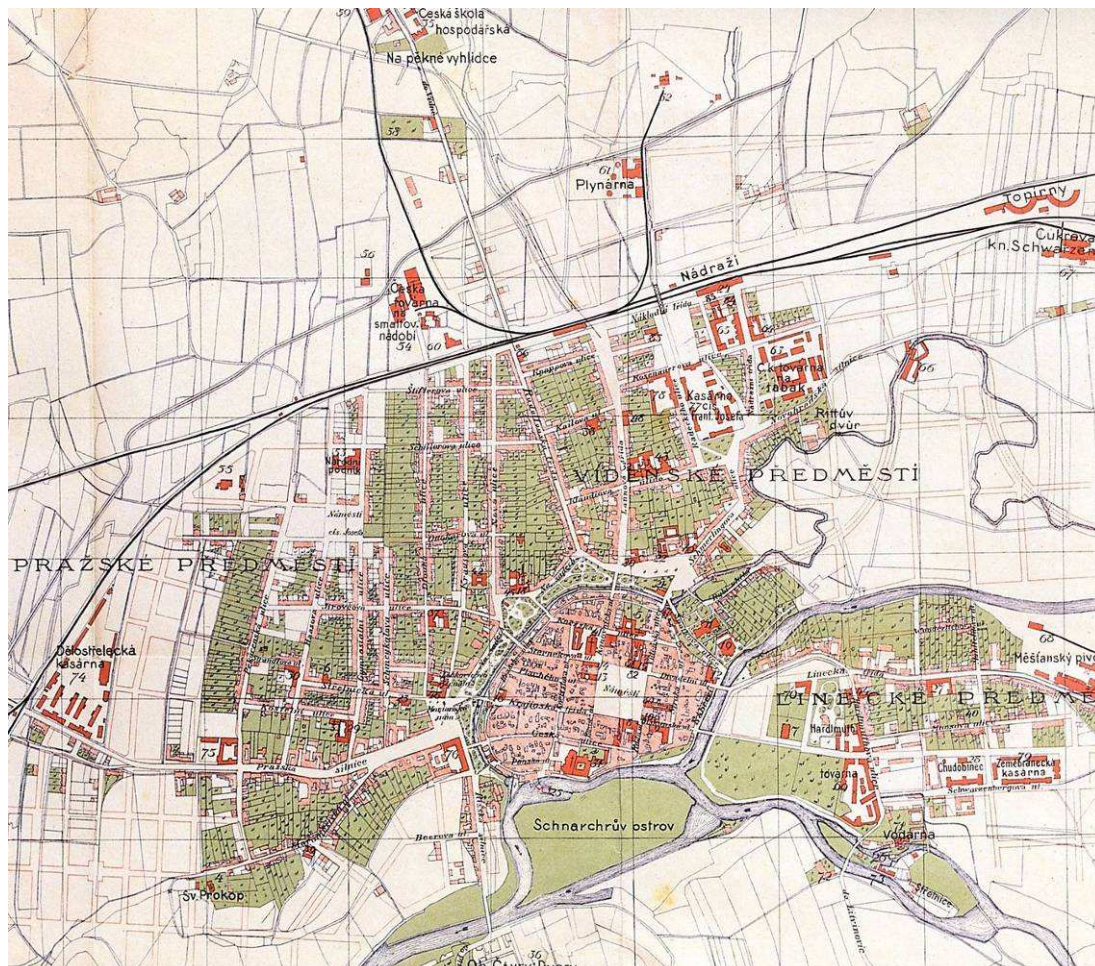

Oživení rozvoje města přišlo až v 2. polovině 18. století, včetně zřízení českobudějovického biskupství, vybudování císařských vojenských silnic, kasáren a vojenské pekárny. V roce 1825 v souvislosti s prodejem barokních fortifikací vznikl jako předěl mezi jádrem a zástavbou předměstských částí souvislý parkový pás, na který navazuje komunikace, dnes městský park Na Sadech. Mnoho změn v oblasti výroby a dopravy znamenal průmyslový rozvoj v 19. století, když byla vybudována první evropská koněspřežní železnice z Českých Budějovic do Lince. Dopravní význam města posílila realizace vodní cesty v roce 1828 mezi Českými Budějovicemi a Prahou. Byly postaveny tužkárna, smaltovna, tabačka a pivovary. S rozvojem průmyslu dochází stejně jako v jiných městech k velkému nárůstu obyvatel. Umístění nádraží mezi městem a Suchým Vrbným spolu s železniční tratí do Plzně vymezilo rozvojové území vnitřního města, rozvíjela se zástavba dále severním i jižním směrem od centra. V návaznosti na historické centrum vznikla pravoúhlá síť komunikací s blokovou zástavbou Pražského předměstí (Architekti

Hrůša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 1996; Maier, 2005; Kuča, 1996; Kovář, 2006; Kopáček, 2006).

Obr. č. 2

Plán Královského Horního města Česk. Budějovic od Josefa Pfeffermanna po roce 1900 (zdroj: Šmahel, F. et al. (eds), 1996)

Obdobně jako ve všech městech mělo pro rozvoj Budějovic význam otevření železničního spojení. V případě Budějovic se jednalo již o vliv koněspřežky, dokončené v úseku přiléhajícím k městu v roce 1828. Konešpřežka učinila z města významné překladiště zboží, a to ještě vlastně v předindustriálním období. Parostrojní železnice postavené v letech 1866 – 1869 vlastně jen doplnily již existující hlavní severojižní dopravní tah představovaný koněspřežkou a vodní cestou o nové spojení s Vídní a Plzní (Maier 2005).

Vzhledem ke své výhodné poloze mezi Prahou a Lincem se město v 19. století rozvíjelo jako přirozené centrum jižních Čech zajišťující služby správní, vzdělávací a kulturní. Určitým nedostatkem pro rozvoj průmyslu ve městě byla skutečnost, že se v jeho okolí nenacházely významné zdroje nerostných surovin, České Budějovice patřily spíše k málo ekonomicky rostoucím regionálním centrům rakousko-uherské

monarchie. Rozvoj byl finančně podporován ze státních zdrojů, směřujících především do dopravní infrastruktury a zaměstnanosti. Bylo zde 37 továren, stavěly se objekty pro potřeby vojenské a administrativní. Již v devadesátých letech 19. století byl pro město zpracován první regulační plán, v roce 1909 byla navržena rakouským architektem Siegfriedem Sitte v regulačním plánu zástavba Vídeňského předměstí a Havlíčkovy kolonie, k její postupné realizaci volnou obměnou podle tohoto návrhu došlo po 1. světové válce. V této době dochází k utváření základů struktury velkého města se zástavbou činžovních domů a rodinných domů na okrajích v plochách mezi dříve volnými územími, které oddělovaly centrum města a předměstské části. To znamenalo postupné propojení města s předměstím.

Dvacáté století pak znamenalo rozsáhlé změny ve všech oblastech života, a to i v souvislosti s politickými událostmi. Rozpad mocnářství a meziválečná hospodářská krize znamenaly stagnaci města, dokonce úbytek obyvatel. Byl zpracováván nový regulační plán města, který ovšem zůstal nedokončený. Nová výstavba ve městě probíhala pouze v Lineckém a Vídeňském předměstí, výrazněji rostly tehdy ještě samostatné obce okolo města (Architekti Hrůša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 1996; Maier, 2005; Kuča, 1996; Kovář, 2006; Kopáček, 2006).

Ekonomika města utrpěla velmi výrazně první světovou válkou, ale také v souvislosti s jejími politickými důsledky. Byly přerušeny tradiční vazby celého jihočeského regionu na Vídeň. České Budějovice přišly o své zázemí v Rakousku a byla zpřetrhána jejich vazba na město Linec. Na rozdíl od Brna, které v podobných podmínkách „oddělení“ od Vídně a „počeštění“ za první republiky spíše nabylo na významu a stalo se prosperujícím oblužným a ekonomickým centrem, v případě Českých Budějovic zřejmě pozice jediného významného centra Jižních Čech k prosperitě nepostačovala (Maier, 2005).

Po roce 1945 s ohledem na uzavření hranic mezi socialistickými a kapitalistickými státy byl význam města potlačen. V padesátých letech se rozšířil areál vojenského letiště v Plané u Českých Budějovic, vzniklo sportovní letiště na Hosíně. Ve městě byly postaveny nové mosty přes Malši i Mlýnskou stoku pro spojení Vídeňského a Lineckého předměstí. Ve stylu socialistického realismu se stavěly bytové domy ve vnitřním městě a jeho nejbližším okolí. Rozšiřovaly se stávající závody, nově se postavil areál Slévárna Škoda východně od nádraží a další průmyslové areály v Kněžských Dvorech, podél Rudolfovské třídy a v Suchém Vrbném. Byla vybourána stará zástavba podél Pražské třídy v návaznosti na historické jádro, kde mělo stát nové divadlo, k čemuž ale nikdy nedošlo. V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století vyrostla na levém břehu

Vltavy tři nová velká panelová sídliště, částečně pro potřeby zaměstnanců stavějících jadernou elektrárnu Temelín. V předměstí vznikly nové lokality rodinných domů. Vzrůstající doprava byla důvodem vybudování vnitřního dopravního okruhu s novým přemostěním Vltavy.

Město leží na soutoku dvou významných vodních toků Vltavy a Malše, což spolu s Mlýnskou stokou a soustavou drobnějších vodních toků (např. Hodějovický potok, Dobrovodský potok, Vrátecký potok) a vodních ploch (např. Vrbenské rybníky, Lišovský rybník, rybníky Čertík, Šafránek) představuje v uspořádání města mimořádný významný krajinný a urbanizační prvek. Zároveň však vodní toky představují zvýšené ohrožení města povodněmi, kterými město díky ploché Budějovické kotlině značně trpělo již od doby svého založení. Často zaplavováno bylo v minulosti území na levé straně řeky Vltavy, proto se město od počátku rozvíjelo hlavně východním směrem, tj. na pravém břehu řeky Vltavy. Zásadní rozvoj západní strany města je zaznamenán až po realizaci rozsáhlých vodohospodářských úprav na Vltavě v období mezi dvěma světovými válkami v minulém století. Po vzniku Československé republiky (r. 1918) byl vypracován generální projekt pro úpravu řek Vltavy a Malše v hranicích katastru města. Realizace byla navržena v pěti etapách, z nichž pouze první dvě etapy a podstatná část třetí etapy, které se týkaly řeky Vltavy, byly v období mezi světovými válkami vybudovány. Čtvrtá a pátá etapa, které se týkaly protipovodňových úprav řeky Malše, již vybudovány nebyly v důsledku 2. světové války, a ani po jejím skončení již v celém rozsahu nikdy nebyly provedeny. V současné době město připravuje návrh protipovodňových opatření na Malši (Architekti Hrůša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 1996; Maier, 2005; Kuča, 1996; Kovář, 2006; Kopáček, 2006).

Ve městě se vyskytuje vysoký podíl ekologicky stabilních ploch, chráněných zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, a to zejména Vrbenské rybníky, které jsou přírodní rezervací a evropsky významnou lokalitou soustavy NATURA 2000. Součástí soustavy NATURA 2000 je i ptačí oblast Českobudějovické rybníky. Dále jsou zde přírodní památky Kaliště, Vrbenská tůň, hned u jižní hranice města přírodní památka Tůně u Špačků, která je rovněž evropsky významnou lokalitou soustavy NATURA 2000. Ve městě je větší počet registrovaných významných krajinných prvků, za všechny budu jmenovat městský park Stromovka, který je důležitým územím pro každodenní rekreaci obyvatel města. Mezi další významné přírodní zajímavosti lze zahrnout městský park Na Sadech i některé památné stromy. Českobudějovická kotlina byla odlesněna. Lesní porosty (převažující duby a buky) jsou na území města zastoupeny pouze cca 5%

v okrajových částech Haklovy Dvory, Zavadilka, kolem Vrbenských rybníků a v Třebotovicích.

3.3.3 Historie plánování Českých Budějovic

▪ Historické mapy a plány města do roku 1918

První významnou mapou, která zachycuje České Budějovice a okolí, je Müllerova mapa Čech z roku 1720 v měřítku 1:137 000, z let 1764 – 1767 je mapa města a jeho okolí na tzv. Prvním vojenském mapování v měřítku 1:28 800, dochoval se i Hillenbrandův plán města a okolí z roku 1783 v měřítku 1:12 000, který je vypovídajícím dokladem pro představu zástavby a volné krajiny v 2. polovině 18. století. Z pohledu doložení parcelace a zástavby centra města je dle mého názoru zajímavá mapa historického jádra z roku 1816 a mapa města z Císařského povinného otisku stabilního katastru z roku 1827 v měřítku 1:2 880. Rozrůstání zástavby za hradbami města především jižním a severovýchodním směrem (Linecké a Pražské předměstí) a ještě neupravené trasy řek Vltavy a Malše jsou zřejmé z nástěnné mapy okresu České Budějovice z roku 1895 v měřítku 1:25 000, parcelace a rozvoj průmyslu a veřejných budov (např. chudobinec) je znázorněn na plánu Josefa Pfeffermanna po roce 1900 v měřítku 1: 8 640. Plán S. Matyáše a A. Moučky dokumentuje plošné rozmístění zástavby včetně prstence zeleně Na Sadech v r. 1920 v měřítku 1:10 000, schématickou rekonstrukci územního rozvoje města v návaznosti na osadu Budějovice od r. 1200 do první čtvrtiny 20. století v měřítku 1:11 000 zpracovali Jiří Dvořák a Eva Semotanová.

Architekti Hruša a Pelčák uvedli ve svých průzkumech a rozborech územního plánu města České Budějovice, že v devadesátých letech 19. století byl zpracován první regulační plán pod vedením L. Hacka. Z dostupných zdrojů jsem našla pouze mapu regulačního plánu bloků před nádražím, mapy Pražského předměstí, Lineckého předměstí a Krumlovského předměstí, ovšem všechny ve velmi špatné kvalitě. Architekt S. Sitte v roce 1909 zpracoval regulační plán pro zástavbu Vídeňského předměstí a Havlíčkovy Kolonie. Až po 1. světové válce byla podle tohoto plánu ve volné obměně realizována ve Vídeňské čtvrti po vzoru anglických zahradních měst vilová zástavba a park u nábřeží, a dále v pokračování jižním směrem bloková zástavba v Havlíčkově Kolonii.

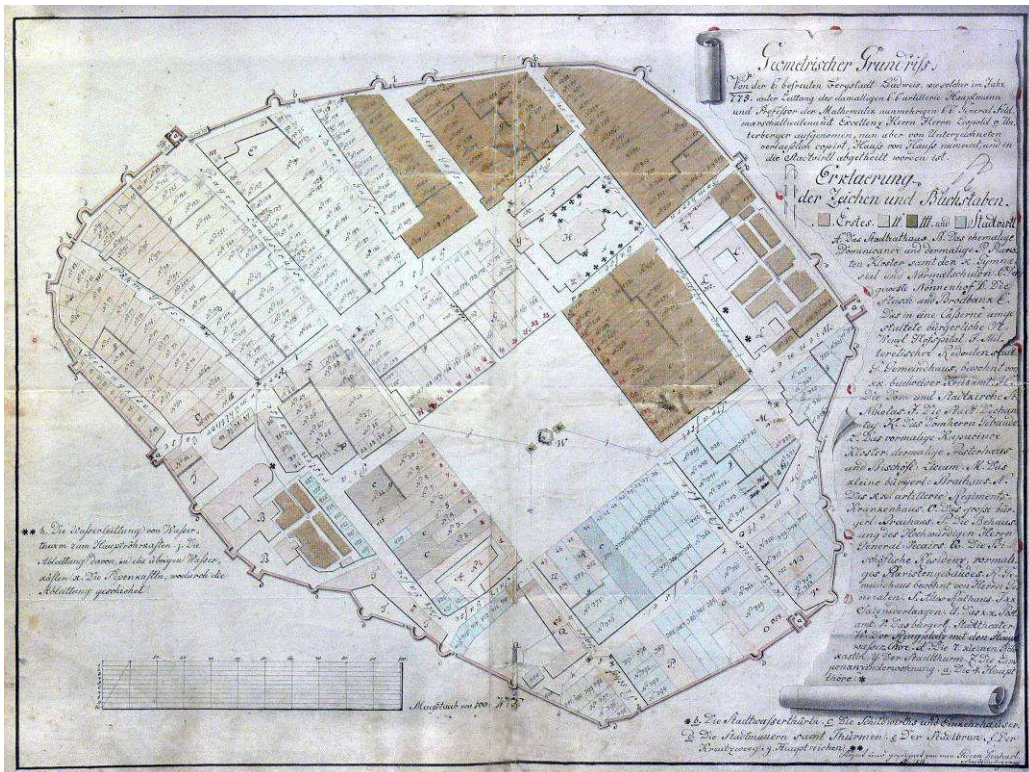
Obr. č. 3

Hillenbradův plán města České Budějovice a okolí z roku 1783 (zdroj: Šmahel, F. et al. (eds), 1996)

Obr. č. 4

Mapa historického jádra města České Budějovice z roku 1816 (zdroj: Státní okresní archiv České Budějovice, 2011)

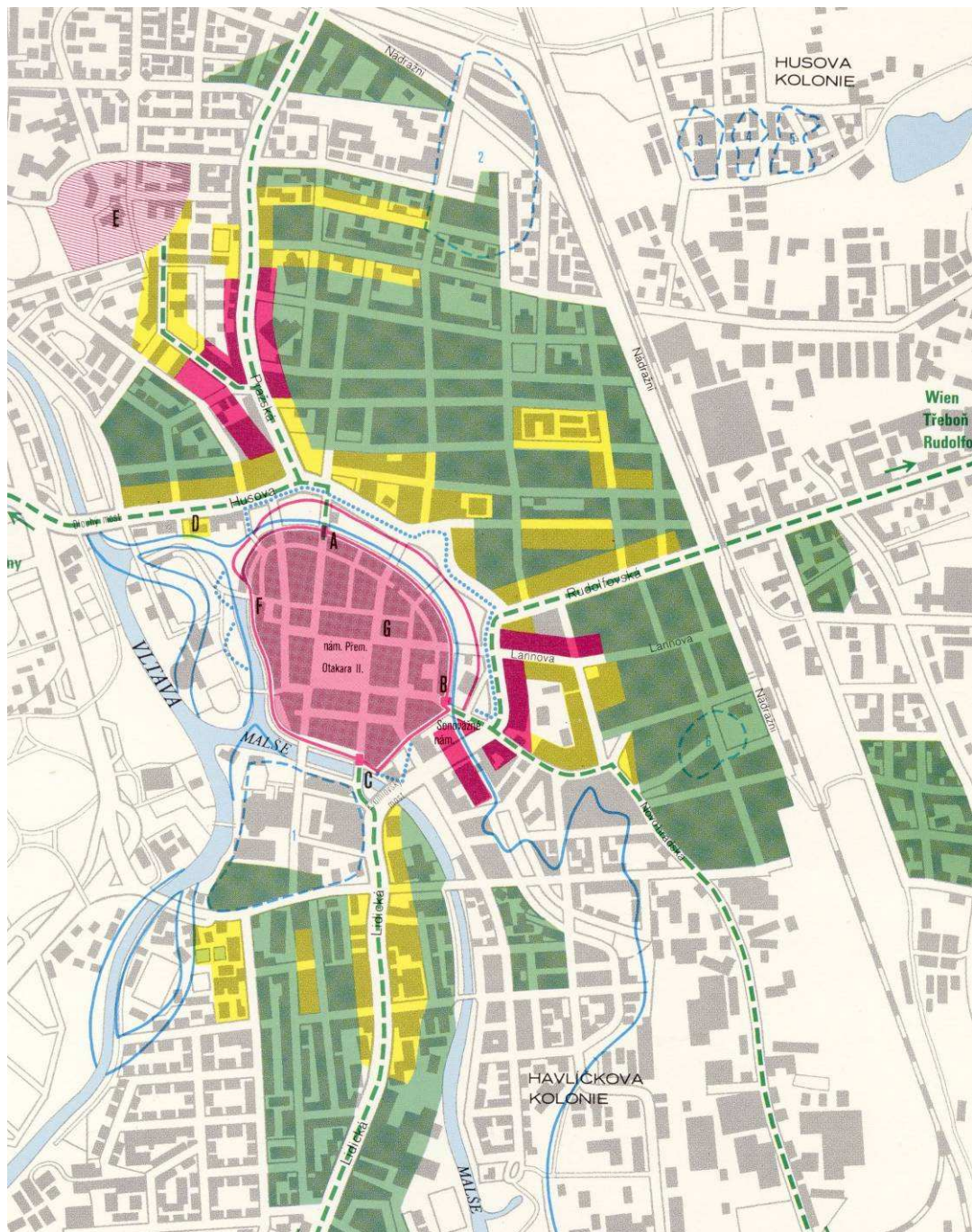
Obr. č. 5

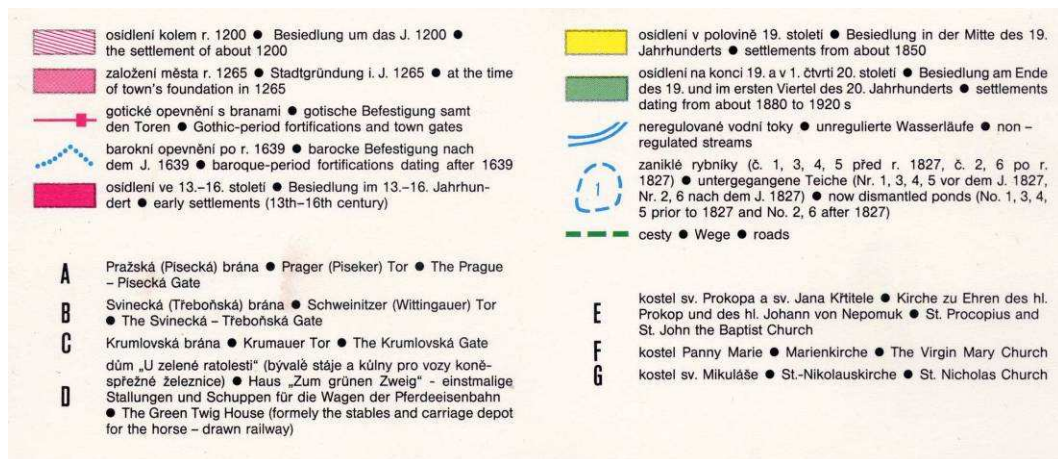
Regulační plán S. Sittého pro zástavbu Vídeňského předměstí a Havlíčkovy Kolonie z roku 1909 (zdroj: Kakuška, r. neuveden)

Obr. č. 6

Schématická rekonstrukce územního rozvoje města v návaznosti na osadu Budivojovice od r. 1200 do první čtvrtiny 20. století (zdroj: Státní okresní archiv České Budějovice, 2011)

▪ Plány města v letech v letech 1918 až 1970

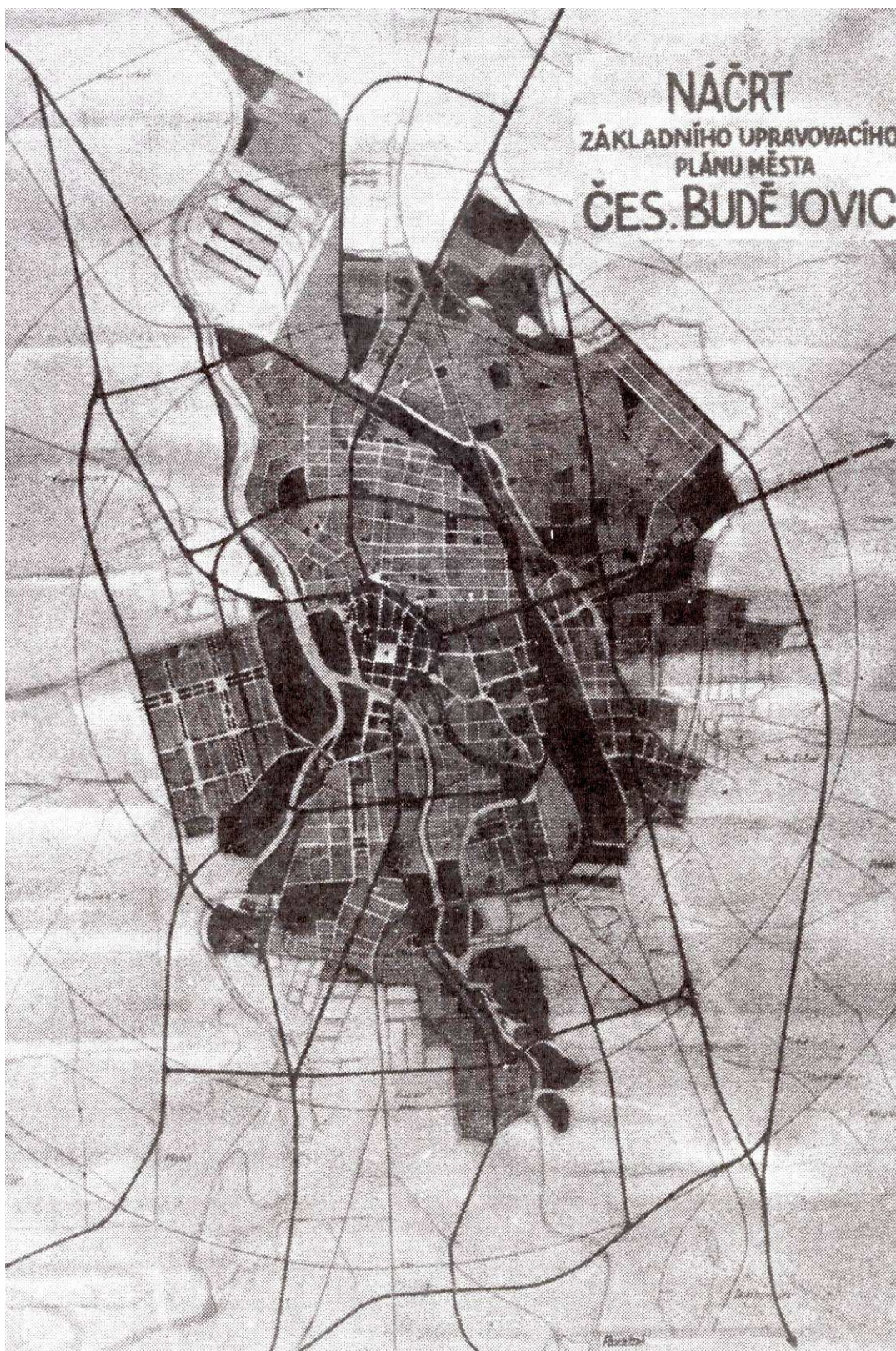
V letech 1929 – 1932 zpracovali architekt Zákrejs a Kubic základní upravovací plán města, v kterém dle ústního sdělení Ing. arch. Václava Štěpána, českobudějovického architekta, bylo již navrženo např. splavnění řeky Vltavy, radiálně okružní dopravní systém s vnitřním, středním a vzdáleným okruhem. Dnešní městský park Stromovka byl navržen k zastavění, nicméně velkým problémem by bylo jeho vysušení.

Dle ústní informace Ing. arch. Václava Štěpána, který pracoval na územním plánu sídelního útvaru České Budějovice z roku 1986, následoval v letech 1945 a 1947 návrh poválečného plánu rozvoje města, zpracovaný architektem Janem Šestákem. Tento plán se však nikdy nedopracoval, a to z důvodu změny politického uspořádání v České republice. Následně byl v roce 1949 vydán Městským národním výborem v Českých Budějovicích orientační plán České Budějovice a okolí právě podle návrhu plánu architekta Jana Šestáka.

V roce 1958 byl vyhotoven směrný územní plán České Budějovice projekčním ateliérem Stavoprojekt České Budějovice. Bohužel se textová část této územně plánovací dokumentace nedochovala ani v archivu Magistrátu města České Budějovice ani ve Státním okresním archivu České Budějovice. Zde je archivován pouze hlavní výkres, z kterého si lze udělat představu o stavu zastavění města a předpokladu rozvoje obytných, průmyslových a sportovních ploch, včetně zakomponování zeleně do struktury města.

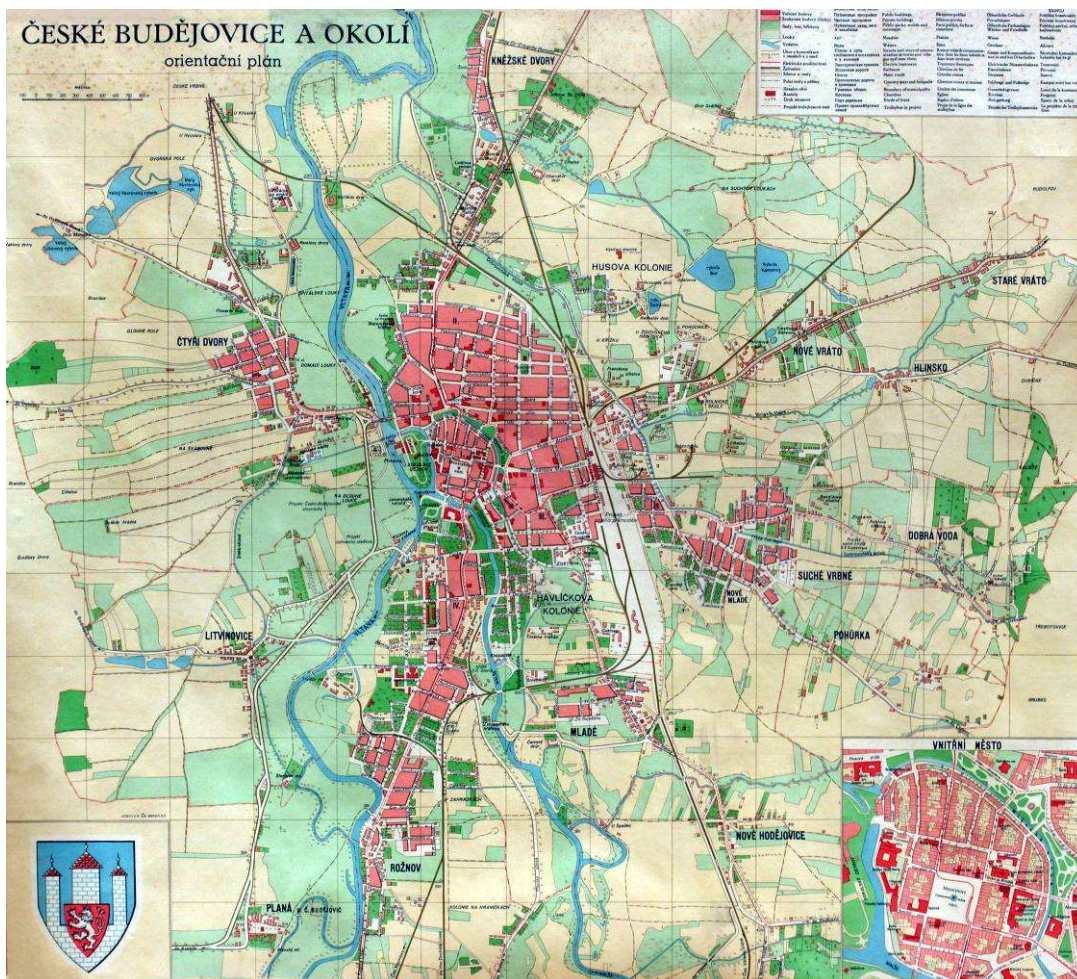
Obr. č. 7

Náčrt základního upravitelického plánu města Čes. Budějovic z let 1929 - 1932
(zdroj: Štěpán, 2011)

Obr. č. 8

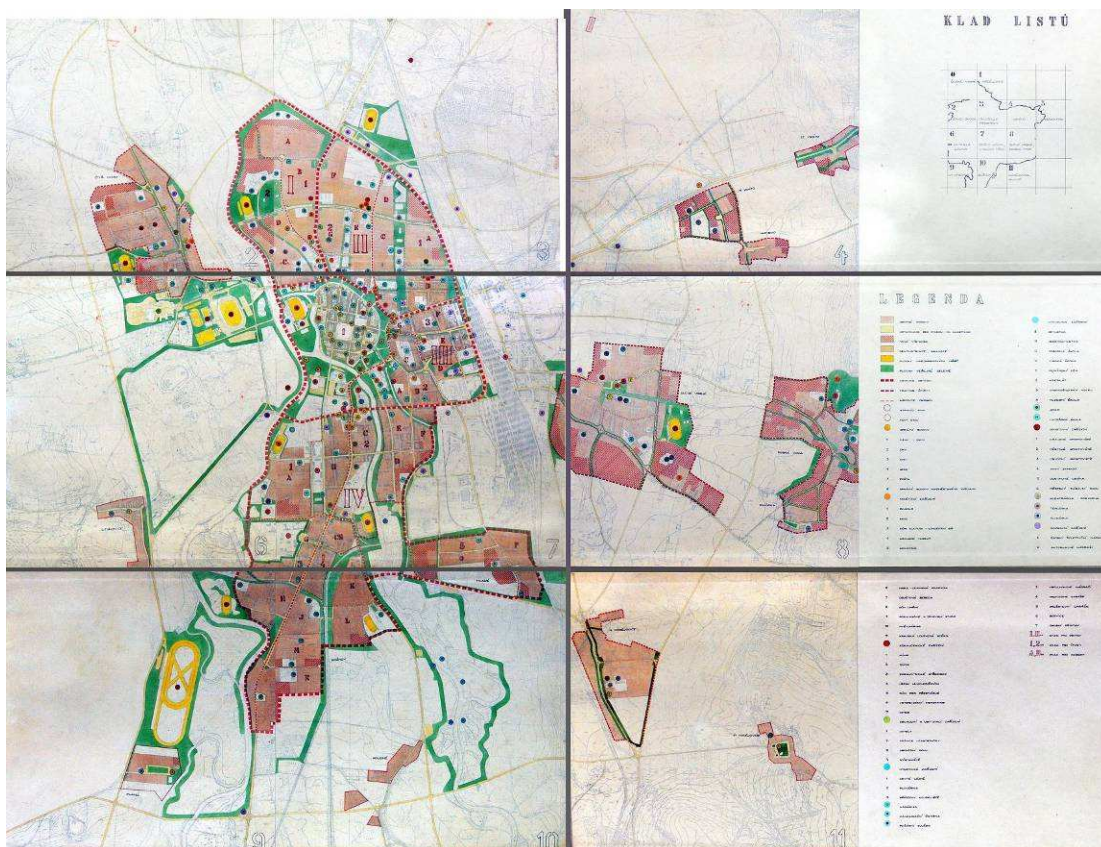
České Budějovice a okolí, orientační plán z roku 1949 (zdroj: Státní okresní archiv České Budějovice, 2011)

Obr. č. 9

Směrný územní plán České Budějovice z roku 1958, Komplexní výkres (zdroj: Státní okresní archiv České Budějovice, 2011)

▪ Směrný územní plán města České Budějovice, rok 1969

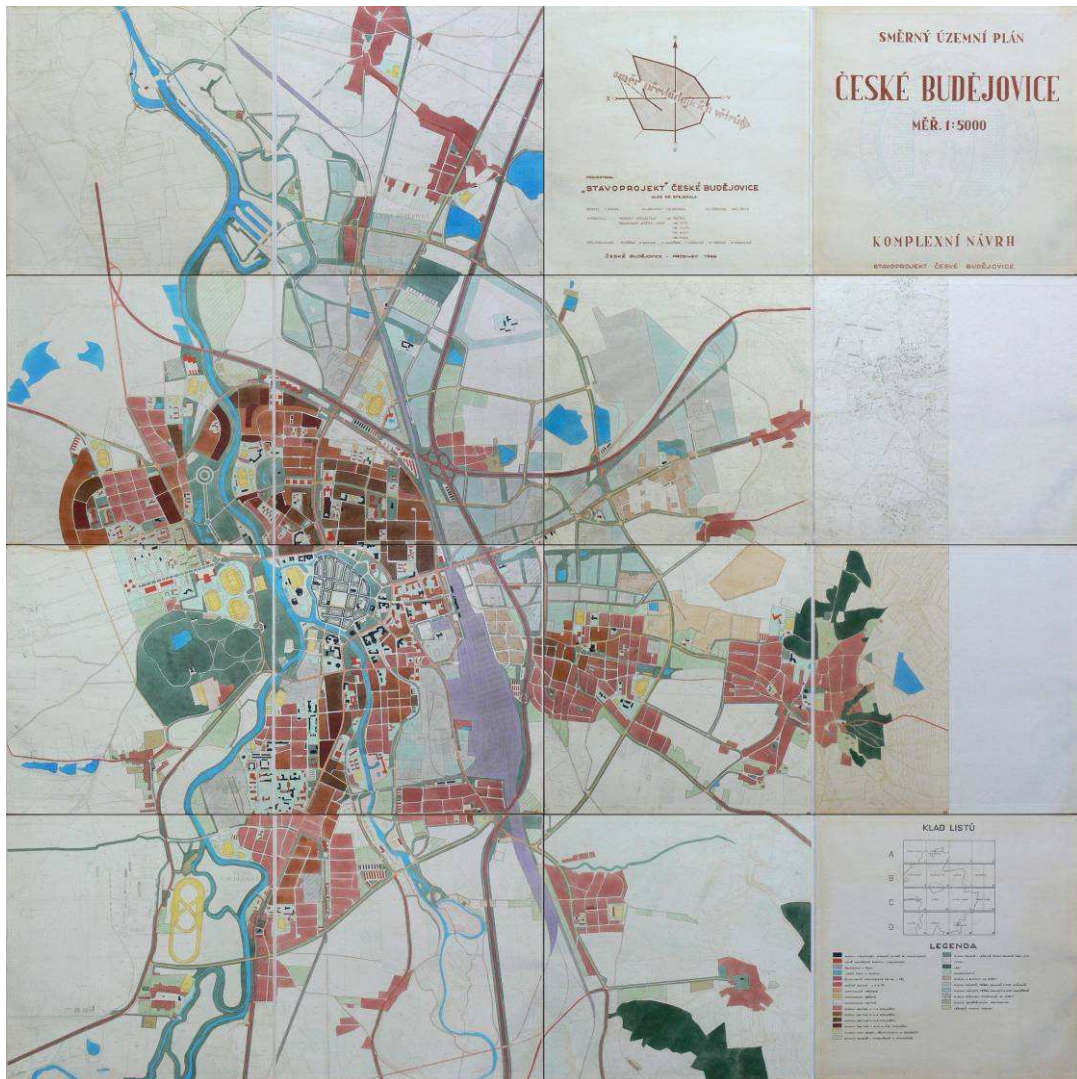
Předběžný návrh této územně plánovací dokumentace, zpracovaný projektovým ateliérem Stavoprojekt České Budějovice, byl postupně projednán a připomínkovan příslušnými orgány městského, okresního a krajského národního výboru v březnu až dubnu 1967. Konečná podoba směrného územního plánu byla vydána v prosinci 1969. V průvodní zprávě je uvedeno, že základní koncepce vycházela ze vzájemných vztahů jednotlivých složek tvořících město, se zohledněním přírodních podmínek a dochovaných hodnot v území, ve vazbě na ekonomické předpoklady. Pro zajištění zdravého vývoje města vymezil plán základní požadavky pro naplnění těchto cílů, mezi které bylo zahrnuto i využití parku Stromovka a jeho polohy u centra města, včetně propojení zeleně parku se zelení parku Na Sadech a se zelenými pásy, vytvoření širokého zeleného prstence kolem historického jádra s využitím a doplněním stávajících sadů, vymezení zdravých ploch pro individuální a bytovou výstavbu dokonale navazujících na stávající obytnou zástavbu, včetně jejich oddělení ochrannou zelení od průmyslových ploch, oddělení tranzitní dopravy od ploch obytných a pěšího provozu od automobilového, zachování a vylepšení

vodních ploch sloužících pro letní rekreaci a koupání. Navrhovaná zeleň by měla plnit pro obyvatele města především funkci hygienickou, zdravotní a estetickou. V plánu byly plochy navržené k rozsáhlé asanaci, kde měly vzniknout nové plochy veřejné zeleně. Asanace se týkala zejména území na jihu od centra k Mánesově ulici, na východě v úseku Žižkova tř. – Lannova třída (v té době Malinovského třída) – Rudolfovská ulice (v té době Třída Rudé armády) – železniční trať, na západě území mezi Husovou třídou a Mlýnskou stokou a na severu území podél ulice Jírovcova až k Palackému náměstí. Dominantní plochou městské zeleně byla Stromovka, kde bylo navrženo její zvětšení z tehdejší výměry 68 ha až na 95 ha.

Částečně se naplnily rozvojové záměry, které se týkali rozvoje obytné zástavby, a to v předměstských částech Rožnov, Mladé, Suché Vrbné formou rodinných domů, v návaznosti na Pražské předměstí obytné sídliště zvané Pařížská komuna s vnitroblokovou zelení. Nebyly naplněny požadavky na asanaci uvedených ploch, což lze hodnotit pozitivně, neboť by to vedlo narušení historicky utvářené historické struktury města. Rovněž nebylo naplněno významnější oddělení tranzitní dopravy od obytných území ani pěší dopravy od automobilové. Vzhledem k tomu, že v současné době je rozloha Stromovky cca 78 ha, nebylo plně realizováno ani navrhované rozšíření tohoto parku.

Obr. č. 10

Směrný územní plán České Budějovice z roku 1969, Komplexní návrh (zdroj: Státní okresní archiv České Budějovice, 2011)

Obr. č. 11

Směrný územní plán České Budějovice z roku 1969, Zeleň a rekreace (zdroj: Státní okresní archiv České Budějovice, 2011)

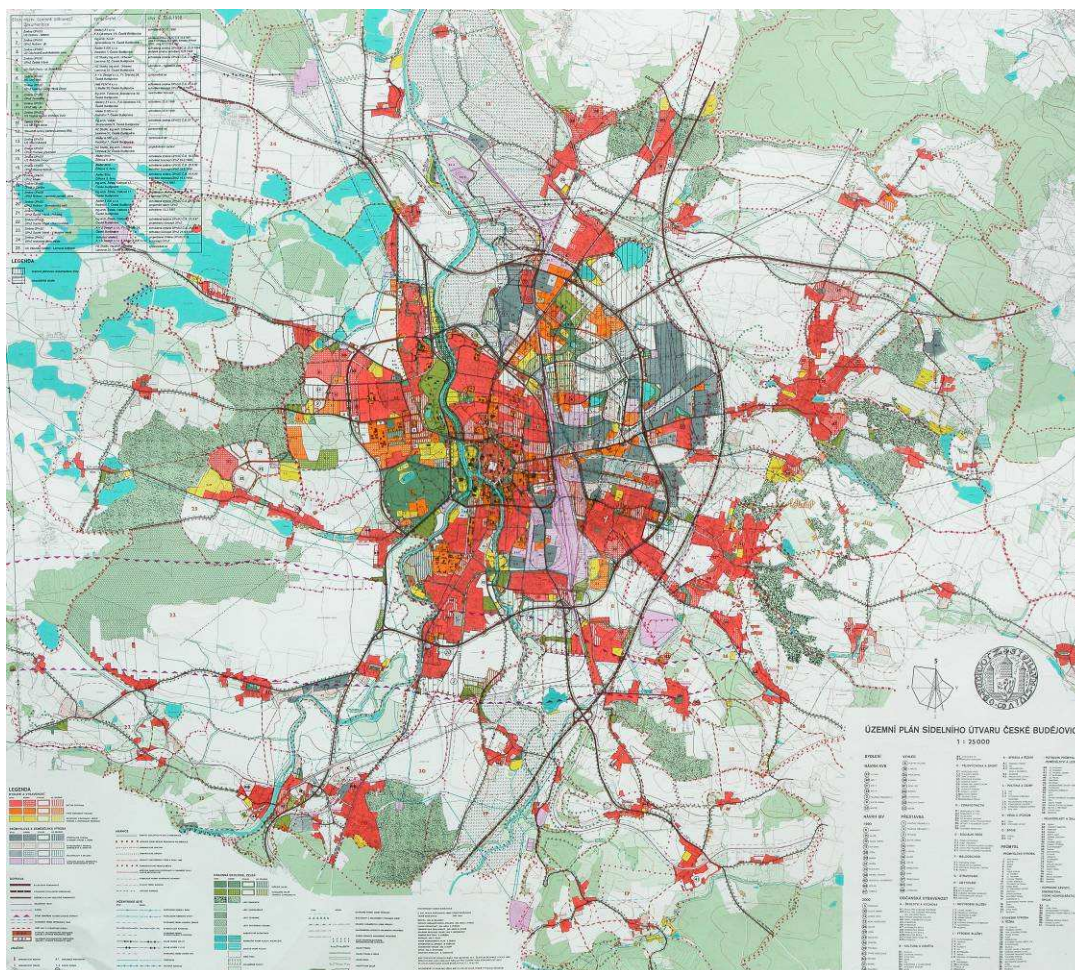
▪ Územní plán sídelního útvaru České Budějovice, rok 1986

Tato územně plánovací dokumentace, jejímž zpracovatelem byl projektový atelier Stavoprojekt České Budějovice, byla schválena vládou České socialistické republiky usnesením č. 147/1986 v roce 1986. Spolu s ní byla schválena nadřazená dokumentace územní plán velkého územního celku Českobudějovické sídelní regionální aglomerace, která byla vyhodnocena jako území intenzivních vztahů jádrového města České Budějovice. Urbanistická koncepce města vycházela z jeho rozdělení na systém základních městských pásem s přírodní linií řeky Vltavy a umělou hranicí železnici s navazujícími dopravními vazbami. Západně od řeky Vltavy byla navržena funkce především obytná, včetně tří velkých sídlišť s panelovými domy (sídlíště Vítězného února, dnes Šumava, sídlíště Vltava a Máj),

ale i rozvoj vyšší občanské vybavenosti (např. Jihočeská univerzita, Akademie věd) a rekreace (především ochrana a využití největšího městského parku Stromovka). Střední pásmo bylo vymezeno historickým jádrem a historickými předměstími Pražské a Linecké s převažujícími funkcemi obytnou a obslužnou. Východní pásmo, ohraničené železnicí a navrženou trasou dálnice D3, bylo určeno zejména pro rozvoj průmyslu a stavební výroby. Za zmínku stojí návrh přemístění některých výrobních závodů z obytných území a centrální části města (Kohinoor, Jihočeské papírny, Jitona, Masna Jihočeská Fruta, Uhelné sklady) s cílem odstranit hlavní zdroje znečišťování těchto území. *Tři základní pásma sídelního útvaru, západní, střední, východní, jsou vzhledem k čistotě ovzduší a převládajícím větrům vhodně položena, a tím řeší optimálně ochranu životního prostředí. Kompoziční řešení v územním plánu sídelního útvaru Českých Budějovic je založeno na svébytném a neopakovatelném celku historického jádra, odděleném od novějších areálů zástavby zelenými plochami, navazujícími na vegetační doprovody Vltavy a Malše (Usnesení vlády ČSR č. 147/1986, 1986).*

Obrázek č. 12

Územní plán sídelního útvaru České Budějovice z roku 1986, Komplexní urbanistický návrh (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

Návrh zeleně a krajinářských úprav v územním plánu sídelního útvaru řešil především propojení systému souvislých ploch městské zeleně s příměstskými rekreačními lesy novými pěšími trasami. Základní kostru zeleně tvořila doprovodná zeleň podél řek, městské parky Na Sadech a Stromovka, důraz byl kladen na celoroční využití veřejné zeleně areálu výstaviště (v té době výstaviště Země Živitelka). Do krajinářských úprav byla zahrnuta i ochranná a doprovodná zeleň podél komunikací a navrhované plochy veřejné zeleně podél jednotlivých funkčních zón, se zaměřením na nové obytné soubory na severozápadě města. Poměrně rozsáhlé plochy veřejné zeleně byly navrhovány v plochách obytných bloků určených k asanaci (část Pražského předměstí). V prostoru skládky na Švábově Hrádku byla po lesní rekultivaci navržena nová botanická zahrada a arboretum v souvislosti s rozvojem Jihočeské univerzity a Akademie věd. Součástí řešení územního plánu byl i návrh na vyhlášení přírodní rezervace rybníku Černiš a přilehlých bažin v území mezi částmi města České Vrbné a Haklovy Dvory (Stavoprojekt České Budějovice, 1986).

Z hlediska ochrany a rozvoje zeleně lze konstatovat, že v době platnosti této územně plánovací dokumentace, tj. do r. 2000, kdy byl schválen územní plán města České Budějovice, byla realizována pouze část navrhovaného řešení. Jedná se o zachování a mírné zlepšení možností využití veřejné zeleně parků Na Sadech a Stromovka a posílení funkce městské a doprovodné zeleně podél Vltavy a Malše. Částečně byla rekultivována skládka na Švábově Hrádku, ovšem nejednalo se o lesní rekultivaci, ale rekultivaci travním porostem. Byla vyhlášena přírodní rezervace Vrbenské rybníky. Došlo k rozšíření a zkvalitnění ploch veřejné zeleně v obytných sídlištích Šumava a Vltava, ovšem nepodařilo se vybudovat kvalitní zelené plochy v největším sídlišti Máj, které bylo v osmdesátých letech v souvislosti s výstavbou Jaderné elektrárny Temelín neúnosně zahuštěno dalšími bloky domů na úkor volných ploch, a tedy v první řadě na úkor zeleně. Rovněž nebyla realizována botanická zahrada s arboretum, ani nebyla naplněna koncepce celoročně využívané zeleně v areálu výstaviště. Pozitivně lze hodnotit skutečnost, že nedošlo k navrhované asanaci části domů na Pražském předměstí, negativní stránkou je nedostatečně ochráněná a mizející zeleň vnitrobloků v této části města.

3.4 Krajinné prvky ve městě – kritický rozbor teoretického zpracování v soudobé odborné literatuře

Kvalitní krajinné prvky ve městě patří mezi jedinečné neopomenutelné urbanistické hodnoty sídla a spoluvytvářejí jeho prostorovou strukturu, která je

v jednotlivých městech výsledkem historického vývoje od dob jejich vzniku.

Každá epocha je zpravidla čitelná v našich městech i krajině. Výsledná současná prostorová struktura sídla či krajiny je svědectvím rozvojových etap, svědectvím o životě a díle dlouhé řady generací. Může vykazovat originální, typické či podprůměrné charakteristiky, je těžko změnitelná v krátkých či střednědobých horizontech, svým způsobem je osudem sídla i jeho trvalých obyvatel (Kaplan, 2009).

Jedním ze základních limitů pro formování prostorové struktury jsou přírodní podmínky. Mezi nejvýznamnější podmínky patří morfologie a měřítko terénu, podíl zeleně v sídle, vodní toky a plochy. Důležité pro utváření sídel jsou i klimatické podmínky. Urbánní scéna s přírodními podmínkami, rozhodující veřejné prostory, přírodní dominanty a typický krajinný ráz v okrajových částech spoluvytvářejí jedinečnost a originalitu města, jeho genius loci. Přítomnost přírodních prvků ve městě a jeho okolí lze zahrnout do kulturního potenciálu každého sídla.

Přírodní složky (georeliéf, voda, fauna, flóra a ovzduší) jsou součástí funkční a prostorové struktury města, kde plní funkce ekologické, hygienické, mikroklimatické, rekreační, hospodářské a estetické a významnou měrou se tak podílejí na vzniku kvality a obytnosti prostředí města. Krajina vytváří rámeček městské struktury a představuje jak faktor rozvoje (rozvojový potenciál), tak i faktor limitující (Vorel, 2010).

Současný směr velkoplošné expanze zastavitelných ploch do volné krajiny na úkor jižních zelených svahů, okrajů parků, lesů a často v těsné blízkosti břehů vodních toků znamená mimo jiné i úbytek veřejné zeleně, zastavování možných budoucích zelených koridorů a znemožnění vzniku nových vazeb v nově zastavovaných částech sídel, kterými by mohly být například zklidněné ulice s pásy zeleně (Kaplan, 2009).

Problém expandující zástavby do volné krajiny v okolí měst ovšem není problémem pouze České republiky, ale lze říci, že je problémem celoevropským. *Nikoliv expandující počty obyvatel jako je tomu ve „třetím světě“, ale expandující nároky konzumního způsobu života ve městech proměňují evropskou krajinu v bojiště o rozšiřování intenzivně urbanizovaných prostorů uskutečňované na úkor obdělávaných ploch i posledních zbytků divočiny málo pozměněné přírody způsobem, který je fakticky permanentní válkou o organizaci prostoru (Löw et Michal, 2003).*

Snaha o respektování volné krajiny a citlivé měřítko přechodu urbanizovaného

území města do krajiny musí být jedním z důležitých cílů územního plánování. Konkrétní řešení mohou představovat návrhy předělových pásem mezi sídlem, kultivovanou krajinou a přírodní krajinou, vymezení veřejných a vyhrazených prostor v bezprostřední návaznosti na obytnou zástavbu pro zajištění rekreačního a společenského využití jejich obyvatel, vytvoření bariér z vegetace a úprava potoků, tůní a jiných vodních prvků, ochrana a citlivé zpřístupnění chráněných území. Předpokladem pro harmonický rozvoj města a správné vytváření systému zeleně je stanovení prostorových regulativů v územně plánovací dokumentaci a v územně plánovacích podkladech (Otruba, 2002).

Součástí řešení územních plánů je stanovení urbanistické koncepce pro zastavěná území a nové zastavitelné plochy, ale i pro nezastavěná území, která jsou součástí katastrálního území města, a jichž se nejvíce dotýká koncepce krajiny. Součástí urbanistické koncepce je v územně plánovací dokumentaci i funkční systém zeleně, jehož prvky jsou zakomponovány i v zastavěném území a zastavitelných plochách.

V nezastavěných územích se nacházejí funkční součásti systému zeleně, přičemž další prvky soustavy ploch zeleně se nacházejí i v zastavěných územích a zastavitelných plochách. Jednotlivé funkční typy systému zeleně v nezastavěných územích v katastrálním území města stanovují podmínky pro jejich využití ve vazbě na zachování, ochranu a podporu důležitých funkcí krajiny, prvků územního systému ekologické stability a ochranu krajinného rázu.

V zastavěných územích a zastavitelných plochách je úkolem územně plánovací dokumentace vymezit pro kvalitně fungující systém zeleně plochy celoměstské zeleně a plochy územního systému ekologické stability (např. podél vodních toků). Neméně důležité je v rámci podmínek pro využití území jednotlivých zastavitelných funkčních ploch stanovit i podmínky prostorového uspořádání se zohledněním zejména ochrany krajinného rázu, kulturní, historické a estetické hodnoty krajiny (výška zástavby, koeficient zastavění) a zachování funkcí krajiny (ekologická, vodohospodářská, půdoochranná, mikroklimatická) (Vorel, 2010).

Vlastní přírodní prvky mohou být ve městě na soukromých pozemcích s omezeným přístupem veřejnosti nebo součástí veřejných prostor, kterým poskytují atraktivitu a získávají společenskou a rekreační funkci. Jedná se zejména o veřejné parky, zahrady, hřbitovy, ostrovy a nábřeží vodních toků. Lákadly pro turisty a často i významnými ikonami města se přírodní prvky stávají, jedná-li se o dynamické prvky jako např. vodopády, pobřeží, hory.

Kaplan (2009) uvádí, že až do konce osmdesátých let minulého století se města potýkala s velkým tlakem na zmenšování podílu zeleně na úkor rozšiřujících se profilů komunikací a zvyšujících se potřeb na počet parkovacích stání na veřejných prostranstvích. Proto docházelo zejména ke kácení vzrostlé zeleně podél ulic v zástavbě bez jejího obnovení, někde s určitou kompenzací veřejné zeleně v jiných místech města. Pro umožnění vedení liniové technické infrastruktury byly zatrubňovány vodoteče. V současné době jsou v řadě měst zajišťovány lepší podmínky pro obnovu a rozvoj přírodních prvků, především formou uličních stromořadí, parkově upravené zeleně, znovu se otevírají zatrubněné části vodotečí. Pozitivním trendem v rozvoji přírodních prvků ve městě je jejich postupný návrat do nejcennějších veřejných prostorů v centrech a někde i do zklidněných veřejných prostor obytné zástavby, a to při redukci či vymisťování dopravy v klidu z těchto míst.

Negativním trendem je ale nedostatek veřejných prostorů s nemožností výsadby vzrostlé zeleně v rámci uličních profilů u nově budovaných lokalit nízkopodlažní obytné zástavby. Příčinou tohoto trendu jsou snahy soukromých developerů maximalizovat zisk prodejem stavebních pozemků. Budoucí stavebníci před zahájením výstavby a do doby nastěhování se do nového domu zjevně podceňují nedostatek veřejných prostor a veřejného vybavení. Teprve při každodenním žití v monotónním prostředí rodinných domů s úzkými obslužnými komunikacemi zjišťují, že například při neexistenci alespoň centrálního prostoru v podobě travnatého hřiště pro děti a veřejné zeleně za plotem svého pozemku se snižují jejich představy o kvalitě života v dané lokalitě. *Ukazuje se, že děti z kolonií rodinných domků už nevědí, co to je jít ze školy domů po svých, hvízdát si a zastavit se s kamarády v ovocném sadu nebo na náměstí* (Mužik, 2008).

Vnitřní prostory města

V zásadě je členíme na veřejné, vyhrazené a soukromé. Jedná se o velmi pestrou škálu náměstí, ulic, nábřehů, nádvoří, pasáží a průchodů, prostranství, parků, zahrad atd. Tyto prostory jsou nejčastěji vymezeny zástavbou, vysokou zelení, terénem a ostatními prostorotvornými prvky. Měřítko, tvary, kompozice a proporce těchto prostorů souvisí z jejich funkcí, polohou, významem v organismu města a v krajině. Zjednodušeně lze říci, že se město neobejde jak bez frekventovaných živých a rušných prostorů, tak bez prostorů klidových pobytových. Prostory tak svými tvary a obsahem vytvářejí hierarchizovaný systém, který usnadňuje orientaci a tím i pohyb ve městě (Mužik, 2008).

Městskou strukturu člení systém zeleně, zároveň zajišťuje pro obyvatele města funkci estetickou, pobytovou a rekreační. Pro každodenní rekreaci mohou dobře fungovat městské parky a zeleň uvnitř zástavby (vnitrobloková zeleň, zeleň v soukromých zahradách). Při tvorbě územních plánů je proto třeba vycházet z principu propojování zelených ploch, vazeb na příměstskou volnou krajinu, zachovávat a chránit vzrostlou dlouhověkovou zeleň v zastavěných územích. V rámci územního rozvoje je vhodné okolo měst, do nichž nepronikají nezastavitelné enklávy krajinných přírodních prvků, navrhnout zelený prstenec, který přispěje ke zlepšení estetické kvality městského prostředí a dostupnosti rekreačního využití (Knopp et Krampfl, 1983).

Součástí historických jader měst jsou velmi často i historické plochy zeleně s velkou historicko – urbanistickou hodnotou. V současné době je vyvíjen tlak tyto plochy zmenšovat na úkor výstavby budov a parkovišť. Přitom i malá plocha zeleně uvnitř historického města má velký význam jako doklad urbanistického vývoje sídla. (Kupka J., 2006). Historickou zeleň, včetně vodních ploch v ní, je nutné chránit, respektovat její měřítko a prostorové vazby s okolní zástavbou. Velmi cenná jsou území zeleně u hradebních okruhů, umožňující nenásilný přechod mezi historickým jádrem a novější zástavbou města (Knopp et Krampfl, 1983).

Důležitou složkou městské struktury jsou i parky, které mohou s ohledem na svou polohu, rozlohu a význam (historický, dendrologický) plnit více funkcí. Lze v nich umisťovat kulturní, sportovní či rekreační zařízení, přičemž bioklimaticky účinná plocha (zeleň a vodní hladiny) by měla zůstat minimálně 80% celkové plochy. *Celoměstský park je vždy vícefunkčním prostorem. Koncepti nového, eventuálně rekonstrukci současného parku musí předcházet úvaha, které funkci bude zapotřebí dát přednost (s ohledem na polohu parku, místní podmínky a význam parku) a která bude potlačena. Především je třeba pamatovat na to, že park může sloužit jako obvodový nebo park obytného souboru pro obyvatele okolní zástavby (potřebná hřiště a místa pro odpočinek)* (Knopp et Krampfl, 1983).

Při tvorbě či revitalizaci městského parku je vhodné respektovat určité kompoziční principy, kterými jsou vazby na okolní prostředí, na systém zeleně, na významné krajinotvorné a urbánní prvky, a také podmínky, které ovlivňují v širších vztazích biologickou složku (Otruba, 2002).

Považujeme-li umění za činnost, která vytváří hodnoty působící na myšlení, duševní stav a etiku lidské osobnosti, na emotivní prožitky, pak tvůrce parku vytváří umělecké dílo, kdy má k dispozici prostředky člověku nejlustnější, tj. přírodu a její

prvky. V jejím prostředí se po dlouhá tisíciletí vyvíjel, svou činností ji ovlivňoval a zpětně byl ovlivňován. Proto právě přírodní prvky mají vliv na psychiku člověka, jeho vnímavost a prožitky (Otruba, 2002).

Zde je vhodné uvést, že v současné době je velmi obtížné, ne-li nemožné, ve městech zakládat nové velké parky a zahrady, a to z důvodů prostorových i vlastnických, je proto zřejmé, že městský prostor pro zahrady a parky byl omezen spíše na menší plochy (Kalusok, 2004).

Pro řešení krajinářských problémů v územních plánech a regulačních plánech je nutné definovat obecně hlavní okruhy, to jest ochrana zemědělského půdního fondu, zachování a posílení ekologické stability a biodiverzity území, ochrana krajinného rázu, estetických, kulturních a historických hodnot, péče o vodní režim území a hygiena prostředí. Z těchto okruhů vycházejí cíle péče o přírodní prostředí a krajinu v územně plánovacích dokumentacích promítnuté do odpovídajících limitů a regulativů (Vorel, 2001).

Tab. č. 1

Cíle péče o přírodní prostředí a krajinu, limity a regulativy (Vorel, 2001)

Cíle	Limity a regulativy
Zachování existujících a vytvoření nových ploch zeleně	Regulace funkčního využití ploch
Diferenciace ploch zeleně a dalších ploch přírodního a přírodě blízkého charakteru dle funkčního využití a charakteru vegetační složky	Regulace funkčního využití ploch
	Charakter porostů
Nové výsadby a zachování existujících výsadeb	Regulace funkčního využití ploch
	Charakter porostů
	Alejové výsadby – poloha, druh
	Soliterní výsadby – poloha, druh
Použití popínavé a střešní zeleně v zástavbě	Charakter porostů
	Koeficient zeleně
Ochrana a rozvoj biotopů a jejich vazeb	Regulace funkčního využití ploch
	Charakter porostů
Omezení rozsahu zastavěných a zpevněných ploch	Koeficient podlažních ploch
	Koeficient zastavěných ploch
	Koeficient zeleně
	Regulační čáry zástavby
Zachování a tvorba přírodě blízkých vodotečí, vodních ploch a mokřadů	Regulace funkčního využití ploch
	Charakter technických úprav
Zadržení srážkových vod v území	Regulace funkčního využití ploch

	Koeficient zeleně
	Charakter porostů
Ochrana přírody a krajiny	Hranice, ochranná pásma
Ochrana rázu a identity krajiny	Regulace funkčního využití
	Prostorové regulativy – limity výšek a vzdáleností, horizonty, osy

Vorel (2010) doporučuje při tvorbě územně plánovacích dokumentací pro města dodržovat následující **zásady koncepce krajiny**:

- **Vytvoření příležitostí pro rekreaci a trávení volného času v zeleni** prostřednictvím územně rozsáhlého, různorodého, funkčně diferencovaného a dle významu ve struktuře města hierarchizovaného systému zeleně provázaného s přírodními celky krajiny v zázemí města (v regionu města). S tím souvisí revitalizace, intenzifikace funkčního využití ploch zeleně, diverzifikace z hlediska ekologických rámců území, důraz na přístupnost a prostupnost území.
- **Realizace systémů městské zeleně ve vazbách k regionu města a krajinně aglomerací** provázáním systémů zeleně a příměstské krajiny jako principu aglomeračních vazeb, vytvářením regionálních parků a parkově upravené krajiny, zapracováním principů řešení příměstské polyfunkční krajiny rekreačně využitelné zemědělské krajiny.
- **Posílení ekologických hodnot struktury města** ochranou a realizací systému ekologické stability a péčí o biologickou rozmanitost ploch zeleně, ochranou přírodních cenností, vzácných a ohrožených rostlinných a živočišných druhů, péčí o hygienu prostředí, uvolňováním koridorů řek a menších vodotečí a jejich propojováním do příměstské krajiny, hospodařením s vodou (zachycováním dešťové vody propustnými povrchy a hospodařením s dešťovou vodou z nepropustných povrchů).
- **Respektování požadavků na hospodárné využití přírodních zdrojů** ekologicky orientovanými přístupy v urbanistických koncepcích a nástrojích územního plánování – úspora energie formou urbanistických koncepcí minimalizujících nároky na motorovou dopravu a upřednostňujících pěší pohyb a cyklistickou dopravu, preferujících smíšené funkční využití území s vazbou bydliště, pracoviště a vybavenosti, úspora energie a půdy opakovaným využitím ploch a objektů, omezení plošného rozšiřování měst a výstavby ve volné krajině.

- **Regenerace degradovaných území** vytvořením podmínek jejich transformace, funkční konverze, funkční a prostorové defragmentace atd.
- **Rehabilitace významu přírodních složek** v obrazu města využitím přírodních složek krajiny (georeliéf, voda, vegetační kryt) v prostorových vztazích a v tvorbě vizuální scény města, ochranou těchto složek a jejich znaků, vytvářením předpokladů pro vznik estetických hodnot.
- **Ochrana kulturních a historických hodnot krajiny, respektování kulturního dědictví**, ochranou a péčí o jedinečnost, kulturní a historické hodnoty krajiny, jejich zapojením do kulturně-sociálních a funkčně-prostorových vztahů městské struktury.
- **Posilování specifických forem zemědělského hospodaření** vyhovující nárokům na průchodnost a rekreační atraktivnost krajiny (Vorel, 2010).

Ambicí této části literární rešerše je kritický rozbor teoretického zpracování krajinných prvků ve struktuře města, jejich integrace do organismu města s vazbou na územní plánování. Dle mého názoru, na základě prostudování shromážděných materiálů a dlouholeté vlastní praxe v oblasti pořizování územně plánovacích dokumentací a územně plánovacích podkladů, jsou úvahy, principy a zásady koncepce pro začlenění krajinných prvků do městské struktury při využití nástrojů územního plánování v soudobé odborné literatuře zpracovány v maximálním možném rozsahu. Pokud by se jimi řídili všichni účastníci v procesu zpracovávání a pořizování územně plánovacích dokumentací a územně plánovacích podkladů, a dále i v navazujících fázích projektů, přípravy a realizací záměrů výstavby, myslím, že by došlo k významnému posunu v ochraně a využívání krajinných prvků společností jako takovou, nejen ve městech.

4 Rozbor současného stavu přírodní složky prostředí města České Budějovice

4.1 Město v širších vazbách

Město České Budějovice je statutárním městem a přirozeným spádovým střediskem jihočeského regionu s nejsilnějšími vazbami na města Český Krumlov a Hluboká nad Vltavou. Pro širší vazby je důležitá poloha města a jeho poměrně malá vzdálenost od významných měst v naší republice (např. Praha 150 km, Plzeň 150 km, Brno 190 km) i v zahraničí (Linec 100 km, Pasov 129 km, Vídeň 190 km). Rekreační potenciál představuje vazba na hraniční pásmo Šumavy a Bavorského

lesa a blízkost velkého množství kulturních památek, chráněných krajinných oblastí a přírodních útvarů mimořádné kvality (Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko, Blanský les, Šumava, Novohradské hory). V dostupné vzdálenosti se nachází oblast Lipenské přehrady (Kubeš, 2009).

Přirozenou dominantu území tvoří vrch Panský les mezi obcemi Vidovem a Nedabyle za jižním okrajem města. V blízkosti tohoto regionálního biocentra se protíná hranice čtyř významných jihočeských bioregionů. Jedná se o Českobudějovický bioregion, Třeboňský bioregion, Českokrumlovský bioregion a Bechyňský bioregion. Hranici mezi bioregiony tvoří úpatí svahů a okrajů Českobudějovické pánve (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 2000).

Širší prostorové souvislosti ovlivňují především ty jevy, které jsou prostorově spojitě. Z nich největší význam má vliv řeky Vltava i Malše a území, která jsou na činnosti řek bezprostředně závislá – plochy Vrbenských rybníků, meandry Vltavy v Kněžských Dvorech, meandry Malše u Špačků v Mladém a řekami ovládaná jádrová území města: Dlouhá louka, Sokolský ostrov, Mlýnská stoka a Stromovka (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 2000).

4.2 Přírodní podmínky

4.2.1 Reliéf a geologické podmínky

Město se rozkládá v českobudějovické kotlině na soutoku řek Vltavy a Malše, v říční nivě a na terasových plošinách, které jsou tvořeny nezpevněnými neogenními sedimenty. Českobudějovická kotlina je otevřena na severozápad do Zbudovských Blat a do údolí podél obou řečišť. Území města je rovinného charakteru s malými spády, centrum města s hlavním náměstím se nachází v nadmořské výšce 385 m n. m. České Budějovice si udržují krajinný fenomén, širší prostorové souvislosti ovlivňuje zejména jeho poloha v zachovalých nivách Vltavy a Malše. Vodní toky přivádějí hluboko do městského prostředí harmonickou kulturní jihočeskou krajinu a umožňují zapojení flory a fauny nadregionálních biokoridorů do struktury města (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 2000).

Geologicky patří území k moldanubiku (českému moldanubiku a moldanubickému plutonu), které je zastoupeno biotitickou a sillimanit-biotitickou pararulou, většinou s nevýrazným střídáním masivních a břidličnatých typů. Značnou část řešeného území zaujímají svrchnokřídové a neogenní sedimenty Českobudějovické a Třeboňské pánve. Spodní část obou velkých řek, Vltavy a Malše, lemuje široký pás kvartérních usazenin. Stratigraficky náležejí do

pleistocénu až holocénu. Jedná se o fluviální nivní sedimenty a sedimenty vodních nádrží. V údolí Vltavy, v oblasti českobudějovické pánve, v menší míře v údolí Malše, se nespojují zachovaly kvartérní fluviální terasy (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 2000).

4.2.2 Půdní podmínky

Na území města se nacházejí hnědé půdy, a to oglejované, doprovodné hnědé půdy nenasycené, pseudogleje, lokálně gleje a rankery na středně těžkých zvětralinách různých hornin, v souvislosti s řekami Vltavou a Malší nivní půdy, doprovodné nivní půdy glejové na nekarbonátových nivních sedimentech a pseudogleje na polygenetických hlínách terciálních (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 1996).

Charakteristiku půdních poměrů vyjadřují bonitované půdně ekologické jednotky, které jsou zařazeny do tříd ochrany, přičemž na území města jsou zastoupeny půdy s I., II., III., IV, a V. třídou ochrany. Z celkové výměry města 5 560 ha je celkem 2 398 ha zemědělské půdy (43,1%). Z toho 1 484 ha tvoří orná půda, 411 ha zahrady, 5 ha ovocné sady a 497 ha trvalý travní porost.

Lesní půda tvoří 547 ha (9,8%) výměry města, českobudějovická kotlina byla odlesněna a lesní porosty jsou zastoupeny pouze v okrajových částech města (katastrální území Třebotovice, Kaliště, České Vrbné, Haklovy Dvory v přírodní rezervaci Vrbenské rybníky). Lesy mají poměrně pestrou druhovou skladbu s převahou jehličnanů, z listnatých porostů má výraznější zastoupení buk a dub. Dále se na území města v částech se zemědělsky obhospodařovanou půdou nepravidelně vyskytují drobné lesy a remízy.

4.2.3 Klimatické podmínky

Klimatické podmínky v Českých Budějovicích jsou díky poloze města slabě ovlivňovány nedalekým alpským systémem. Zimy jsou zde mírné, dlouhodobá průměrná roční teplota vzduchu je 8,3 °C, průměrná teplota za vegetační období 13° C, průměrný roční úhrn srážek 597 mm, průměr srážek za vegetační období je 400 – 450 mm, pravděpodobnost suchých vegetačních období 15 – 30%, vláhová jistota 4 – 10%. Vzhledem k poloze v nížině kotliny dochází ke špatnému provětrávání a teplotním inverzím.

Po restrukturalizaci průmyslu v 90. letech minulého století a přechodu převážné většiny domácnosti na ekologický způsob vytápění je největším problémem z hlediska kvality ovzduší pro město tranzitní i vnitroměstská doprava. *Hlavními*

stacionárními zdroji jsou Motor Jikov Tlaková slévárna, a.s., Motor Jikov Slévárna litiny, a. s., Pivovar, Budějovický Budvar, SCB Foundry, a. s., Groz-Beckert Czech, s. r. o., Signum spol. s. r. o., Teplárna České Budějovice, EGE spol. s. r. o. (Institut regionálních informací, s. r. o., 2008).

4.2.4 Hydrologické podmínky

Krajina města je členěna do krajinných částí členitou hydrografickou sítí (délka vodních toků 37 360 m), která byla vytvořena a postupem času upravována vzhledem k rovinatému terénu a poloze města na soutoku dvou velkých řek Vltavy a Malše. Přirozená koryta řek se vyvinula jako poměrně mělká a široce meandrující v podmáčené až bažinaté nivě a v zásadě si tento charakter uchovaly až do současné doby, a to i přes dílčí zásahy s cílem využít vodní sílu a technické úpravy.

Dominantou z estetického hlediska pro historické jádro je Mlýnská stoka, soustavu vodní sítě doplňují Dobrovodský potok, Hodějovický potok, Vrátecký potok, Rudolfovský potok, slepá ramena na Malši (u Špačků) a na Vltavě (Stará řeka), významná je i rybníční soustava Vrbenských rybníků (celková plocha vodních nádrží 304 ha).

4.3 Krajina města a přírodní složky

České Budějovice si dosud udržují jako jedno z mála měst České republiky významný krajinný fenomén. Území města je tvořeno prostorovým kontrastem stavebních a zelených ploch, krajinný systém do města vstupuje zelenými plochami a vegetačními osami. Vlastní zeleň ve městě lze rozdělit na zeleň plnicí funkci spíše izolační ochrannou a zeleň plnicí funkci krajinnou.

Krajinný ráz města je tvořen vysokým podílem nezastavěných volných ploch (cca 43% z celkové výměry správního území města). Vysoký podíl tvoří zejména krajinná zeleň s dochovanými typickými znaky krajinného rázu.

V historickém jádru, do kterého lze zahrnout kromě původního města a souvisejícího území hradebního pásu i území soutoku řek Malše a Vltavy (foto č. 1 v příloze 9.2), vyvažují hustě zastavěné vegetačně chudé území vnitřních bloků původní historické zástavby právě území na soutoku řek s téměř přírodní zelení parku Háječek, zeleně parku Na Sadech v místě původních hradeb a parku na Sokolském ostrovu, dále za Mlýnskou stokou v pokračování parku Na Sadech a parku na Senovážném náměstí. Soutok řek přivádí přírodní prvky v podobě veřejného prostoru až do středu města, což spolu se zelení Biskupské zahrady, Rajské zahrady s vyhlášeným památným stromem (jinan) a Zátkova nábřeží vytváří

jeho neopakovatelnou atmosféru (foto č. 2 a 3 v příloze 9.2).

Vzhledem ke skutečnosti, že zeleň v historickém jádru je poměrně vzácná a plní funkci významného prvku urbanistické kompozice, považují za vhodné uvést zde i druhovou skladbu městských parků v centru:

- park Na Sadech – jírovec v nadpoloviční většině, duby, olše, javory, lípy, jasany, akáty, platany, smrky, keřové patro nebylo vytvořeno, pouze v malé části podél ulice Na Sadech keřové živé ploty podél komunikací (foto č. 4 v příloze 9.2),
- park Háječek – lípy, duby, břízy, javory, jasany, buky, platany, střední patro – v části keřové živé ploty podél komunikací,
- park Sokolský ostrov – buky, duby, borovice, keřové patro nebylo vytvořeno,
- park Senovážné náměstí – parková úprava keřovými porosty a květinovými záhony se solitérem jívy (foto č. 5 v příloze 9.2).

Na území historického jádra navazují předměstské části, z nichž z hlediska zeleně jsou zajímavé zejména části města, kterými procházejí řeky Malše a Vltava s návazností zelených linií a ploch podél nich.

Pro jižní část města jsou charakteristickými kompozičními a vegetačními osami obě řeky, včetně Mlýnské stoky, které zvyšují estetickou atraktivitu města. Zároveň jsou z pohledu obyvatel města vnímány v kontextu s možnostmi rekreačního a sportovního využití a potenciálem rozvoje volnočasových aktivit.

Východně od řeky Malše vznikla ve Vídeňské čtvrti po vzoru anglických zahradních měst vilová zástavba a park u nábřeží a dále v pokračování jižním směrem bloková zástavba v Havlíčkově Kolonii, vše podle volně obměněného nerealizovaného regulačního plánu S. Sitteho. Kostru parku na nábřeží Malše podél Dukelské ulice tvoří javory, duby, jírovce a lípy bez keřového patra (foto č. 6 v příloze 9.2).

Na čtvrť Havlíčkova kolonie s kvalitní břehovou zelení podél řeky Malše navazuje území s vysokým stupněm dochovaných typických znaků krajinného rázu, chráněné dle § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. Celoměstsky významným prvkem systému zeleně je městský park Benátky s koupalištěm, na který navazuje poměrně rozsáhlý komplex zeleně s rekreačně sportovním využitím. Tato lokalita s místním názvem U Malého jezu (foto č. 7 v příloze 9.2) dále jižně navazuje na obytnou zástavbu rodinných domů předměstské části Mladé a volně přechází do krajiny, kde vegetačními prvky je zejména zeleň břehová podél Malše (foto č. 8 v příloze 9.2), jejího ramene

a Hodějovického potoka, který je bohužel v části zatrubněný. Ten prochází i jihovýchodně umístěnou příměstskou částí Nové Hodějovice s obytnou zástavbou rodinných domů, kde tvoří břehová a doprovodná zeleň podél potoka spolu s Hodějovickými loukami nejvýznamnější krajinnou zeleň.

Městská čtvrť Linecké předměstí navazující na park Háječek a dále pak i čtvrť Krumlovské předměstí mezi Vltavou a Malší, se vyznačují poměrně různorodou zástavbou v blocích, kde vedle vyšší obytné zástavby jsou i historické objekty (objekt konesprežky, továrna Kohinoor, areál nemocnice, kostel, administrativní budovy celoměstského významu – okresní a krajský soud, katastrální úřad, areál Papírny, dnes BUPAK). Hlavní systém vegetačních prvků tvoří systém zeleně podél řek. Významná je zde i zeleň parku u Státní vědecké knihovny, okolo kostela Sv. Jana Nepomuckého a zeleň v areálu nemocnice, nezanedbatelnou úlohu plní i vnitrobloková zeleň. Dále se jižním směrem nachází příměstská čtvrť Rožnov, jejíž součástí je i vyhlášená Vesnická památková zóna Rožnov s centrálním parkově upravenou plochou na náměstí Bratří Čapků a se zachovanými humny ve vazbě na historickou zástavbu, jejichž nezastavitelnost je chráněna regulačním plánem „Rožnov – vesnická památková zóna“ z roku 2000. Území mezi řekami Vltava a Malše je charakteristické převažující nízkopodlažní obytnou zástavbou a náleží k územím s vysokým stupněm dochovaných typických znaků krajinného rázu a stávajícími plochami zeleně podél řek, které jsou v některých částech využívány také obyvateli města k rekreačně sportovním aktivitám.

Severovýchodním směrem od historického jádra leží v kontaktu s městským parkem Na Sadech Pražské předměstí, které je typickou městskou čtvrtí s blokovou zástavbou převážně z 2. poloviny 19. století. Významnější zelení proto zde jsou pouze parkově upravené plochy na Palackého náměstí s kostelem Husova sboru a podél Nádražní ulice, kde lze hovořit spíše o ochranné a izolační funkci zeleně. V některých blocích zástavby zůstala zachována zeleň sloužící jako zahrady k převážně obytným domům.

Významným prostorovým předělem ve městě, důležitým i z hlediska ploch zeleně, je železnice, za níž se území vyvíjelo částečně průmyslově. Částečně zde byla realizována obytná zástavba, kde je zastoupení zeleně významnější. Jedná se především o přirozenou zelenou osu Dobrovodského potoka v městské části Suché Vrbné, který zajišťuje nivy řeky Vltavy s přírodními prvky regionálního biocentra Hlincova Hora za katastrálním územím města. Městská zeleň v Suchém Vrbném je zastoupena parky v Pětidomí s ovocnými dřevinami a topoly a u Suchovrbenské ulice s několika soliterními stromy (duby, smrky, javory, tisy). Východní hranice

katastrálního území města je dotčena stavební uzávěrou pro stavbu dálnice D3, kde jsou pozemky z části zemědělsky využívané a z části neudržované s náletovou zelení.

V území severně od Suchého Vrbného se nachází spíše průmyslové aktivity, kde veřejnou zeleň zastupují doprovodná zeleň podél Vráteckého a Vrbenského potoka a parkově upravené plochy v ulici U Jeslí a v Novém Vrátě u základní školy. Nezanedbatelnou zelení je i zeleň v rozsáhlé zahrádkářské osadě Husova kolonie. Severovýchodním směrem na tuto lokalitu navazuje území, které bylo až do začátku 20. století zastavěno pouze několika velkými statky s hospodářsky využívanými pozemky kolem nich. Pak zde docházelo k rozvoji průmyslovému, ale územně chaotická zástavba není zapojena výrazněji do městské struktury. Vegetační prvky zde zastupují plochy krajinné zeleně kolem Pilmanova rybníka a rybníka Bor. Pokračujícím územím k železniční trati nejseverněji položeným je čtvrť Nemanice se spíše příměstským individuálním bydlením, kde kvalitnější zeleň zastupují plochy krajinné a městské zeleně kolem Nemanického rybníka a rybníka U Čertíka.

Na severozápadě města ve směru od historického jádra leží na pravém břehu Vltavy městská čtvrť Staroměstská, která z části zahrnuje nejstarší část města, existující jako Budivojovice ještě před založením samotného města, navazuje na Pražské předměstí a je charakteristická velkou různorodostí zástavby (obytné bloky z 19. století, vilová čtvrť podél břehu Vltavy, panelové kolektivní domy z padesátých let 20. století, bytové domy z konce 20. století, obchodní zařízení, vojenská kasárna, školy). Významnou zeleň zde představují opět koridory zeleně podél řeky Vltavy (foto č. 9 v příloze 9.2) a plocha parku u Staroměstského hřbitova, která je jedinou centrální částí této čtvrti, druhově v parku převládají vzrostlé javory.

Za Strakonickou třídou, která je výraznou bariérou mezi městskou zástavbou a příměstím, je mezi Pražskou třídou a řekou Vltavou území, které zahrnuje průmyslové objekty, komplex nákupních zařízení a zahrádky, ale i obytnou čtvrť Kněžské Dvory a nezastavěné území údolní vltavské nivy se zbytky meandrů Vltavy a s vysokým stupněm dochovaných typických znaků jihočeského krajinného rázu (foto č. 10 v příloze 9.2). Stávající vegetace je zastoupena především podél Vltavy a jejích ochranných valů protipovodňové ochrany, zelení podél Dobrovodského potoka a podél náhonu bývalého statku Suchomel, polním remízem, doprovodnou zelení podél nezatravněných části Stoky – jih a Stoky – sever. Prvky městské zeleně představují parkově upravená plocha v centru Kněžských Dvorů a Tyršův sad.

Území na levém břehu Vltavy dále severním směrem zahrnuje jednak ekologicky cenné území říční nivy Vltavy a navazující nízkopodlažní obytnou zástavbu historickou i novodobou příměstské části České Vrbné, ale i území, které je oddělené pokračováním Levobřežní komunikace, kde je umístěno obytné sídliště Vltava s panelovými domy a komplex nákupních zařízení. Vegetační prvky zde tvoří parkově upravené plochy a vnitrobloková zeleň na sídlišti, ovšem zásadní pro kvalitu území je břehová a doprovodná zeleň Vltavy a Vrbenské tůně v Českém Vrbném, *která je nalezištěm vzácného řezanu pilolistého a stulíku žlutého* (Stavoprojekt České Budějovice, 1980).

Do území na levém břehu Vltavy západně od centra města po Branišovskou ulici patří jednak nízkopodlažní zástavba rodinných domů městské části Čtyři Dvory, areál výstaviště (dříve Výstaviště Země Živitelka), zahrádkářské osady podél Litvínovické silnice, největší městský park Stromovka, na který navazuje severním směrem území s nově realizující se zástavbou rodinných domů a několika bytových domů, vysokoškolský areál Jihočeské univerzity, Akademie věd České republiky a nákupní zařízení u ulice Na Dlouhé louce. Patří sem i zemědělsky využívané pozemky a rekultivovaná skládka směrem ke katastrální hranici města s obcemi Litvínovice a Branišov, kde se při hranici s městem nacházejí příměstské lesy. Čtyři Dvory jsou urbanizovaným územím, kde se zeleň objevuje pouze v rámci uličních parterů komunikací a jako soukromá zeleň v zahradách. Linie zeleně podél levého břehu Vltavy je ohraničena Levobřežní komunikací, která je jednou z nejvíce dopravně zatížených komunikací ve městě. Na ní navazuje uzavřený areál výstaviště, kde se nachází ostrůvek zeleně s dvěma vodními plochami přimykající se k hlavní severojižní komunikační ose areálu.

Nejrozsáhlejší plochou veřejné zeleně v českých Budějovicích s celoměstským významem je městský park Stromovka. Proto se jeho popisem budu zabývat podrobněji. Park byl založen v roce 1952, zaujímá plochu o rozloze 78,7 ha, včetně vodní plochy s názvem Bagr. Je regionálním biocentrem RBC 611 Stromovka-Bagr v trase nadregionálního biokoridoru NRBK 118 Vltava a zároveň jeho podstatná část je registrovaným krajinným prvkem č. 57 Stromovka (foto č. 11 v příloze 9.2). Při zakládání parku nebyly respektovány základní zásady sadovnické a krajinářské tvorby, až 90% vzrostlých dřevin tvoří topol, vrba, olše a lípa. V malém množství cca 10% jsou zde zastoupeny lípa, dub, javor, smrk, modřín a borovice. Střední patro se skládá převážně z náletu těchto vyjmenovaných dřevin, bylinné patro je různorodé. Jsou zde zastoupeny např. plicník, svízel, olešník, ostřice lesní, lopuch, z travin lipnice hajní, topínek luční, jílek. Dřevinné porosty jsou na mnoha místech přerostlé

a velmi zahuštěné, protože nedocházelo k jejich probírce (Stavoprojekt České Budějovice, 1980).

Kompozičně je území parku rozděleno na dva kompoziční úseky osovým pásem porostů. Prostorová dispozice je závislá na soustavě tras odvodňovacích kanálů s nepravidelným průběhem, určující je rovněž rovinatá konfigurace terénu. Jednotlivé kompoziční celky vymezují vnitřní okruhy cest, z jižní strany je park propojen s městem několika vstupy. Plochy mezi jednotlivými vodními strouhami, které jsou lemovány liniemi porostů a skupinami stromů, tvoří sedm vnitřních pobytových prostorů (foto č. 12 v příloze 9.2). V porovnání s jinými parky má park Stromovka poměrně vysoký dendrologický potenciál s nejstabilnějšími vegetačními prvky vnitřních porostů solitérů a skupin stromů, dominantní porosty po obvodu parku jsou nestabilní. Téměř 40% rozlohy parku z hlediska celkové stability dřevinných vegetačních prvků je významnou měrou nestabilní (Šimek, 2005).

Severně od Branišovské silnice navazuje na Čtyři Dvory území s obytnými sídlišti Šumava a Máj, z hlediska zeleně je zde zastoupena pouze zeleň vnitrobloková a místy liniová ochranná zeleň podél uličních profilů komunikací. Na okraji sídliště Máj se nachází Lišovský rybník, jehož doprovodná vegetace má charakter krajinné zeleně. Významnou úlohu pro každodenní rekreační a oddechové aktivity obyvatel těchto dvou sídlišť plní západním směrem ležící les Bor, který náleží do katastrálního území obce Branišov.

Mezi nejhustěji obydlenými územími sídlišť Máj a Vltava se nachází bývalý vojenský areál Čtyři Dvory a na něj navazuje rozsáhlý komplex více než dvaceti rybníků, který představuje typickou rybníční krajinu, a který je vyhlášenou přírodní rezervací Vrbenské rybníky a rovněž významnou evropskou lokalitou soustavy NATURA 2000. Mezi nejvýznamnější rybníky patří vlastní Vrbenské rybníky, Starohaklovský rybník, Novohaklovský rybník, Horní Makovec, Blatec, Čejkovický rybník, Černiš a Domín. Vrbenské rybníky se vyznačují významnými koloniemi ptactva, proto je součástí soustavy NATURA 2000 i ptačí oblast Českobudějovické rybníky (foto č. 13 až 16 v příloze 9.2). Přírodní rezervace Vrbenské rybníky je cenným komplexem vodních, lesních, mokřadních a lučních ekosystémů s výskytem bažinných olšin, rákosin a dubových alejí, na které se váže výskyt unikátních živočišných druhů (motýli, hnízdící ptactvo, obojživelníci, zemní savci a stromoví dutinová netopýři) (Architekti Hrůša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 1996).

Soustava rybníků proniká severozápadním směrem do části města Haklovy Dvory, které lze charakterizovat jako lokalitu venkova s vyskytující se lidovou

architekturou a cennou krajinnou oblastí, která spolu s intenzivně využívanou ornou půdou vytváří jedinečný krajinný ráz. Vegetaci zde tvoří krajinná zeleň kolem rybníků, lesní porosty a zeleň na zamokřených loukách.

Jihovýchodně od města, za územní rezervou trasy dálnice D3 a za samostatnou obcí Dobrá Voda u Českých Budějovic, se nacházejí dvě části Třebotovice a Kaliště, patřící do správního území města, které lze nejméně charakterizovat jako typická venkovská sídla vždy s centrálním prostorem, historickou venkovskou zástavbou a s nízkopodlažní obytnou zástavbou minulého století. Nachází se zde souvislý lesní porost, plochy krajinné zeleně kolem rybníka Lusný, Třebotovických rybníků a podél Dobrovodského potoka, mozaika remízků, vodotečí a zamokřených luk u Spolského potoka a kolem Kališťského rybníka. Celá lokalita patří mezi území s vysokým stupněm dochovaného krajinného rázu harmonické kulturní krajiny, k čemuž přispívají i rozsáhlé plochy orné půdy zemědělsky obhospodařované.

V rámci rozboru současného stavu přírodních prvků ve městě je vhodné zmínit i soukromou zeleň v zahrádkářských osadách, které vznikly ve městě převážně v padesátých a šedesátých letech 20. století v Husově kolonii, Suchém Vrbném, Nových Hodějovicích, Českém Vrbném a podél Litvínovické silnice. Z estetického hlediska se z mého pohledu jeví problematické zejména rekreační objekty, které byly realizovány na zahrádkách často formou „lidové“ architektury, vycházející patrně i z tehdejších finančních možností jednotlivých stavebníků. Zejména u starších zahrádkářských osad je možné vysledovat, že při jejich umístění na pozemcích nebyly respektovány žádné prostorové regulativy. Tato území by bylo vhodné do budoucna transformovat (v terminologii územního plánování by se jednalo o plochy přestavby) na jiný způsob využití, a to zejména v pohledově exponovaných územích při důležitých dopravních tepnách města.

Přírodní potenciál ve struktuře města lze spatřovat zejména v zeleni podél vodních toků a jejich zapojení do městského prostředí, v parku Stromovka a jeho úpravě do podoby kvalitního městského parku, která umožní jeho lepší zapojení do struktury města a zkvalitní jeho využití pro obyvatele města, také v možném využívání části přírodní rezervace Vrbenské rybníky, dále pak ve volné krajině v okrajových částech města. Důležitou součástí přírodních složek ve městě jsou i ptáci, kterých se dle ornitologických výzkumů v hnízdní době prováděných v letech 1985 – 1996 v Českých Budějovicích vyskytovalo 130 druhů, z toho 120 druhů hnízdicích. Ornitologicky nejbohatšími územími jsou přírodní rezervace Vrbenské rybníky, parky Stromovka a Na Sadech a území podél řeky Malše a Mlýnské stoky (Kopáček, 2006).

5 Analýza současného územního plánu města České Budějovice

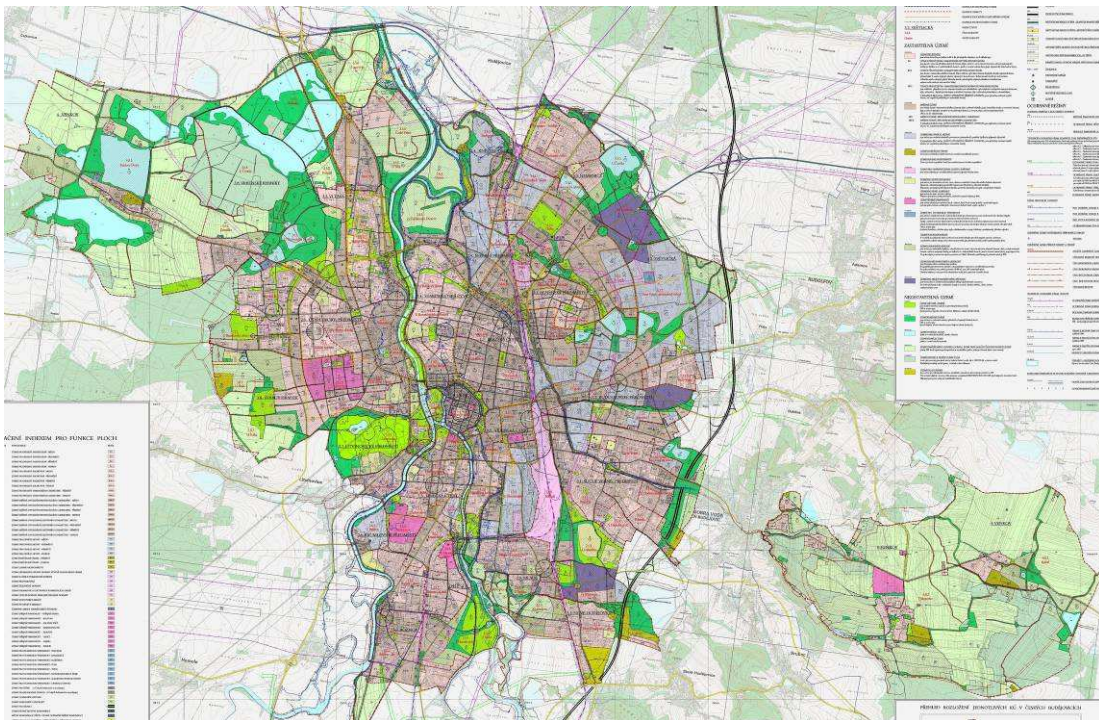
5.1 Funkce územního plánu města při ochraně stávajících a nově navrhovaných krajinných prvků

Územní plán města České Budějovice zpracovala společnost Architekti Hruša & Pelčák, Ateliér Brno s.r.o., v souladu se zákonem č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění platném v té době. Územní plán byl schválen Zastupitelstvem města České Budějovice usnesením č. 39/2000 dne 23. 3. 2000, jeho závazná část byla vyhlášena obecně závaznou vyhláškou statutárního města České Budějovice č. 4/2000 s účinností od 15. 6. 2000.

Ke dni 28. 2. 2011 bylo schváleno, resp. od platnosti nového stavebního zákona (1. 1. 2007) vydáno, celkem 47 jeho změn, přičemž pouze 3 změny byly změnami většího rozsahu s promítnutím do koncepce města, a to změny řešící dopad povodní v roce 2002, upřesnění trasy územní rezervy tepelného napáječe z Jaderné elektrárny Temelín dle schválené Územní energetické koncepce statutárního města České Budějovice a upřesnění územních nároků pro stavbu dálnice D3 dle projektové dokumentace pro územní rozhodnutí.

Obr. č. 13

Územní plán města České Budějovice, Komplexní urbanistický návrh z roku 2000 (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

5.1.1 Základní cíle územní politiky a koncepce rozvoje ve vazbě na krajinu a přírodní prvky

Pro stanovení strategie rozvoje města České Budějovice v územním plánu města byla důležitá jeho poloha a význam přirozeného správního centra regionu, jeho vazby na kulturní a historické tradice, vzdělání, obchod, služby, produkci a turistický ruch. Další utváření města by mělo navazovat a utvářet kompaktní urbánní strukturu a kvalitní prostředí pro život jeho obyvatel. Mezi základní cíle v zadání územního plánu byla zařazena ochrana a rozvoj kvalitního bydlení s důrazem na kultivovaná veřejná prostranství a zelené plochy, ochrana přírodních prvků a krajiny a její nezastavitelnost. Ke zkvalitnění života ve městě je mezi cíle rozvoje města začleněn i rozvoj parků, veřejných prostranství, veřejné zeleně doplňující a členící obytnou zástavbu, sportovních a rekreačních ploch, rozvoj pěších a cyklistických tras k propojení obytných ploch s okolní krajinou a vymezení zásad hospodaření v krajině. Jedním z cílů územního plánu bylo i vymezení lokálního územního systém ekologické stability a jeho ochrana.

Pro zajištění ekologické stability krajiny a odpovídajícího hospodaření v ní, město České Budějovice především bude posuzovat své území jako součást malebné, harmonické a hodnotné jihočeské krajiny s množstvím přírodních i umělých vodních prvků, krajinných scenérií, přírodních útvarů, lesních porostů a příležitostí pro oddych a rekreaci (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 2000).

Pro zpracování koncepce rozvoje města s cílem zlepšit kvalitu prostředí a přispět k řešení celoměstsky významných problémů byly v zadání územního plánu, resp. v územně hospodářských zásadách, stanoveny požadavky na:

- ochranu historických a urbanistických hodnot města,
- rozvoj bioticky cenných území v územním systému ekologické stability krajiny v celoměstských i širších souvislostech,
- doplnění nezastavitelných ploch zeleně,
- návrh vhodných vegetačních prvků pro vyváženost zastavěných území ve vazbě na historickou, estetickou, ekologickou a rekreační hodnotou krajiny s důrazem na území s dochovanými typickými znaky harmonické kulturní krajiny,
- upřednostnění pohybu chodců a cyklistů ve vnitřním území města,

- zachování kompozičního a krajinného obrazu města (panorama hřebenu Blanského lesa a Homolského lesa na západě, svahů Lišovského prahu u Dobré Vody na východě, nivy Malše a Vltavy),
- návrh nových a doplnění stávajících regionálně a nadregionálně významných prvků územního systému ekologické stability krajiny pro plné fungování,
- obnovu a regeneraci vegetačních prvků zejména podél rozvojových os řek Vltavy a Malše, v parterech uličních profilů a bloků centrální části města a ochranu zeleně vnitrobloků,
- nesnižování ploch zeleně, koncipování vegetačních prvků krajinné zeleně se zajištěním ekologické, krajinné a rekreační funkce trvalé dřevinné vegetace, koncipování městské zeleně s výběrem dřevin s ohledem na význam střeoevropského města.

5.1.2 Členění území ve struktuře města a základní regulace

Z hlediska základního uspořádání je město v celkové struktuře územním plánem členěno z hlediska jeho charakteru, zejména s přihlédnutím k přírodním, krajinným, kulturním, historickým a ekonomickým jevům a jejich vzájemných vazbám, na čtyři díly – *vnitřní město*, *předměstí*, *příměstí* a *venkov*. *Vnitřní město* se vyznačuje největší hustotou zástavby, blokově sevřenou strukturou, velkou různorodostí činností, ale také výlučným významem pro městskou strukturu z hlediska historického a kulturního. Na ně navazující *předměstí* má nižší hustotu zástavby, s vícepodlažními bloky objektů i nízkopodlažními soubory rodinných domů, bývá historické utvářené většinou s vlastním centrálním prostorem. Do dílu *příměstí* zařadil územní plán vnější prstenec charakteristický v severozápadní části města obytnými sídlišti a v ostatních částech města smíšenou zástavbou městského a venkovského typu s navazujícími vazbami na nezastavěné plochy volné krajiny, s činnostmi obytnými, výrobními, průmyslovými a zemědělskými. *Venkov* se vyznačuje převažujícím venkovským osídlením s vlastním centrálním prostorem (návsí) bez významnějších vztahů s ostatními částmi města, s velkým podílem nezastavěným ploch volné krajiny, s činnostmi obytnými, zemědělskými a rekreačními.

Všechny díly, vyjma venkova, se podle převažujícího urbánního typu, přírodně krajinných podmínek, míry stability a převažujících činností dále dělí na městské čtvrtě. Ve vnitřním městě je čtvrtí pět (Jádro, Vídeňská čtvrť, Pražská čtvrť, Staroměstská čtvrť, Linecká čtvrť), v předměstí je jich osm (Suché Vrbné – předměstí, Rudolfovské předměstí, Brněnské předměstí, Severní předměstí, Čtyři

Dvory – předměstí, Krumlovské předměstí, Litvínovické předměstí, Mladé) a v příměstí devět (Nové Hodějovice, Světlická, Nemanice, Kněžské Dvory, Vltava, Vrbenské rybníky, Máj, Švábův Hrádek, Rožnov).b Městské čtvrti a díl venkov jsou pro potřeby regulace v územním plánu děleny na lokality, představující detailnější územní celek, který je vymezenou identifikační jednotkou územního plánu s konkrétním režimem a stanovenou regulací zástavby. Lokalit je ve vnitřním městě celkem devatenáct, v předměstí třicet čtyři, v příměstí třicet osm a v dílu venkov tři. Nejmenší a základní územní jednotku tvoří makrobloky, na které se člení jednotlivé lokality. Makroblok, charakterizující shodné zásady utváření plochy, se vyznačuje vždy jedním stanoveným funkčním typem pro jeho využití a regulačními podmínkami. Každý makroblok se značí šestimístným indexem, v kterém první trojčíslí označuje díl města, městskou čtvrť a lokalitu, druhé trojčíslí pořadí makrobloku v uspořádání lokality, např. makroblok 1.1.3.009. nese informaci, že se jedná o makroblok v dílu Vnitřní město, čtvrti Jádru, lokality V Háječku, a devátý makroblok v lokalitě.

Z hlediska zásad utváření území ve vazbě na urbanistickou koncepci města a jeho jednotlivých částí, je správní území města České Budějovice v územním plánu města členěno na *zastavitelné území* a *nezastavitelné území*.

Zastavitelné území se skládá z území :

- *s převažujícím charakterem obytným individuálním nebo kolektivním,*
- *s převažujícím charakterem smíšeným obytným individuálním nebo kolektivním,*
- *s převažujícím charakterem pracovních aktivit,*
- *veřejné vybavenosti,*
- *technické vybavenosti,*
- *dopravní vybavenosti.*

Nezastavitelné území se skládá z území :

- *městské zeleně,*
- *krajinné zeleně,*
- *veřejných prostranství.*

Základní regulace pro využívání území ve funkčních typech vztahené k jednotce makrobloku jsou stanoveny v obecně závazné vyhlášce statutárního města České Budějovice č. 4/2000. V zastavitelném území je pro výše uvedená území upřesněna základní regulace pro jejich využívání stanovením přípustných, podmíněně přípustných a nepřípustných činností v jednotlivých funkčních typech vždy ve spojení s příslušným dílem města. V nezastavitelných území je upřesněna základní

regulace pro jejich využívání stanovením přípustných, podmíněně přípustných a nepřípustných činností ve stanovených v dalším podrobnějším členění výše uvedených nezastavitelných území.

Nezastavitelné území městské zeleně se dále člení na funkční typy:

- *území zeleně parků,*
- *území zeleně lesoparků,*
- *území rekreační zeleně,*
- *území hřbitovů,*
- *území ostatní městské zeleně.*

Základní regulace v jednotlivých funkčních typech *nezastavitelného území městské zeleně* je založena na principu veřejné přístupnosti, na principu možnosti využití zejména jako zázemí pro každodenní odpočinek a rekreační aktivity obyvatel města, na principu významné ochranné a izolační zeleně, na principu zapojení vegetačních prvků do urbanistické koncepce města a jeho krajinného obrazu. Specifickým funkčním typem je nezastavitelné území hřbitovů, kde jsou přípustné kromě vegetačních prvků stavby odpovídající tomuto specifickému způsobu využití.

Nezastavitelné území krajinné zeleně se dále člení na funkční typy:

- *území krajinné zeleně všeobecné,*
- *území krajinné zeleně rekreační,*
- *území pro zahrádky,*
- *území zemědělského půdního fondu, který není součástí zastavitelných území,*
- *území určená k plnění funkcí lesa.*

Základní regulace v jednotlivých funkčních typech *nezastavitelného území krajinné zeleně všeobecné a rekreační* je založena na principu zachování a obnovy přírodních a krajinných hodnot, na principu podpory přírodních procesů, na principu zemědělského a lesního hospodaření, na principu péče o přírodní charakter území. Specifickým funkčním typem je nezastavitelné území pro zahrádky, kde jsou přípustné činnosti individuální rekreace a přechodně pobytové činnosti, včetně drobných pěstitelských a chovatelských aktivit. Do krajinné zeleně jsou zařazeny v územním plánu i plochy zemědělského půdního fondu, který není součástí zastavitelných území, dále pak pozemky určené k plnění funkcí lesa, které jsou významnými prvky kulturní krajiny, jejich využívání se řídí zvláštními předpisy, především zákonem č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, v platném znění a zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích a změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), v platném znění.

Nezastavitelné území veřejných prostranství není v územním plánu členěno na další funkční typy. Úlohu veřejných prostranství plní ve městě náměstí, silnice, ulice a místní komunikace, chodníky, tržiště, průchody a podloubí, nadchody, podchody, průchody a pasáže a nábřeží, včetně jednotlivých typů městské a krajinné zeleně při dodržení podmínek obecně závazné vyhlášky č. 4/2000.

Územní plán stanovil, že jsou nezastavitelné také *vodní toky, vodní plochy* a jejich aktivní zóny. Na základě povodní v srpnu 2002 byla pořízena a v roce 2005 schválena Zastupitelstvem města České Budějovice změna územního plánu města č. 10 v územím dotčeným povodní, která při respektování podmínek daných zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v platném znění, vymezila jednotlivé typy území podle jejich vztahu k povodni a stanovila režimy upřesňující možnosti zástavby a využití v těchto typech.

5.1.3 Zásady návrhu řešení územního plánu se zohledněním krajinných hodnot města

Návrh funkčního využití území v územním plánu vychází z přírodních podmínek, které ovlivňují urbanizaci území. Největší vliv pro utváření a rozvoj města představují Vltava, Malše a Mlýnská stoka, meandry Vltavy v Kněžských Dvorech, meandry Malše u Špačků a plochy Vrbenských rybníků. Za významný vliv lze považovat i spojení mezi údolní nivou a okolními pahorkatinami, proto jsou významnými rozvojovými osami systému zeleně města všechny drobné vodní toky. Řeky přivádějí hluboko do města harmonickou kulturní jihočeskou krajinu, prostorově propojují nivní flóru a faunu nadregionálního významu, v centru vytváří jedinečnou atmosféru prostřednictvím městských nábřeží (Jiráskovo a Zátkovo nábřeží, podél Vltavy, Vrchlického nábřeží podél Malše), romantických zákoutí (rameno Malše u Piaristického náměstí a u Solné brány) a prostřednictvím procházkových a cyklistických tras.

Pro kompozici územního plánu jsou krajinné prvky, zejména voda, zelené klíny a zelené řetězce, určující z hlediska charakteru a utváření města a jeho provázání s volnou krajinou. Vodní toky a plochy spolu s enklávami zeleně parků (mapa č. 3 v příloze 9.1), lesoparku a zelenými klíny znamenají významnou skupinu prvků urbanistické struktury města. Územní plán města jednak zajistil ochranu stávajících nezastavěných ploch potvrzením jejich nezastavitelnosti a zároveň navrhuje rehabilitaci a rozšíření zelených klínů a jejich propojení s urbanizovanými územími. Zelené klíny spolu se systémem zelených linií a řetězců (především kolem řek) jsou jednou ze zásad návrhu řešení územního plánu města posílit význam celého

systému krajinných prvků ve městě.

Základní struktura zeleně na území města je v územním plánu tvořena zelenými klíny, kompozičními osami systému zeleně, hlavními a vedlejšími osami vegetační sítě a vegetačními prvky městského charakteru a uličního parteru.

Zelené klíny představují sounáležitou množinu volných, nezastavěných ploch různého charakteru (zeleň městská i krajinná, vodní plochy, lesní a zemědělská půda) i s případnými stavbami (zemědělské usedlosti stavby v zeleni či stavby pro rekreační využití území). Zelené klíny ve funkci harmonické krajiny pronikají samy co nejdále k jádru města. Intenzita funkcí se směrem do krajiny zředňuje. Důležitou charakteristikou je prostupnost klínu pro pěší pohyb, pro cyklistu, příp. jezdce apod. (Architekti Hruša & Pelčák, Atelier Brno s.r.o., 2000).

V kompozici města je územním plánem zdůrazněn význam nezastavitelných zelených klínů v částech města historicky opodstatněných, a to na jihu ve vazbě na řeku Malši (mapa č. 2 v příloze 9.1), na severozápadě na Vrbenské rybníky (mapy č. 4 a 5 v příloze 9.1) a na severovýchodě na řeku Vltavu (mapa č. 6 v příloze 9.1). Jedná se o krajinu s charakterem velmi blízkým přírodní podobě, vázanou na říční nivy a vodní prvky. V předchozím směrném územním plánu z roku 1986 byla v jižní části města územím zeleného klínu Malše navržena trasa vnější rychlostní komunikace, která v tomto území sledovala jižní okraj obytné zástavby v Mladém, novým mostem přecházela přes řeku Malši, mimoúrovňově křížovala silnici III. třídy do obce Plav a pokračovala do obytného území Rožnova. Zelený klín Vrbenské rybníky je v územní plánu města navržen k rozšíření a vklínění do území bývalého vojenského areálu, který je celý navržen k revitalizaci. Taková proměna je zcela novým návrhem, který s ohledem na tehdejší využití pro armádu nebylo v předchozím socialistickém územním plánu z roku 1986 možné předpokládat. Zelený klín Vltava představuje z velké části území s ornou půdou, kterým procházela v předchozím územním plánu navržená trasa části vnější rychlostní komunikace, která v tomto území vedla od silnice I. třídy od Vodňan přes nový most přes řeku Vltavu do Kněžských Dvorů s napojením na Okružní silnici. Územní plán města navrhuje rozsáhlé rozšíření krajinné doprovodné zelené podél řeky Vltavy a Dobrovodského potoka, ovšem možnosti skladby vegetačních prvků jsou zde limitovány technickým řešením protipovodňové ochrany.

Dalšími významnými plochami s krajinnými prvky, které jsou územním plánem určeny k ochraně, jsou na severovýchodní straně plochy kolem rybníka Čertík s krajinou podmáčených plošin přicházející do města od obcí Úsilné a Borek, na

západě území Stromovky navazující na kaskádu Litvínovických rybníků, a území části rekreačních lesů u obytného souboru Máj, jejichž hlavní plocha se rozkládá v sousední obci Branišov. Výrazným lesním masivem na jihovýchodní straně přichází k městu od obcí Dobrá Voda, Srubec a Staré Hodějovice členitý a zalesněný reliéf, na který navazuje odkaliště teplárny navržené dle územního plánu k rekultivaci a ozelenění. Tato zeleň je však od zastavěného území částí Nové Hodějovice a Suché Vrbné oddělena navrženou trasou dálnice D3, jejíž negativní dopad byl částečně zmírněn změnou územního plánu města č. 39, která byla vydána v roce 2010, a která navrhuje provést trasu dálnice mezi Suchým Vrbným a obcí Dobrá Voda v zakrytém tělese v délce cca 1 km s překrytím zeleně. Lesní půda, která tvoří 547 ha (9,8%) výměry města, je zastoupena pouze v okrajových částech města (katastrální území Třebotovice, Kaliště, České Vrbné, Haklovy Dvory v přírodní rezervaci Vrbenské rybníky). Územní plán nenavrhuje zábor pozemků určených k plnění funkcí lesa pro jiné funkční využití.

Kompozičními osami systému zeleně jsou osy řek Vltavy a Malše a celoměstsky významná stromořadí vzrostlých stromů, která jsou územním plánem navrhována podél stávajících a navržených komunikací ve vazbě na charakter a funkci okolní zástavby i přilehlých volných ploch.

Jako hlavní osy vegetační sítě města jsou v územním plánu vymezeny Mlýnská osa ústící k Vltavě u Dlouhého mostu, Dobrovodská osa pokračující už jako součást nadregionálního biokoridoru Vltavy až k městské čistírně odpadních vod na severu města u obce Hrdějovice a Švábská osa spojující Stromovku, Vrbenské rybníky a Zavadilku.

Vedlejší osy vegetační sítě města tvoří Vrátecká osa, která se napojuje do Dobrovodského potoka, osa centrálního parku Husova kolonie v korytě Stoky-jih (mapa č. 7 v příloze 9.1), která se v Kněžských dvorech připojuje na Dobrovodský potok, Rudolfovská osa propojující regionální biocentra Hlincova hora a Čertík severovýchodním okrajem města a Hodějovická osa propojující Malši s Dobrovodským potokem a uzavírající velký budějovický zelený okruh.

Vegetační prvky městského charakteru představují především parkově upravené plochy a parky, historické zahrady a památky zahradního umění. Vegetační prvky uličního parteru pak představují doprovodnou zeleň veřejných prostranství v jiném hlavním způsobu využití a uspořádání území.

Zelené řetězce provází návrh systému pěších a cyklistických tras, který v územním plánu doplňuje biologickou, ekologickou a estetickou funkci o funkci

rekreační. Město postupně od doby schválení územního plánu rozvíjí a buduje systém cyklistických tras, které zlepšují prostupnost území pro chodce a cyklisty, a s tím spojené lepší zapojení krajinných prvků do života obyvatel města.

Na závěr této podkapitoly považuji za vhodné uvést výměry dosud nerealizovaných ploch určených územním plánem pro využití nezastavitelných území městské a krajinné zeleně ve vybraných funkčních typech, které jsou dle mého názoru významné z pohledu jejich zapojení do systému zeleně města.

Tab. č. 2

Výměry dosud nerealizovaných ploch určených územním plánem pro využití nezastavitelných území městské a krajinné zeleně ve funkčních typech významných z pohledu jejich zapojení do systému zeleně města v ha (Architekti Hruša & Pelčák, Ateliér Brno, s.r.o. 2000; Timr, 2007)

Funkční typ	Výměra ploch dle územního plánu	Výměra dosud nerealizovaných ploch
územní zeleně parků	92,169	2,837
území zeleně lesoparků	7,890	5,238
území rekreační zeleně	92,653	74,458
území ostatní městské zeleně	74,220	19,166
území krajinné zeleně všeobecné	448,412	46,223
území krajinné zeleně rekreační	96,380	63,992
součet	811, 724	211,914

Z této tabulky je zřejmé, že do současné doby není zrealizováno cca 26% ploch určených dle územního plánu pro plnění funkce veřejné zeleně ve výše uvedených funkčních typech významných z pohledu jejich zapojení do systému zeleně města. Největší rezerva pro naplnění návrhové zeleně je ve funkčních typech *území rekreační zeleně* a *území krajinné zeleně rekreační*, tedy právě v těch typech, které jsou pro obyvatele důležité pro kvalitu a atraktivitu života ve městě.

5.1.4 Plán územního systému ekologické stability

Územní systém ekologické stability je součástí územního plánu města jako systém území se zvláštní právní ochranou definovanou v § 3 odst. (1) písm. a) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Územním systémem ekologické stability krajiny se pro účely této vyhlášky

a v souladu s obecnými právními předpisy rozumí v prostoru spojitá a v čase trvající síť biocenter, biokoridorů a interakčních prvků, která stavem svých vnitřních podmínek umožňuje trvalou existenci a rozmnožování přirozeného genofondu krajiny. Územní systém ekologické stability sám o sobě ekologickou stabilitu nevytváří, přispívá jen k vytvoření prostorových předpokladů pro její uplatnění. Soubor prvků kostry ekologické stability města České Budějovice je stanoven pod evidenčními čísly 1 až 76 (Obecně závazná vyhláška č. 4/2000, v platném znění, čl. 139, 2000).

Řeky Vltava a Malše jsou nadregionálními biokoridory, které jsou navrženy ve čtyřech osách jako složené s členěním vloženými lokálními biocentry ve vzdálenostech cca 700 – 800 metrech. Do nadřazeného systému ekologické stability patří dále část nadregionálního biokoridoru, který prochází Třebotovicemi a spojuje lokalitu Plav a Hlincovu Horu, regionální biokoridory Dehtářský potok v Haklových Dvorech propojující Vrbenské rybníky s Vltavou a Hlubocká obora v severní části Nemanic, nadregionální centra Stromovka, Vrbenské rybníky a Světlík. Místní územní systém ekologické stability v územním plánu města dotváří trvalá síť biocenter, biokoridorů a interakčních prvků. Stávající prvky systému ekologické stability se rozkládají na ploše o rozloze cca 805 ha, prvky navržené územním plánem města zabírají plochu o rozloze cca 65 ha.

5.2 Vliv stávajících a nově navrhovaných krajinných prvků v územním plánu města na udržitelnost rozvoje města

Základním principem územního plánování je zajištění vyvážených podmínek udržitelného rozvoje území v oblasti životního prostředí, hospodářského rozvoje a soudržnosti společenství obyvatel. Územní plánování má z hlediska udržitelného rozvoje za cíl podporu žádoucího směru rozvoje a ochranu přírodních, kulturních a civilizačních hodnot v území, které jsou nenahraditelné a neobnovitelné a jejichž likvidace by ohrozila trvale udržitelný rozvoj. Kvalita veřejných a „zelených“ prostor ve městě představuje pro udržitelný rozvoj provázání environmentálního prvku s prvky sociálním a ekonomickým, neboť takové prostory jednak napomáhají setkávání obyvatel a rovněž přispívají k cenovému zhodnocení pozemků a obytných objektů v lokalitách s jejich vyšším zastoupením.

Ve vztahu k tématu diplomové práce lze obecně vnímat udržitelný rozvoj jako téma pro krajinu a celkový krajinný ráz. Krajinu jako kulturně přírodní celek je nutné chápat jako systém hodný ochrany, neboť se jedná o soubor typických přírodních a kulturním člověkem vytvářených znaků krajinného rázu, který teprve v celku

vytváří určitý přírodní a urbánní obraz. Udržitelnost a ochrana krajiny založená na fenoménu krajinného rázu souvisí i s ochranou kulturních a společenských hodnot. Krajinný ráz je v územním plánu města vymezen jednak podle krajinných fenoménů, jakými je ve městě zcela jistě rybníční soustava Vrbenské rybníky, ale i podle přirozeně a udržitelně regulovaných niv vodních toků Vltavy a Malše.

Koncepce využívání a uspořádání krajiny v územním plánu města České Budějovice je založena na principu trvale udržitelného rozvoje a zájmu zachování a zvýšení ekologických, estetických a rekreačních kvalit krajiny, a to především stanovením ochrany stávajících přírodních prvků, návrhem ploch krajinné a městské zeleně a základní regulací v nadefinovaných funkčních typech nezastavitelného území, která stanovila podmínky pro jejich využití. Udržitelnost přírodní rozmanitosti v nejcennějších přírodních lokalitách je podpořena i soustavou chráněných území Natura 2000 s jednotnými principy dle Evropské unie pro ochranu nejcennějších druhů rostlin, živočichů a přírodních stanovišť, která se ve správním území města týká území Vrbenských rybníků, jižně za hranicemi města v širších vazbách území přírodní památky Tůně u Špačků.

Obraz krajiny je vytvářen jak přírodními prvky, tak kulturními celky, kterými jsou v současném pojetí uchování krajiny jednak územní systém ekologické stability, tvořící překryvný režim nad plochami s různým způsobem využití, kterými jsou v územním plánu města zásadně jako cílový stav navrženy plochy krajinné a městské zeleně, vodních ploch a vodních toků, a dále pak koncepce lidská a současně kulturní ve využívání a uspořádání městské „krajiny“.

Na veřejných prostranstvích se plochy zeleně přírodní proměňují jak založením přirozeným, tak koncepcí lidskou a současně kulturní ve využívání a uspořádání městské „krajiny“. Toto je již součástí města jako zastavěného území, tedy v případě udržitelnosti téma spíše než přírody, téma ochrany či udržitelnosti urbánní kultury a právě krajinného rázu. Součástí kulturní koncepce uspořádání krajiny je stále a především ochrana přírodních hodnot, ale i rozčlenění krajiny do ploch s rozdílným způsobem využití, s vymezením jak územního systému ekologické stability, tak zabezpečení prostupnosti veřejného prostranství jako městské krajiny tedy i vytvoření podmínek pro její kulturní, např. rekreační využití. Krajina je tedy jako krajinný ráz zahrnuta neoddělitelně i do zastavěného území.

Pro udržitelný rozvoj města je nezanedbatelné i ponechání stávajících pozemků určených k plnění funkcí lesa bez záboru a podpora rekreačního využívání příměstských lesů obyvateli města, neméně důležitá je ochrana zemědělského

půdního fondu.

Z hlediska posílení soudržnosti obyvatel v jednotlivých částech města území se mi jako velmi pozitivní jeví ochrana, rehabilitace a rozvoj zelených klínů a největšího městského parku Stromovka s předpokladem jejich využití pro každodenní rekreační aktivity, ochrana a doplnění zeleně v blocích obytných souborů na Pražském předměstí a především na sídlištích Šumava, Vltava a Máj.

Jako velmi přínosný příklad posílení pilíře environmentálního a pilíře soudržnosti považuji za vhodné uvést v územním plánu města navržený park Děkánská pole (mapy č. 8 až 13 v příloze 9.1). Pro obyvatele stávající i nové zástavby rodinných domů, která se poměrně rychle realizovala v zastavitelných plochách vymezených územním plánem města v jižní části města, by znamenalo vybudování tohoto nového parku především kvalitní rekreační zázemí, ale i sdílenou estetickou hodnotu vzájemně propojené urbanistické struktury s přírodní hodnotou ve městě. Tento park je součástí navrženého zeleného klínu ve vazbě na řeku Malši. Návrh zapojení této krajinné enklávy do organismu města, včetně uspořádání a využití parku, byl upřesněn v urbanistické studii, kterou zpracovala v roce 2006 společnost Architekti Hruša & Pelčák, Ateliér Brno, s.r.o. Řešené území urbanistické studie zahrnuje cca 31 ha v jižní části města mezi Rožnovem a Novým Roudným v sousedství řeky Malše a v blízkosti přírodní památky Tůně u Špačků. Dle územního plánu města se jedná o plochy s funkčním využitím převážně pro *nezastavitelné území rekreační zeleně a nezastavitelné území krajinné zeleně rekreační*. Územím v severojižním směru prochází stávající Plavská silnice, která je dle územního plánu města zařazena do *zastavitelného území dopravní vybavenosti pro dopravu v pohybu na pozemních komunikacích – území pro místní obslužné komunikace III. a IV. třídy*, ve směru východ západ protíná území nově navržená komunikace funkčně určena také jako *místní obslužná komunikace*. Součástí řešeného území jsou i *nezastavitelná území vodního toku a vodních ploch*.

Návrh řešení s ohledem na širší vazby, předpokládaný přirozený a přírodní charakter, respektování požadavků vyplývajících z funkce nadregionálního biokoridoru řeky Malše, potlačení významu stávající Plavské silnice na obslužnou komunikaci a zpomalení současného dopravního provozu na ní a předpokládané rozložení dopravní zátěže i na novou Plavskou navrženou v územním plánu. V současnosti je území převážně zemědělsky využívané, Plavskou silnici lemuje oboustranná lipová alej a malá část plochy u řeky Malše je pokryta břehovými lužními společenstvy. Přírodní památka Tůně u Špačků v těsném sousedství spolu s okolní krajinou vytváří územní předpoklady spolu s navrženým přírodním parkem

Děkanská pole pro vznik harmonického celku vycházející z celkové koncepce zeleného klínu v jižní části města.

Určující pro koncepci řešení parku jsou dvě hlavní kompoziční osy. V severojižním směru je hlavní osou stávající Plavská silnice s alejí lip a s rovnoběžně doplněnými novými parkovými cestami pro neautomobilový provoz. Ve směru západovýchodním ji kolmo protíná nová komunikace oboustranně lemovaná alejí s možností automobilového provozu (pouze v její západní části), která propojuje obytnou zástavbu Rožnova s územím kolem řeky. V průsečíku obou os je navržen objekt pro zázemí parku s restaurací. Prostor navrženého parku je oběma kompozičními osami rozdělen na čtyři části, jejichž předpokládané využití vychází z charakteru sousedních území v širších vazbách, které představují na západě urbanizované prostředí obytné čtvrti Rožnov a na východě přírodní biotop luhů a tůň kolem Malše. Návrh parku předpokládá, že dvě části v těsném kontaktu s obytnou zástavbou budou sloužit především pro každodenní rekreaci obyvatel přilehlých městských čtvrtí, a dvě části na východ od Plavské silnice budou plnit úlohu rekreačního zázemí celoměstského významu. Zároveň s rostoucí vzdáleností od města směrem na jih je navržena klesající intenzita městského rekreačního využití parku a jeho větší zapojení do volnější krajiny. V souladu s těmito principy je severozápadní část koncipována jako klidová čtvrť s charakterem městského parku, doplněným výsadbou stromů ovocného rázu, část jihozápadní jako vycházková čtvrť s velkou rekreační loukou určenou i pro výběh psů, lemovanou vzrostlou zelení přírodního charakteru, v které jsou navrženy zpevněné parkové cesty, a dále pak se stávající vodotečí revitalizovanou do podoby meandrujícího potůčku. Severovýchodní část je navržena jako sportovní čtvrť s veřejně přístupnými hřišti a novým přírodním koupalištěm a jihovýchodní část klade nejvyšší důraz na zachování přírodního rázu s předpokladem vybudování tůňek s vodní až mokřadní vegetací a přírodních částí parku a palouky vzájemně propojenými přírodním labyrintem vycházkových cest.

6 Diskuse – vyhodnocení míry zásahů pro úpravu územního plánu města

6.1 Zákonné povinnosti k úpravě územního plánu města

Územní plán města České Budějovice byl zpracován v souladu se zákonem č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění platném v době jeho schválení, to jest v roce 2000. Dne 1. 1. 2007 vstoupil

v platnost zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), jako zcela nový právní předpis upravující proces územního plánování, typy územně plánovacích dokumentací, cíle a úkoly územního plánování. Ke shodnému datu začaly platit i nové prováděcí vyhlášky ke stavebnímu zákonu, úseku územního plánování se nejvíce týkají vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, v platném znění, a č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, v platném znění. Z ustanovení § 188 odst. (1) nového stavebního zákona vyplývá, že územní plán města lze do 31. 12. 2015 upravit podle požadavků nových právních předpisů nebo je nutné vydat nový územní plán. Rozhodování ve věcech územního plánování je i v novém stavebním zákonu svěřeno zastupitelstvu územních samospráv, tzn. dle § 6 odst. (5) stavebního zákona zastupitelstvo obce v samostatné působnosti rozhoduje o pořízení územního plánu a následně jej vydává.

Zastupitelstvo města České Budějovice rozhodlo dne 5.2.2009 svým usnesením č. 1/2009 o pořízení nového územního plánu. S ohledem především na vývoj ekonomické situace přehodnotilo v II. polovině roku 2009 zastupitelstvo města své usnesení č. 1/2009 a rozhodlo dne 17. 12. 2009 usnesením č. 333/2009 o pořízení úpravy územního plánu města z roku 2000 podle požadavků stavebního zákona a příslušných prováděcích vyhlášek. Projektantem úpravy územního plánu města je společnost Architekti Hruša & spol., Ateliér Brno s.r.o., která byla vítězem výběrového řízení. V současné době se zpracovává návrh úpravy územního plánu města pro společné jednání dle § 50 stavebního zákona.

6.2 Zásahy pro úpravu územního plánu města

Obsahem úpravy územního plánu města je pouze zajištění souladu s novými právními předpisy. Jedná se o nové vyjádření již dříve schválené základní koncepce rozvoje města, přičemž v rámci úpravy územního plánu nelze vymezovat nové zastavitelné plochy. Znamená to, že do upravené dokumentace budou převzaty všechny základní podmínky rozvoje města, které zahrnují ochranu historických a urbanistických hodnot města, rozvoj bioticky cenných území v územním systému ekologické stability krajiny v celoměstských i širších souvislostech, navržené plochy zeleně a vegetační prvky pro vyváženost zastavěných území ve vazbě na historickou, estetickou, ekologickou a rekreační hodnotou krajiny s důrazem na území s dochovanými typickými znaky harmonické kulturní krajiny, upřednostnění pohybu chodců a cyklistů ve vnitřním území města, zachování kompozičního

a krajinného obrazu města, návrh nových a doplnění stávajících regionálně a nadregionálně významných prvků územního systému ekologické stability krajiny pro plné fungování, obnovu a regeneraci vegetačních prvků zejména podél rozvojových os řek Vltavy a Malše, v partech uličních profilů a bloků centrální části města a ochranu zeleně vnitrobloků, koncipování vegetačních prvků krajinné zeleně se zajištěním ekologické, krajinnotvorné a rekreační funkce trvalé dřevinné vegetace, koncipování městské zeleně s výběrem dřevin s ohledem na význam středoevropského města. Již stávající územní plán stanovil koncepci rozvoje města s důrazem na ochranu stávajících přírodně nejvzácnějších území a na rozvoj a fungování kvalitního systému zeleně především prostřednictvím zelených klínů a řetězců, vegetačních os, revitalizací stávajících a návrhem nových městských parků, propojením městské zástavby s volnou krajinou v příměstském zázemí města. Na základě kritického rozboru odborné literatury v kapitole 3.4 mé diplomové práce lze konstatovat, že zpracovatelé územního plánu města vycházeli při své práci, a do územního plánu města tedy již zakomponovali, požadavky na respektování volné krajiny a citlivé měřítko přechodu urbanizovaného území města a podmínky pro ochranu krajinných prvků při budoucím rozvoji města.

V úpravě územního plánu by koncepce využívání a uspořádání krajiny měla vycházet ze základních krajinných charakteristik nezastavěných území města, při respektování charakteristických přírodních podmínek území a historicky utvářených způsobů využití krajiny. Současně by se tato úprava měla zabývat i upřesněním podmínek v urbanizovaném prostředí městského i venkovského charakteru v souladu se zájmy trvale udržitelného rozvoje, včetně zájmu zachování a zvýšení estetických, ekologických a rekreačních kvalit krajiny. Nástrojem pro upřesnění těchto podmínek by mělo být nové nadefinování ploch s rozdílným způsobem využití dle požadavků vyhlášky č. 501/2006 Sb. se stanovením podmínek prostorového uspořádání, včetně základních podmínek ochrany krajinného rázu v zastavěném území a v zastavitelných plochách ve vazbě na jejich přechod do volné krajiny. Plochy s charakterem městské zeleně, které jsou v územním plánu města začleněny do funkčních typů *zeleně parků*, *zeleně lesoparků*, *rekreační zeleně* a *ostatní městské zeleně* a plochy s charakterem krajinné zeleně, které jsou začleněny v územním plánu města do funkčních typů *krajinné zeleně všeobecné* a *krajinné zeleně rekreační*, by nově měla úprava zahrnout do ploch veřejných prostranství ve smyslu § 7 vyhlášky č. 501/2006 Sb., a to pouze nově do dvou funkčních typů *veřejné prostranství – městská zeleň* a *veřejné prostranství – krajinná zeleň*.

Funkční typ *veřejné prostranství – městská zeleň* by měl sloužit zejména pro zajištění podmínek pro odpočinek a rekreační aktivity v přírodním prostředí ve městě, přičemž jednotlivé plochy by měly představovat soubory obsahující vegetační prvky a vybavenost (např. cyklistické stezky, veřejné osvětlení, parkový mobiliář, hrací prvky, veřejné WC, stánky a drobné stavby doplňující hlavní využití) ale i vodní prvky, kulturní, sportovní a kultovní stavby s doprovodným zázemím po posouzení, že nenaruší základní charakter území.

Funkční typ *veřejné prostranství – krajinná zeleň* by měl zajistit podmínky pro odpočinek a každodenní rekreaci obyvatel v přírodě (např. naučné stezky). Tyto plochy by měly být určeny především pro zachování a obnovu přírodních a krajinných hodnot území, v kterých pro jejich lepší začlenění do městského prostředí budou kromě přirozených a přírodě blízkých dřevin a liniových porostů stromů přípustné účelové komunikace, pěší, cyklistické a jezdecké stezky, drobné sakrální stavby (např. boží muka, kapličky) a vodní prvky.

I v těchto dvou funkčních typech musí platit respektování režimu daným zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, ve vztahu zejména k jednotlivým prvkům územního systému ekologické stability, dále pak podmínek vyplývajících ze zvláštních předpisů, např. ze zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v platném znění.

V ostatních částech navazující volné krajiny v nezastavěném území by měla být v úpravě územního plánu města preferována podpora a rozvoj polyfunkčního charakteru krajiny, který umožní vyvážené hospodářské a rekreační využití, skloubené s ochranou stávajících ekologicky a esteticky cenných prvků krajiny. Jednalo by se o funkčně samostatné plochy určené především k zachování a rozvoji přírodních a krajinných hodnot území, které by bylo možné nazývat jako *plochy smíšené nezastavěného území*. Takové plochy by měly sloužit především pro zachování či vytvoření pestré kulturní krajiny s různými, vzájemně se střídajícími způsoby využití. Pozemky zahrnuté do těchto ploch mohou svým charakterem odpovídat plochám zemědělským, lesním, přírodním, vodním a vodohospodářským, v některých konkrétních případech i plochám rekreace.

Dle mého názoru nemusí diskuse vždy znamenat naprosté popření stávajících řešení ani vést k zásadně novému řešení za každou cenu. Proto si dovoluji konstatovat, a to na základě prostudování odborné literatury k tématu diplomové práce a z ní zpracované literární rešerše a na základě analýzy stavu krajinných prvků ve městě České Budějovice, že územní plán města České Budějovice je

kvalitním nástrojem pro zapojení přírodního fenoménu do organismu města. Důvodem pro toto konstatování je zejména poznání, že územní plán při stanovení zásad rozvoje města kladl důraz na jeho vazbu na krajinné prvky, provázání s volnou krajinou, ochranu zeleně ve městě a její doplnění s cílem jednak posílit význam celého systému krajinných prvků ve městě a zlepšit kvalitu prostředí obyvatel města, a rovněž zajistit dobře fungující územní systém ekologické stability. Splňuje, a to bez nutnosti provést zásadní razantní změny a úpravy v jeho koncepci, podmínky pro spojení urbanistické struktury města a krajinných prvků.

Statutární město České Budějovice v současné době provádí údržbu veřejné zeleně na cca 298 ha stávající městské zeleně, především charakteru parků, což představuje vynaložení nemalých finančních prostředků z jeho rozpočtu. Proto by zcela jistě bylo vhodné zahrnout do úpravy územního plánu města i požadavek klást v jednotlivých plochách se stanovenými funkčními typy *veřejné prostranství – městská zeleň* a *veřejné prostranství – krajinná zeleň* důraz na zajištění trvale udržitelné zeleně ve městě např. formou druhové skladby vegetačních prvků, které budou relativně finančně nenáročné na údržbu. Tento požadavek je vhodné stanovit zejména pro nové návrhové plochy zeleně, v kterých by úprava územního plánu měla stanovit podmínku zpracovat regulační plán, případně územní studii. V nich by pak měl být návrh takové druhové skladby vegetačních prvků podrobněji rozpracován a upřesněn.

7 Závěry a doporučení pro zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města, a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě

7.1 Principy pro rozvoj města jako harmonicky vyváženého celku v územním plánování

Jak vyplývá z jednotlivých kapitol diplomové práce, je nepochybné, že snaha o zapojení, udržení a rozvoj přírodního fenoménu v organismu města musí být významnou složkou územního plánování pro kvalitní život ve městě. To zahrnuje především zachování hodnotných obytných a krajinných prostorů, ohleduplné plánování dopravy a staveb s ohledem na budoucnost. Důsledné uplatňování principů ochrany a návrhu doplňování přírodních prvků v územních plánech spolu s principy šetrného využívání zdrojů energie a s principy upřednostňování pěší

a cyklistické dopravy přispívá k udržitelnému rozvoji měst. Územní plánování pro města se musí soustředit při stanovování základní koncepce rozvoje území především na zajištění potřeb lidí ve městě žijících s cílem přispět k harmonicky vyváženému celku, v kterém by měly být spojeny a provázány jak jednotlivé urbanizované lokality s enklávami přírodního prostředí, tak i samotné jednotlivé enklávy přírodního prostředí mezi sebou prostřednictvím biokoridorů. Tuto spojovací funkci by měly plnit i vegetační prvky (aleje, stromořadí a podobně), které sice nejsou součástí územního systému ekologické stability, ale významně doplňují urbanistickou strukturu, estetické měřítko a příjemné pocity lidí ve městě.

Zelené a volné plochy jsou velmi důležité pro kvalitu a atraktivitu života ve městě, a to z pohledu přírodního i kulturního. Důležitým faktorem jsou také volné plochy na okraji města a příjemná okolní krajina. Město by mělo prostřednictvím územního plánování podnítit větší synergii zeleně se svým charakteristicky městským prostředím, dlouhodobě chránit a kvalitně zapojovat nezastavěné plochy do organismu města a dále je rozvíjet pro uspokojování potřeb svých obyvatel. Na druhé straně musí město v územním plánu zajistit plochy pro rozvoj bydlení a podnikání spolu s technickou, dopravní a sociální infrastrukturou.

Územní plánování obecně představuje neustálý proces s dlouhodobými dopady do území, které zahrnuje velké spektrum oborů a zájmů jednotlivců a skupin. Z tohoto důvodu je nutné, aby bylo v maximální míře veřejné a otevřené všem názorům a požadavkům ve vazbě na ekonomická, sociální a ekologická kritéria. Při navrhování koncepce rozvoje měst je nutné zohlednit jeho polohu, reliéf, klimatické podmínky a historické utváření jeho struktury. Trvale udržitelný rozvoj pro město znamená přesvědčit investory, politiky a občany, že dlouhodobě úspěšné plánování a stavební činnost musí postupovat ruku v ruce s ekologickými principy. To jest nejen klást důraz na energeticky úsporná opatření, která jsou zcela jistě ekologicky i ekonomicky prospěšná, ale musí se rozšířit na celý okruh ochrany, rozvoje a zapojení městské přírody do kvalitního městského prostředí. Například dobře vytvořené a upravené volné plochy mezi domy jsou důležitým kvalitativním znakem a přínosem pro městskou obytnou pohodu. Úzký vztah mezi městem a krajinou vnitřní i okolní je ideální a měl by se stát jedním z hlavních cílů kvalitního územního plánu. Charakter města byl již od jeho vzniku krajinou vždy silně ovlivněn. Jednou z nejdůležitějších úloh v územním plánování je proto přísná ochrana zbylých volných ploch, zelených ploch a přírodních prvků před možností zastavování stavbami a objekty, které přímo neslouží pro jejich obsluhu a užívání.

Zelené město poskytuje obyvatelům pestrost, místa pro odpočinek a zotavení,

plochy pro sportovní aktivity ve venkovním prostředí. Zeleň a volné plochy vytvářejí podmínky pro kvalitu života lidí a zároveň jsou životním prostorem pro rostliny a živočichy. Aleje, vodní plochy a toky, včetně jejich břehové zeleně, doprovodná zeleň podél chodníků a cyklostezek by měly být propojeny s okolní příměstskou krajinou a vytvořit zelený skelet jako doplněk dopravního skeletu. Územní plán by měl navrhovat i napojení významných veřejných budov na zelené osy.

Velmi důležitým posláním zástupců města je proto vést s veřejností otevřené dialogy, které přispějí k posílení vědomí u každého člověka, že úcta k přírodě a uznání její hodnoty je emotivně pozitivním pocitem, nikoliv omezením individuální svobody. Vždyť život ve městě není obtížný jen pro flóru a faunu, ale i pro člověka, který je vystaven mnoha negativním vlivům vyplývajících zejména z nedostatku životního prostoru, hluku, prachu. Toto zatížení je nutné zmenšovat právě pomocí přirozeného spojení bydlení s přírodou. Územní plánování musí nastavit principy a pravidla pro budoucnost města, aby nebylo pouze místem koncentrovaného kapitálu hospodářských uskupení, jejichž cílem je optimalizovat zisky, ale také prostorem pro život lidí, kterým příroda „před dveřmi“ umožní překonávat tíži hustě urbanizovaných čtvrtí. To znamená do územního plánování města zahrnout a koordinovat jevy urbánní a přírodní.

7.2 Doporučení pro udržení a rozvoj přírodního fenoménu a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy v Českých Budějovicích

V závěru si dovoluji zopakovat své základní poznání, ke kterému jsem dospěla jednak v souvislosti z vlastní praxí pořizovatele územně plánovací dokumentace na Magistrátu města České Budějovice a na základě přípravných prací k vypracování této práce, sestávajících zejména z terénního průzkumu, rozboru současného stavu přírodní složky prostředí města a podrobného studia kapitol územního plánu města, souvisejících s touto problematikou. Tímto poznáním je to, že územní plán města České Budějovice je kvalitním nástrojem pro zapojení přírodního fenoménu do organismu města a pro spojení přírodního a kulturního pohledu na jeho významné krajinné enklávy.

Z tabulky č. 2 (kapitola 5.1.3 diplomové práce), v které jsou uvedeny výměry dosud nerealizovaných ploch určených územním plánem pro využití nezastavitelných území městské a krajinné zeleně ve funkčních typech významných z pohledu jejich zapojení do systému zeleně města, ovšem vyplývá, že ve městě dosud nebylo zrealizováno cca 212 ha z 812 ha těchto ploch zeleně. Největší

rezerva pro naplnění návrhové zeleně je ve funkčních typech území rekreační zeleně (cca 74 ha) a území krajinné zeleně rekreační (cca 64 ha), tedy právě v těch typech, které jsou důležité pro kvalitu, atraktivitu a kulturní prostředí života ve městě.

Základní překážkou, proč se nedaří naplnit rozvoj zelených ploch ve městě, jsou, dle mého názoru, zejména ekonomické možnosti města. Město je komplikovaný živý organismus, pro jehož fungování je nutné z veřejného rozpočtu statutárního města hradit mnoho položek, mezi něž lze zařadit např. rekonstrukce stávajících komunikací a vodovodních a kanalizačních řadů, včetně doplnění těchto sítí veřejné infrastruktury v celoměstském systému. Zde je však možné doplnit, že i zkvalitňování a rozšiřování kanalizačních řadů a komunikací je nutné vnímat jako podstatný příspěvek ke zlepšení životního prostředí města. Potřebné finanční prostředky musí být každoročně v rozpočtu města alokovány na nezbytnou údržbu komunikací, veřejného osvětlení a zeleně, svoz komunálního odpadu. Preference jiných, byť jistě nezbytných investic, vyjadřuje určité nedocenění kvality veřejných a „zelených“ prostor jako ekonomického a sociálního prvku udržitelného rozvoje. Proto je v diskuzi k úpravě územního plánu města (kapitola 6.2 diplomové práce) uveden i požadavek klást v jednotlivých plochách se stanovenými funkčními typy *veřejné prostranství – městská zeleň a veřejné prostranství – krajinná zeleň* důraz na zajištění trvale udržitelné zeleně ve městě např. formou druhové skladby vegetačních prvků, které budou relativně finančně nenáročné na údržbu.

Nemalým problémem jsou jistě i vlastnické vztahy k pozemkům v plochách určených územním plánem pro veřejnou zeleň. Statutární město, jako právnická osoba, nevlastní téměř žádný z těchto pozemků. S tím souvisí právě nemožnost vybudovat dle územního plánu města navržený park Děkanská pole. Tento park, který je součástí navrženého zeleného klínu ve vazbě na řeku Malši, by znamenal významný přínos pro zapojení krajinné enklávy do organismu města, pro obyvatele města pak především kvalitní rekreační zázemí a sdílenou estetickou hodnotu vzájemně propojené urbanistické struktury s přírodní a kulturní hodnotou. Bohužel, naprostou většinu pozemků vlastní sice Česká republika, ale jedná se o majetek, jehož původním vlastníkem byly církve, náboženské řády a kongregace. Dle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v platném znění, nelze církevní majetek převádět do přijetí zákonů o tomto majetku jiným osobám. Tyto zákony dosud přijaty nebyly, to v praxi znamená, že nelze převést pozemky do vlastnictví města a park vybudovat, přestože v tomto konkrétním případě měli, při vědomí jeho zásadního celoměstského významu, volení zástupci města zájem o jeho realizaci.

Naopak jako velmi pozitivní lze vnímat postupné budování celé sítě cyklistických tras a stezek, které přispívají k zajištění prostupnosti města v kontaktu s přírodními prvky zejména podél vodních toků a k jeho spojení s příměstskými lesy, s turisticky atraktivním městem Hluboká nad Vltavou a historicky a esteticky cennou krajinou jižně od města České Budějovice.

Pro spojení přírodního a kulturního pohledu na významné krajinné enklávy ve městě a pro kladné přiblížení řeky občanům města je velmi důležité dokončení realizace rekreační plavby po řece Vltava od soutoku s řekou Malše až po přístav v Českém Vrbném v rámci rozvojového projektu Město a voda, pro jehož realizace je nezbytné i plánované splavnění Vltavy v úseku České Budějovice – Praha – Mělník. Strategická studie pro rekreační plavbu v Českých Budějovicích Město a voda – historie a současnost (ATELIER 8000 spol. s.r.o. et al., 2004) předpokládá zpřístupnění a propojení břehů pro pěší a cyklisty, zřízení pobytové louky s pláží pod Novým mostem, vybudování mol pro půjčování lodiček, vodního tobogánu a přístavišť pro vodáckou turistiku. Studii by bylo vhodné ještě rozšířit o různé doplňkové objekty typu otevřené kavárničky, stánky s občerstvením, půjčovny kol a potřeb pro cyklisty, centrální prostory s lavičkami a herními prvky podél plavební trasy.

Dalším významným krokem na cestě pro posílení vazeb společenského a přírodního potenciálu je zcela jistě obnova a rekonstrukce zeleně, včetně rozvoje rekreačních aktivit, v největším městském parku Stromovka, ovšem při nutnosti respektovat ochranu danou pro regionální biocentrum zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. Stejně tak významným krokem by bylo doplnění vhodné vegetace v komplexu zeleně v lokalitě s místním názvem U Malého jezu, včetně vybudování kvalitního zázemí pro sportovní a rekreační využití městského parku Benátky s koupalištěm. V jižní části města s obytnou zástavbou rodinných domů předměstské části Mladé, která navazuje na lokalitu Malý jez, a dále jižně přechází do volné krajiny realizace bych doporučila revitalizovat Hodějovický potok, včetně odkrytí jeho zatrubněné části.

Rehabilitace a rozvoj zeleného klínu Vávrovské rybníky vychází z územního plánu. Využití lokality Vávrovské rybníky, která je vyhlášenou přírodní rezervací a součástí soustavy Natura 2000, musí být zvoleno velmi citlivě a nekonfliktně. Jako vhodné se mi jeví realizace naučných stezek, které zvyšují návštěvnost a přibližují zajímavou floru a faunu obyvatelům města při nastavení režimu ochrany přírodní rezervace. Navržené aktivity zde nesmí suplovat intenzivní rekreační a sportovní prostory pro sousedící nejhustěji obydlená sídliště Máj a Vltava. Hrozí zde

nebezpečí neúměrná zátěže návštěvníky pro chráněný ekosystém.

Pro kvalitu života obyvatel v obytných souborech na Pražském předměstí, především pak na sídlištích Šumava, Vltava a Máj, je nezbytná důsledná ochrana a doplnění zeleně v blocích. Pro vnímání kvalitního městského prostředí je důležité důsledné vysazování stromořadí a keřové zeleně podél hlavních městských radiál, které mohou plnit několik funkcí najednou, především funkci izolační a ochrannou, ale i estetickou. Síť budovaných cyklostezek a turistických tras by měla být doprovázena rovněž zelení propojující urbanizované části města s enklávami přírodního prostředí, např. s Vávrovskými rybníky, městskými parky, ale i s okolní příměstskou krajinou. Důležitá je i ochrana stávajících samostatně stojících stromů ve vnitřním městě a další zvelebování parku Na Sadech, který tvoří zelený prstenec kolem historického jádra. Do poměrně málo zastoupené zeleně v centru města by bylo vhodné otevřít veřejnosti biskupskou zahradu, třeba v režimu vyčleněných návštěvních hodin, a místo parkoviště na Sokolském ostrově rozvíjet rekreační zeleň s vodními prvky a dětským hřištěm.

Na úplný závěr považuji za vhodné uvést, že spojení urbanistické struktury města a krajinných prvků lze na základě stanovené koncepce rozvoje města dle územního plánu velmi dobře v Českých Budějovicích naplnit, posílit tak význam celého systému zeleně a přírody ve městě a zlepšit kvalitu prostředí obyvatel města. Zásadním předpokladem je zvyšování povědomí všech obyvatel a společenských skupin o hodnotě krajiny a o nezbytnosti ochrany a rozvoje krajinných prvků ve městě pro blaho všech. Především to je uvědomění si priority rozvoje zeleně ve městě mezi politickou reprezentací a zajištění finančních prostředků pro výkupy potřebných pozemků, realizaci a údržbu přírodního zázemí města. Znamená to ochotu politiků realizovat zeleň s vědomím, že obecně zeleň ve městě je politicky velmi citlivé téma a zakládání nových lokalit veřejných prostranství se zelení, péče o veřejný prostor s kvalitní zelení v rámci stávajících ploch náměstí, uličních profilů a parků, představují kladné politické body od občanů – voličů. Zeleň má i velmi výrazný ekonomický efekt, protože znamená cenové zhodnocení lokalit s jejím vyšším zastoupením a má samozřejmě dopad i do hodnoty pozemků a obytných objektů (rodinných a bytových domů). V tomto kontextu představuje zeleň extrémně pozitivní externalitu, kterou by město mohlo zahrnout do mechanismu pro výpočet daní z nemovitostí ve městě, např. cestou obecně závazné vyhlášky.

Je to především příroda spolu s našimi postoji a zásahy do stávajících nebo nově utvářených částí urbanistické struktury a volného nezastavěného území, které spoluvytvářejí budoucnost krajiny.

8 Přehled literatury a použitých zdrojů

8.1 Literatura

KUTHAN, J., 1976: *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století*. Nakladatelství Růže, České Budějovice.

HALASOVÁ, H. et ŠILAROVÁ, V., 2007: *Územní plánování v České republice*. Ústav územního rozvoje, Brno.

KUBEŠ, J. (ed.), 2009: *Urbánní geografie Českých Budějovic a Českobudějovické aglomerace I*. Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Banská Bystrica.

KUBEŠ, J. (ed.), 2009: *Urbánní geografie Českých Budějovic a Českobudějovické aglomerace II*. Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Banská Bystrica.

KUČA, K., 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezku, I. díl A-G*. Nakladatelství Libri, Praha.

KOPÁČEK, J. (ed.), 2006: *Encyklopedie Českých Budějovic*. Statutární město České Budějovice a NEBE s.r.o., České Budějovice.

KOVÁŘ, D., 2006: *Zmizelé Čechy: České Budějovice, I. díl Vnitřní město*. Paseka, Praha - Litomyšl.

KOVÁŘ, D., 2006: *Zmizelé Čechy: České Budějovice, II. díl Předměstí*. Paseka, Praha - Litomyšl.

MAIER, K., 2000: *Územní plánování*. Vydavatelství ČVUT, Praha.

HASÍK, O., 2003: *Územní plánování*. Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, Ostrava.

HORKÝ, J. et VOREL I., 1985: *Tvorba krajiny*. Vydavatelství ČVUT, Praha.

KALUSOK, M., 2004: *Zahradní architektura*. Computer Press, Brno.

OTRUBA, I., 2002: *Zahradní architektura: Tvorba zahrad a parků*. Vydavatelství ERA, Šlapanice.

KUPKA, J., 2006: *Zeleň v historii města*. Nakladatelství ČVUT, Praha.

HRŮZA, J., 2002: *Charty moderního urbanismu*. Agora - Zdeněk Černý, Praha.

MAIER, K., 2005: *Hospodaření a rozvoj českých měst 1850 - 1938*. ACADEMIA, Praha, CD.

HRŮZA, J., 1962: *Budoucnost měst*. Orbis, Praha.

HRŮZA, J., 1977: *Slovník soudobého urbanismu*. Odeon, Praha.

HAYDEN, D., 2006: *A Field Guide to Sprawl*. W.W. Norton & Company, New York.

VICKERS, G., 1998: *Key Moments in Architecture*. Octopus Publishing Group, London.

CÍLEK, V., 2004: *Makom Kniha míst*. Nakladatelství Dokořán, Praha.

HNILIČKA, P., 2005: *Sídelní kaše: Otázky k suburbánní výstavbě rodinných domů*. ERA, Brno.

KAVKA, B. et ŠINDELÁŘOVÁ, J., 1978: *Funkce zeleně v životním prostředí*. Státní zemědělské nakladatelství Praha, Praha.

- SKLENIČKA, P., 2003: *Základy krajinného plánování*. Naděžda Skleničková, Praha.
- LÖW, J. et MÍCHAL, I., 2003: *Krajinný ráz*. Lesnická práce, s.r.o., Kostelec nad Černými lesy, CD.
- MAIER, K. et ČTYROKÝ, J. et VOREL, J. et FRANKE, D., 2008: *Územní plánování a trvale udržitelný rozvoj*. ABF - nakladatelství ARCH, Praha.
- BÁRTOVÁ, H. et RŮŽIČKA, M., 2008: *Územní plánování a doprava*. ABF - nakladatelství ARCH, Praha.
- KNOPP, A.; KRAMPL, B., 1983: *Zásady a pravidla územního plánování: 3. Koncepce funkčních složek*. Výzkumný ústav výstavby a architektury, Urbanistické pracoviště Brno, Brno.
- MUŽÍK, J., 2008: *Veřejné prostory a obraz města*. In *Sborník ze semináře AUÚP, Františkovy Lázně, 17- 18. 4. 2008: Veřejná prostranství - veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování*. Ústav územního rozvoje, Brno: s. 27 – 29.
- KORNELOVÁ M., 2008: *Krajina v územním plánování*. In *Sborník ze semináře AUÚP, Františkovy Lázně, 17- 18. 4. 2008: Veřejná prostranství - veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování*. Ústav územního rozvoje, Brno: s. 61 – 69.
- VELIČKOVI M. et P., 2008: *Krajinářská architektura v urbanizovaném prostředí i mimo něj*. In *Sborník ze semináře AUÚP, Františkovy Lázně, 17- 18. 4. 2008: Veřejná prostranství - veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování*. Ústav územního rozvoje, Brno: s. 70 – 72.
- KŘESADLOVÁ, L., 2007: *Aleje jako prvek vnitřní struktury krajinářských zahrad*. In *Sborník přednášek z odborného semináře konaného v Olomouci ve dnech 17. až 18. září 2007 : Historie a současnost alejí v krajině a urbanizovaném prostředí*. Národní památkový ústav - územní pracoviště v Olomouci, Olomouc: s. 30 – 40.
- KAPLAN, I., 2009: *Urbanistická kvalita sídel*. In *Pracovní texty přípravného kurzu pro zkoušky zvláštní odborné způsobilosti pro výkon správní činnosti na úseku územního plánování*. Vydavatelství ČVUT, Praha: s. 203 – 211.
- KAPLAN, I., 2009: *Veřejný prostor sídel*. In *Pracovní texty přípravného kurzu pro zkoušky zvláštní odborné způsobilosti pro výkon správní činnosti na úseku územního plánování*. Vydavatelství ČVUT, Praha: s. 212 - 221.
- MACKOVIČ, V., 2009: *Specifické vazby krajiny a územního plánování v suburbanizovaném území*. In *Sborník ze semináře AUÚP, Beroun, 2009: Suburbanizace*. Ústav územního rozvoje, Brno: s. 39 – 42.
- WEBER, M., 2005: *Evropská úmluva o krajině*. In *Sborník ze semináře AUÚP, Telč, 2005: Venkov, jeho proměny a územní plánování*. Ústav územního rozvoje, Brno: s. 21 – 23.
- VOREL, I., 2001: *Přírodní prostředí a krajina v územních a regulačních plánech*. In *Sborník mezinárodní vědecké konference, Praha, listopad 2001: Město, venkovský prostor a krajina*. Agora - Zdeněk Černý, Praha: s. 80 – 86.
- KOUTNÝ, J., 2004: *Moderní urbanistické koncepce (vývoj urbanistických koncepcí)*. *Urbanismus a územní rozvoj 2004/6*: s. 1 – 13.
- KAKUŠKA, K. r. neuveden: *Voda, vodní toky a město*. In *Historicko - urbanistický vývoj města Českých Budějovic 2*: nepublikováno. . Dep.: Magistrát města České Budějovice.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, 2005: *Strategie udržitelného rozvoje ČR: Úvod*. *Urbanismus a územní rozvoj 2005/2*: s. 7 - 8.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, 2010: *Příroda a krajina*. Online: http://www.mzp.cz/cz/priroda_krajina, cit. 8.12.2010.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, 2011: *Environmentální politika a nástroje: Udržitelný rozvoj*. Online: http://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj, cit. 6.2.2011.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, 2011: *Koncepce a strategie: Politika územního rozvoje ČR*. Online: <http://www.mmr.cz/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Koncepce-Strategie/Politika-uzemniho-rozvoje-Ceske-republiky>, cit. 6.2.2011.

VOREL. I., 2010: *Principy a pravidla územního plánování: B Koncepce územního rozvoje ČR: B.3.3.1.2 Města – krajina*. Online: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>, cit. 6.2.2011.

ARCHITEKTENLEXIKON WIEN 1880 – 1945, 2011: *Siegfried Sitte*. Online: <http://architektenlexikon.at/de/604.htm>, cit. 23.2.2011.

ŠMAHEL, F. et JOHANEK, P. et SEMOTANOVÁ, E et SLEZÁK, L. et ŽEMLIČKA, J. (eds), 1996: *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 3 – České Budějovice*. Historický ústav Akademie věd ČR Praha, Jihočeská univerzita České Budějovice.

ŠIMEK, P. ET BORUSÍK, P. et KUČERA, P. et ŠIMEK, P., MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA Brno, 2005: *Park Stromovka v Českých Budějovicích: Ověřovací studie (koncept)*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

ARCHITEKTI HRŮŠA & PELČÁK, ATELIÉR BRNO, s.r.o., 1996: *Územní plán sídelního útvaru České Budějovice: II. fáze Průzkumy a rozbor*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

GRASSE P., 1997: *Územní a hospodářské zásady pro vypracování územního plánu sídelního útvaru České Budějovice*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

ARCHITEKTI HRŮŠA & PELČÁK, ATELIÉR BRNO, s.r.o., 2000: *Územní plán města České Budějovice: Textová část – Průvodní zpráva*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

TIMR. M., 2007: *Rekapitulace všech nevyužitých ploch určených v územním plánu města České Budějovice pro veřejné využití*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

STAVOPROJEKT ČESKÉ BUDĚJOVICE, 1980: *Územní plán sídelního útvaru České Budějovice: Průzkumy a rozbor*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

STAVOPROJEKT ČESKÉ BUDĚJOVICE, 1986: *Územní plán sídelního útvaru České Budějovice: Textová část*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

ATELIER 8000 spol. s r.o. et VH-TRES spol. s r.o. et INCOMA RESEARCH; 2004: *Strategická studie Město a voda – historie a současnost*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

INSTITUT REGIONÁLNÍCH INFORMACÍ, s.r.o., 2008: *Rozbor trvale udržitelného rozvoje města České Budějovice*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

KP PROJEKT s.r.o., 2008: *Strategický plán města České Budějovice 2008 – 2013*. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

ARCHITEKTI HRŮŠA & PELČÁK, ATELIÉR BRNO, s.r.o., 2006: Urbanistická studie: Městský park Děkanská pole. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

SLÁDKOVÁ, J., 2006: *Proces územního plánování v některých zemích Evropské unie*. nepublikováno. Bakalářská práce. Dep.: Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice.

MAGISTRÁT MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE, odbor územního plánování a architektury, 2011: Mapa č. 1 v příloze 9.1 diplomové práce. nepublikováno. Dep.: Magistrát města České Budějovice.

BINDER, M., 2010: Fotografie v příloze 9.2 diplomové práce. nepublikováno. Dep.: soukromý fotoateliér České Budějovice.

8.2 Legislativa

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění.

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, v platném znění.

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, v platném znění.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v platném znění.

Usnesení vlády České socialistické republiky č. 147 / 1986 o schválení územního plánu velkého územního celku Českobudějovické sídelní regionální aglomerace a územního plánu sídelního útvaru České Budějovice.

Obecně závazná vyhláška statutárního města České Budějovice č. 4/2000, o závazných částech územního plánu města České Budějovice, v platném znění.

9 Přílohy

9.1 Mapová schémata

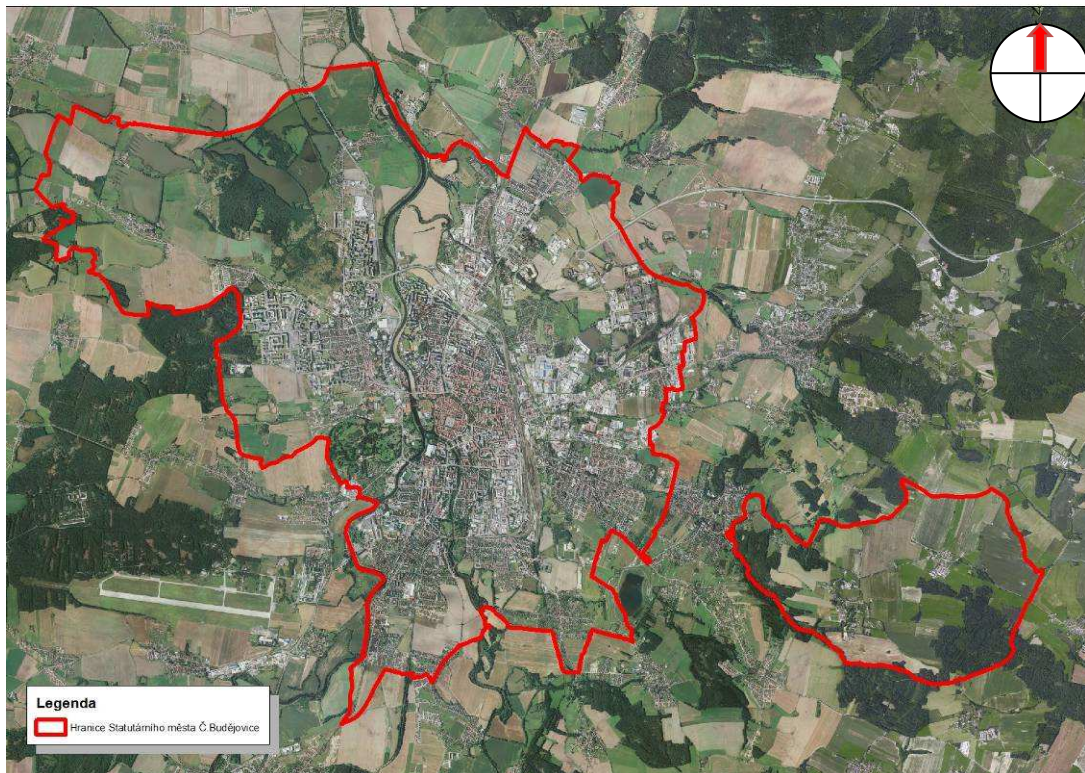
- Analytická část: územní plán města České Budějovice – výřezy krycích listů s více lokalitami, resp. částmi lokalit, s krajinnými prvky

Seznam:

- mapa č. 1: mapové vymezení správního území města České Budějovice na leteckém snímku (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 2: územní plán města České Budějovice: části lokalit 2.8.2. U Malého jezu, 3.1.3. Za potokem, 3.9.4. Děkanská pole, 3.9.5. – zelený klín na jihu města ve vazbě na řeku Malši U Malše (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 3: územní plán města České Budějovice: části lokalit 1.1.2. Sokolský ostrov, 1.1.4. Dlouhá louka, 2.7.1. Stromovka (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 4: územní plán města České Budějovice: části lokalit 3.5.2. Hvízdal, 3.6.1. U Vávrovských rybníků, 3.6.2. Zavadilka, 3.6.3. Rybníky, 3.6.4. U Černiše – zelený klín na severozápadě města (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 5: územní plán města České Budějovice: části lokalit 3.6.4. U Černiše, 4.0.1. Haklovy Dvory – část zeleného klínu na severozápadě města (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 6: územní plán města České Budějovice: části lokalit 3.4.3. Suchomel, 3.4.4. Ostrov, 3.4.5. Za Voříškovým Dvorem, 3.5.3. U řeky, 3.5.5. České Vrbné – zelený klín na severovýchodě ve vazbě na řeku Vltavu (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 7: územní plán města České Budějovice: části lokalit 2.3.1. Husova kolonie, 2.3.2. Husova kolonie zahrádky, 2.3.4. U Rozumova Dvora, 2.4.3. U Pilmanova Dvora, 3.2.1. Za Otýlí, 3.2.2. Nové Vráto – průmyslový obvod, 3.2.4. Otýlie (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

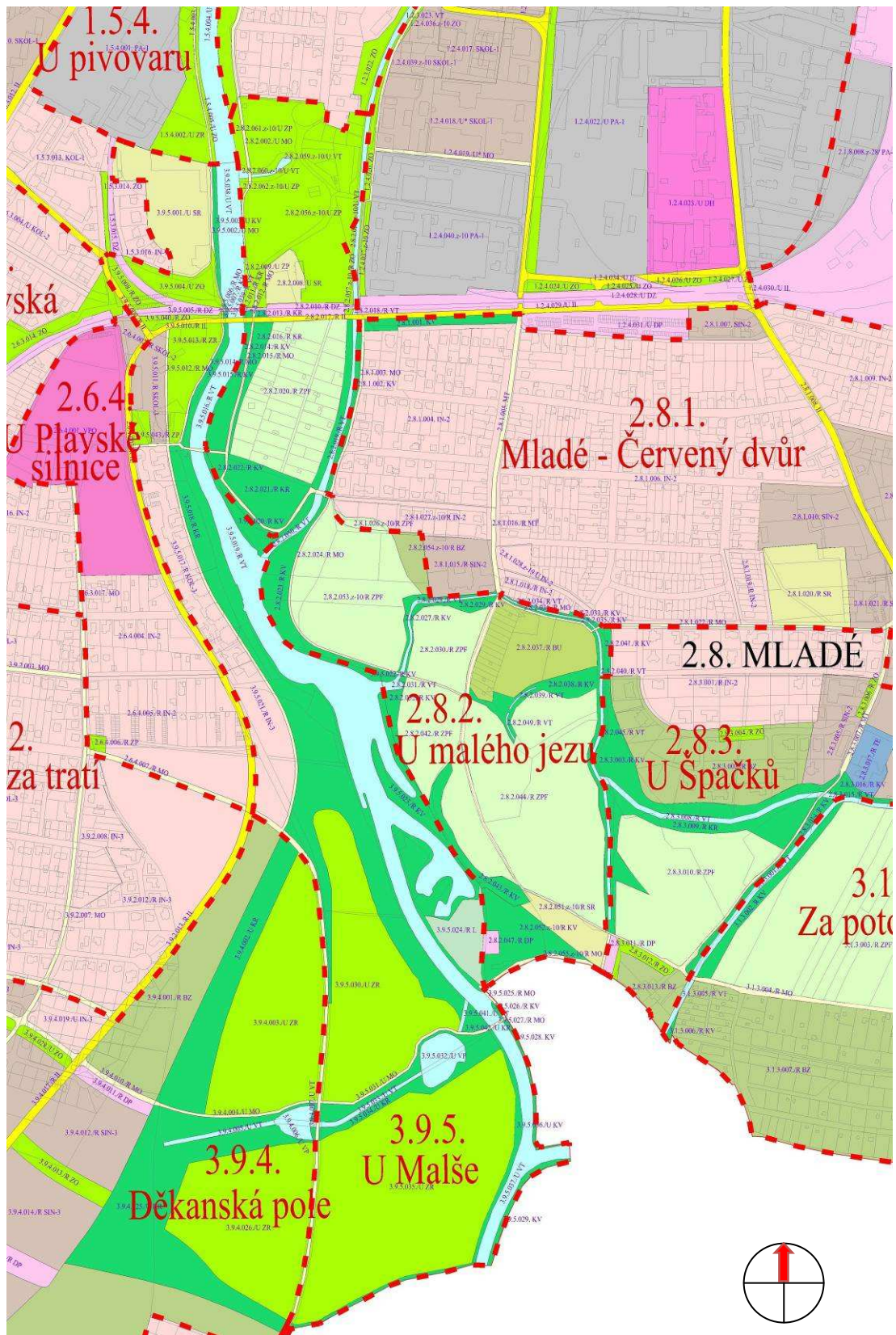
mapa č. 1

mapové vymezení správního území města České Budějovice na leteckém snímku
(zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

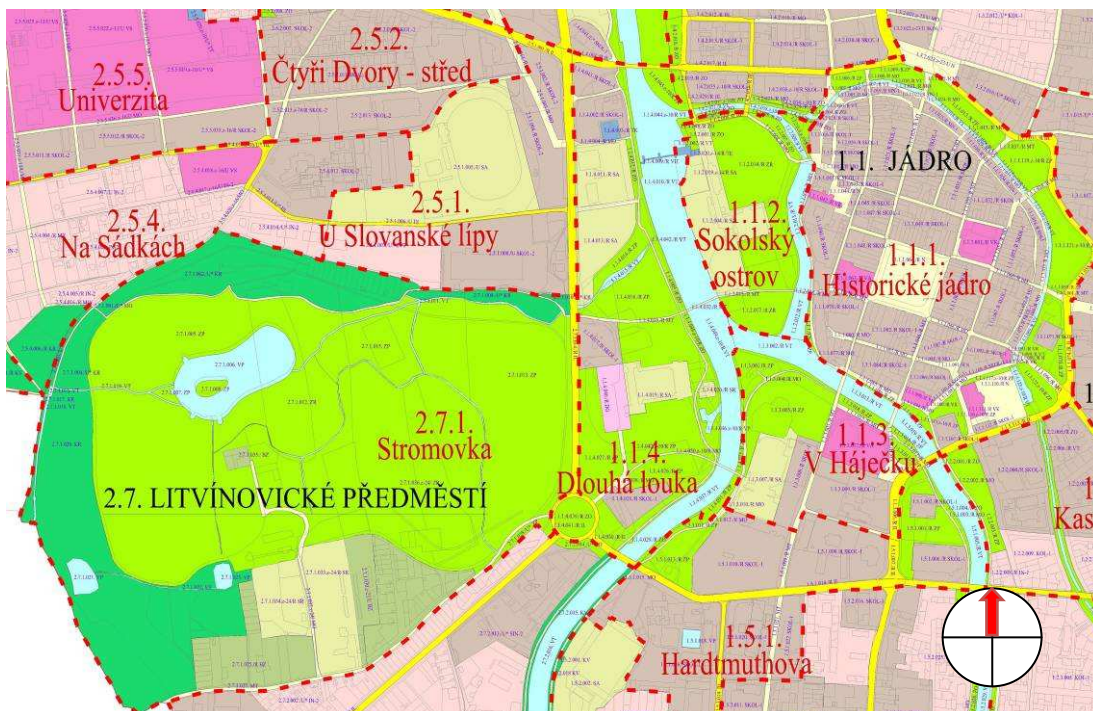
mapa č. 2

územní plán města České Budějovice: části lokalit 2.8.2. U Malého jezu, 3.1.3. Za potokem, 3.9.4. Děkanská pole, 3.9.5. U Malše – zelený klín na jihu města ve vazbě na řeku Malši (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

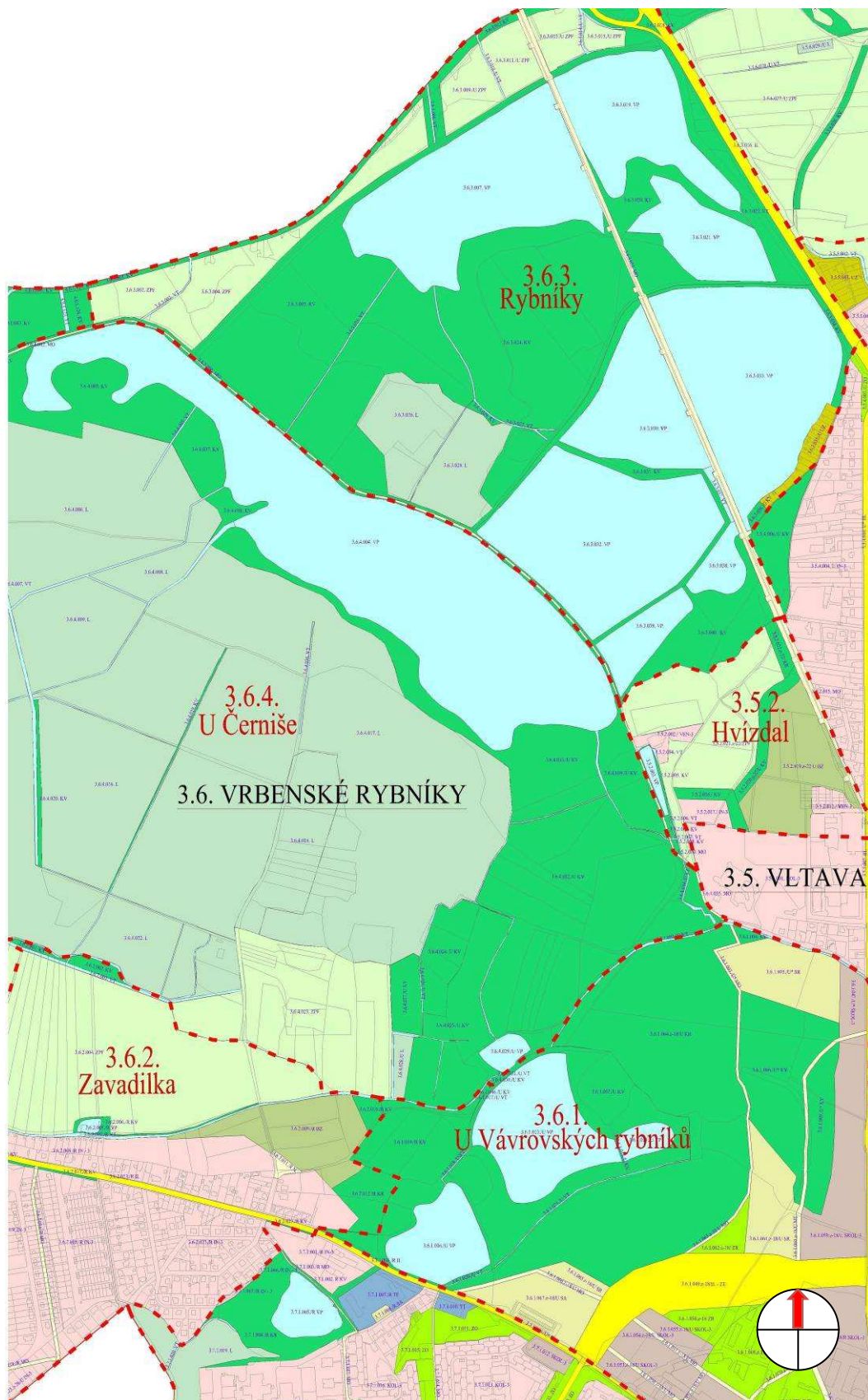
mapa č. 3

územní plán města České Budějovice: části lokalit 1.1.2. Sokolský ostrov, 1.1.4. Dlouhá louka, 2.7.1. Stromovka (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

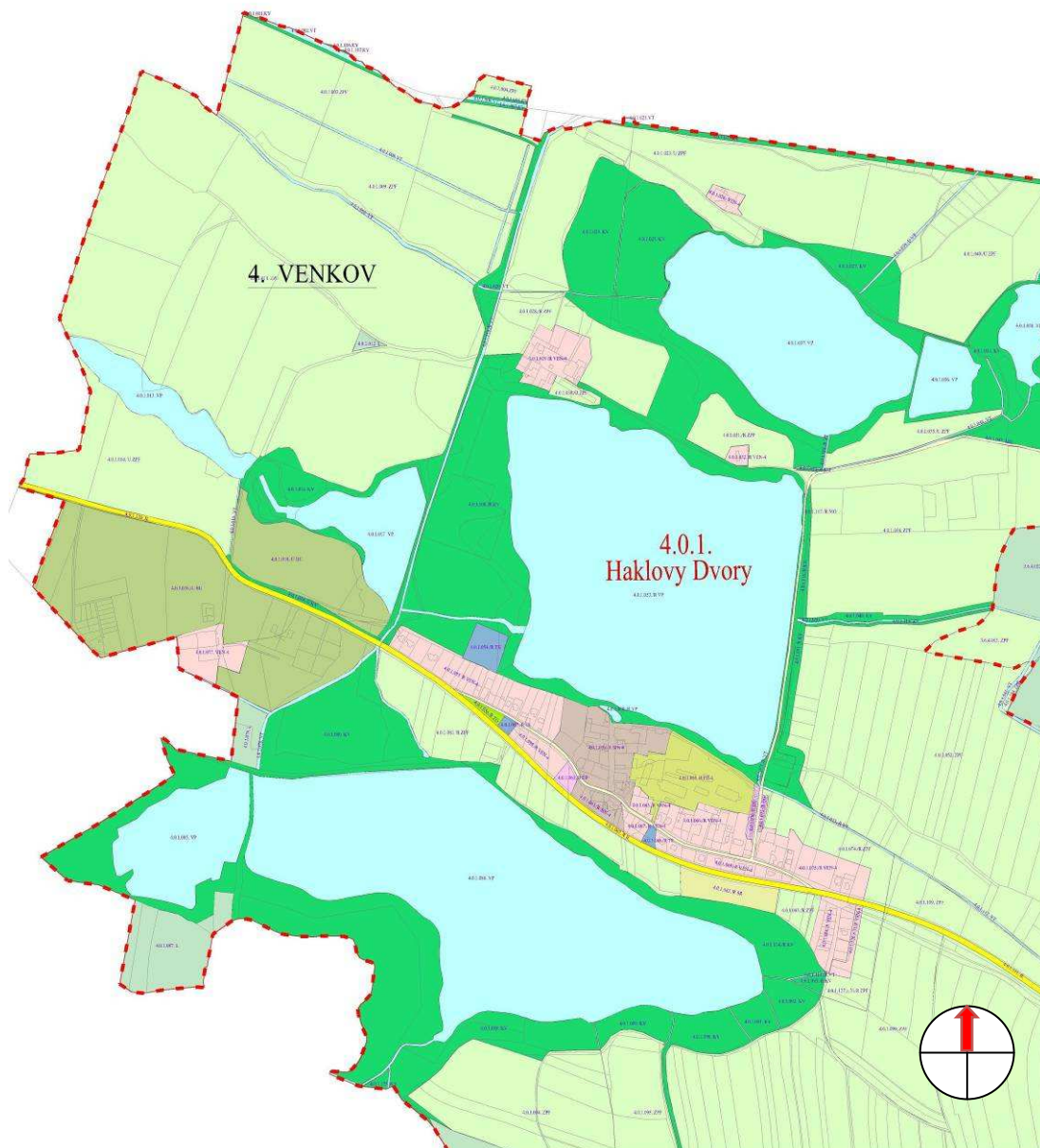
mapa č. 4

územní plán města České Budějovice: části lokalit 3.5.2. Hvízdal, 3.6.1. U Vávrovských rybníků, 3.6.2. Zavadička, 3.6.3. Rybníky, 3.6.4. U Černiše – zelený klín na severozápadě města (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

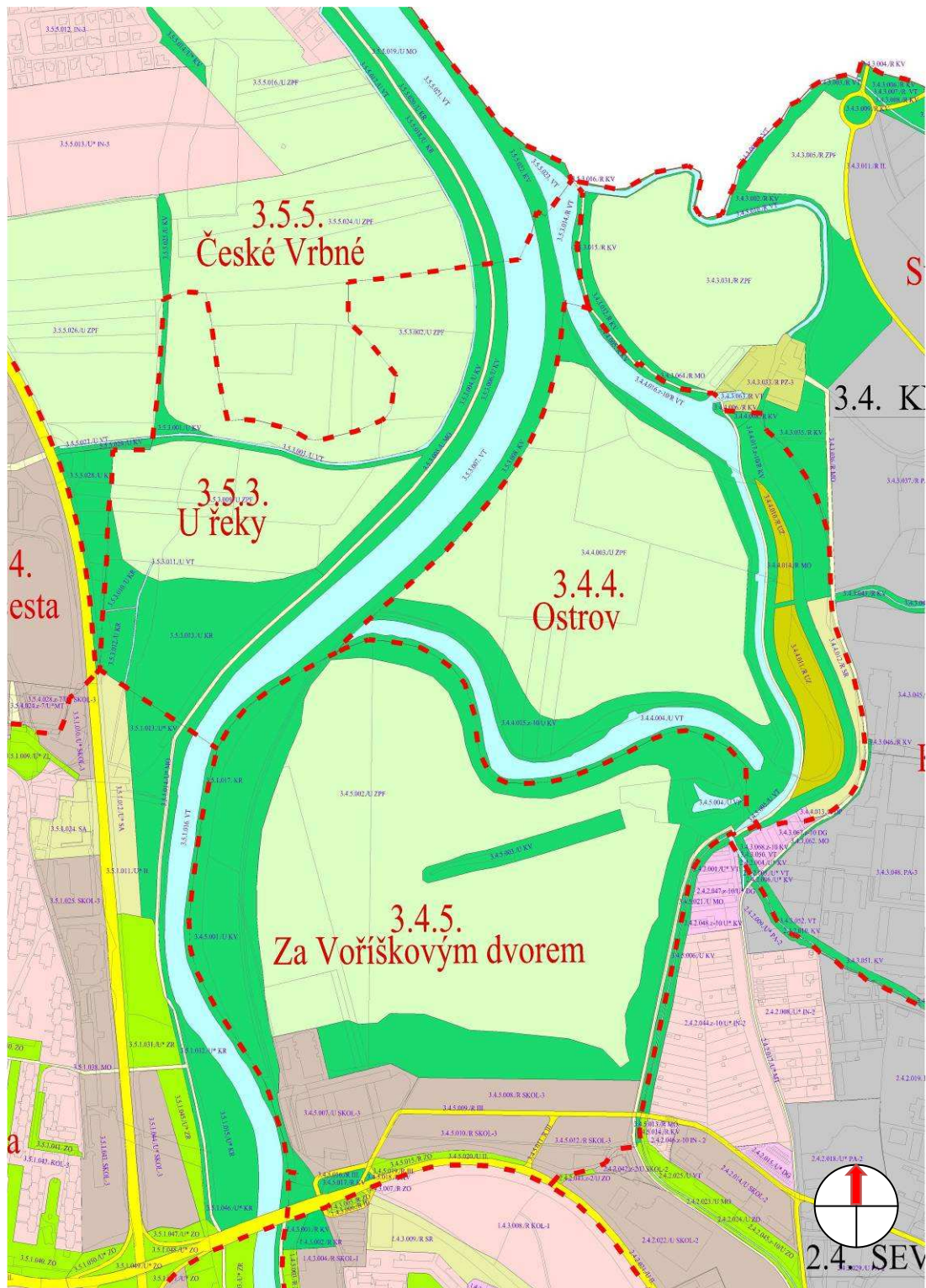
mapa č. 5

územní plán města České Budějovice: části lokality 3.6.4. U Černiše, 4.0.1. Haklovy Dvory – část zeleného klínu na severozápadě města (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

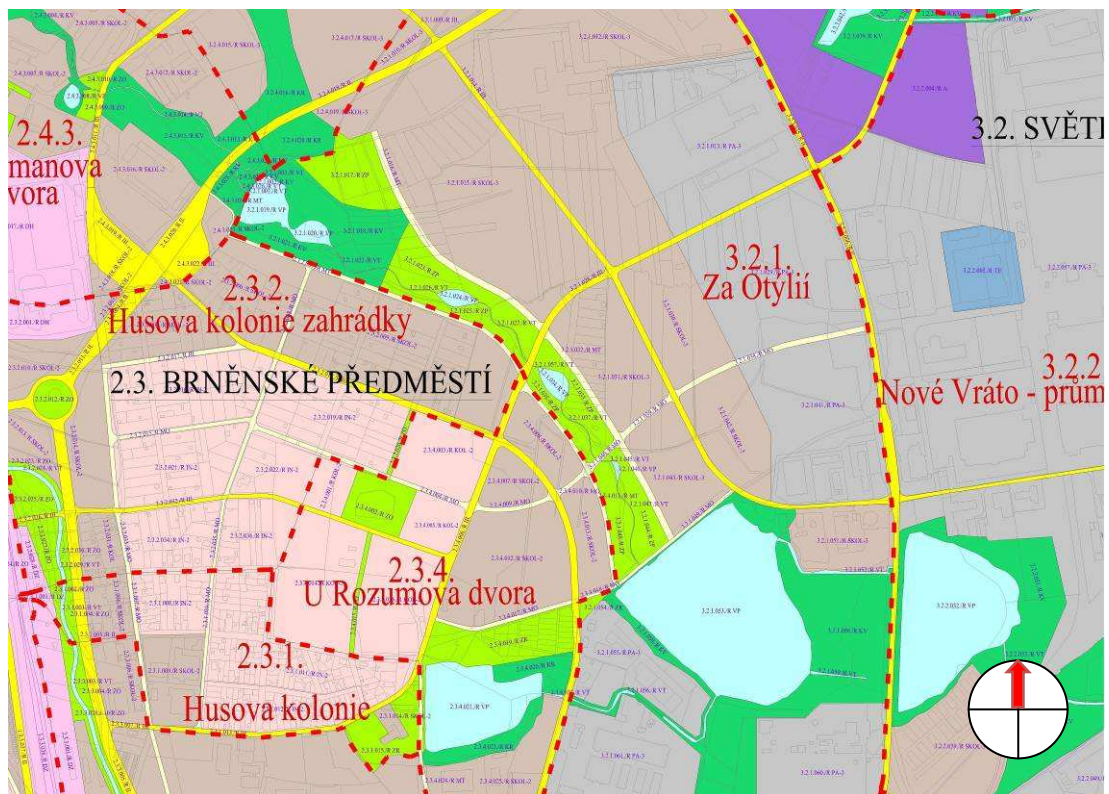
mapa č. 6

územní plán města České Budějovice: části lokalit 3.4.4. Ostrov, 3.4.5. Za Voříškovým Dvorem, 3.5.3. U řeky, 3.5.5. České Vrbné – zelený klín na severovýchodě ve vazbě na řeku Vltavu (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

mapa č. 7

územní plán města České Budějovice: části lokalit 2.3.1. Husova kolonie, 2.3.2. Husova kolonie zahrádky, 2.3.4. U Rozumova Dvora, 2.4.3. U Pilmanova Dvora, 3.2.1. Za Otýlí, 3.2.2. Nové Vráto – průmyslový obvod, 3.2.4. Otýlie (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

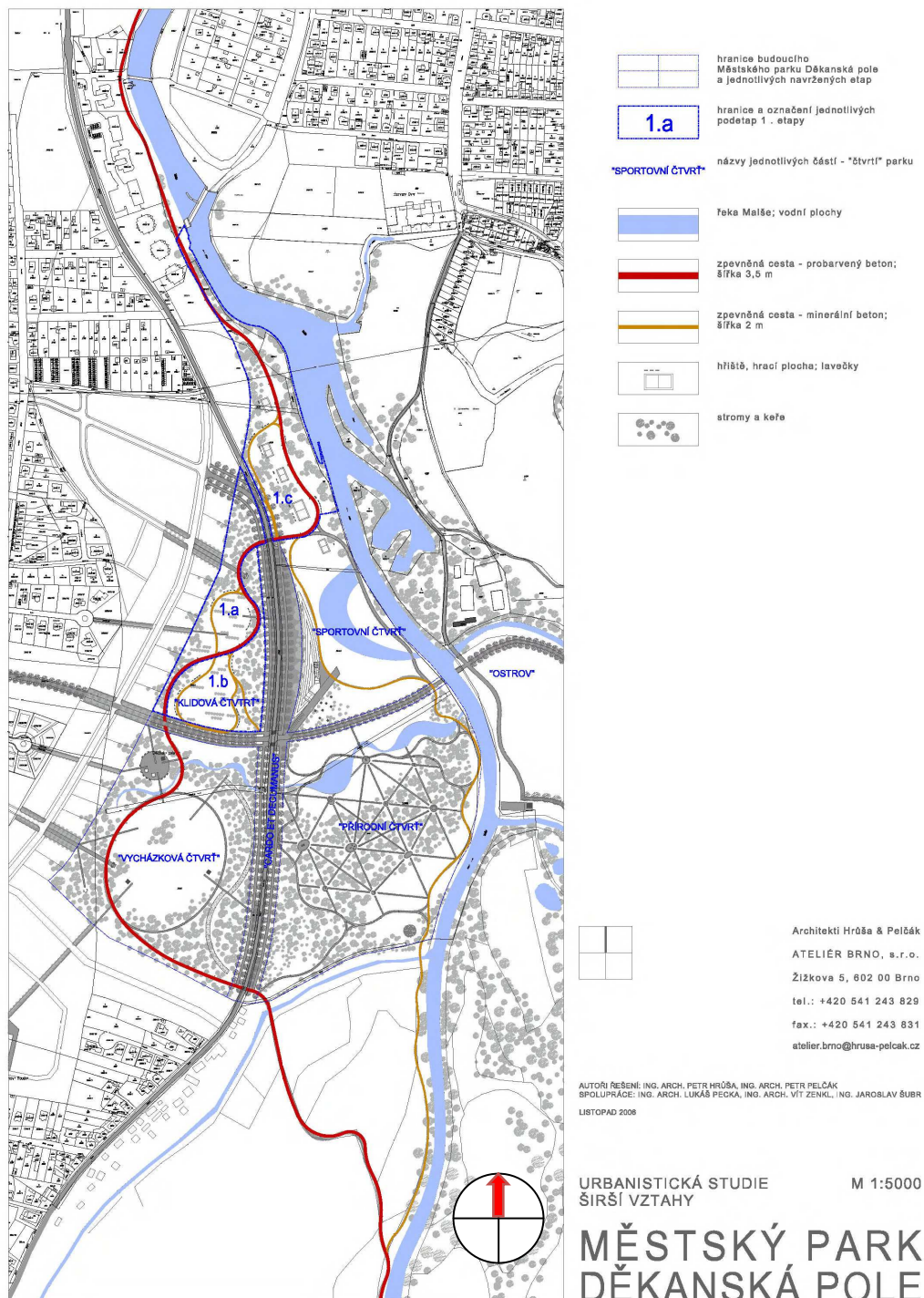
- Návrhová část: návrh zapojení krajinných enkláv do organismu města na příkladu krajinného parku v urbanistické studii „Městský park Děkanská pole“

Seznam:

- mapa č. 8: urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Širší vztahy (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 9: urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – 1. etapa (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 10: urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – etapa 1.a (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 11: urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – etapa 1.b (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 12: urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – etapa 1.c (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)
- mapa č. 13: urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Prvky ÚSES dle ÚPnM (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

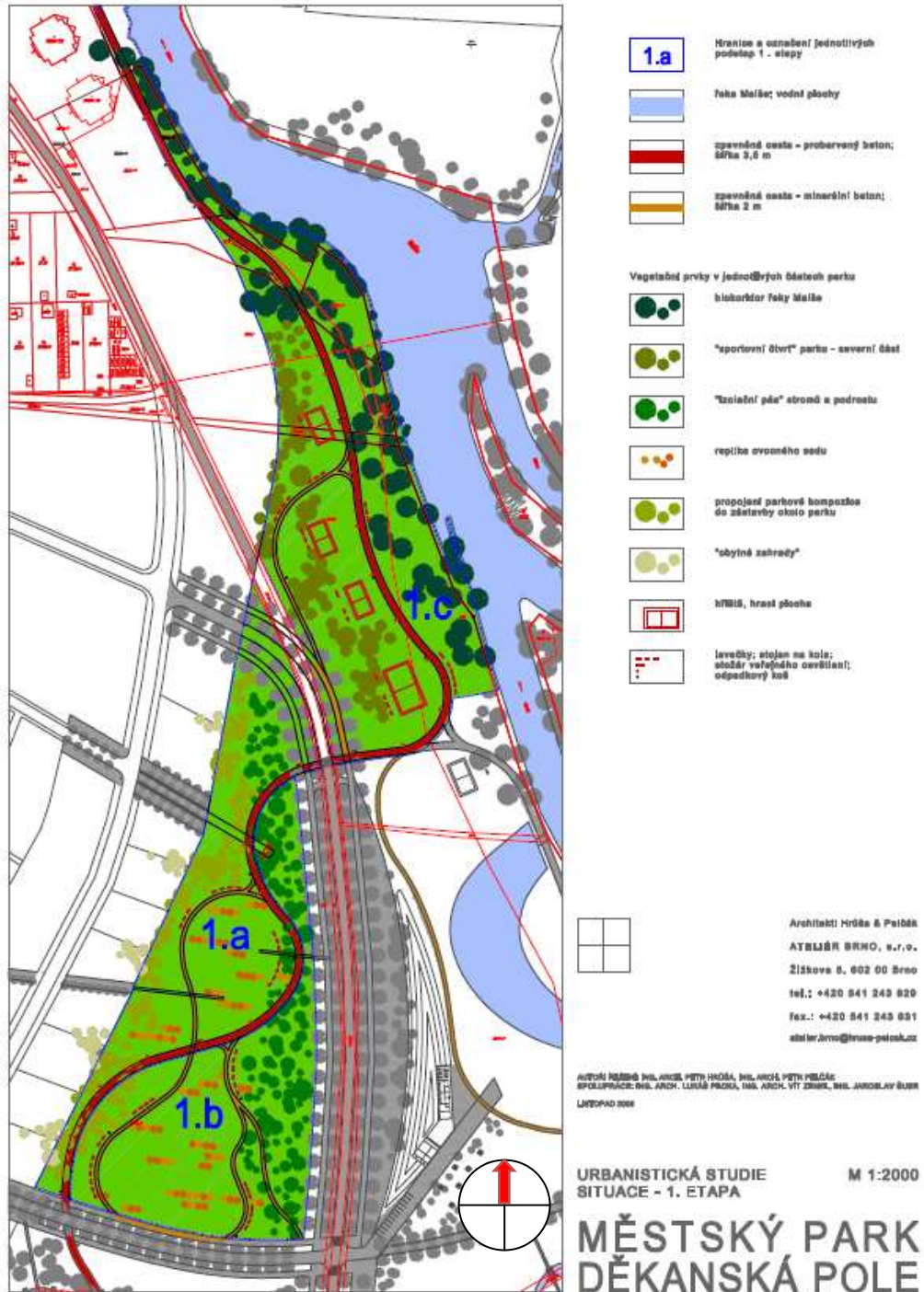
mapa č. 8

urbanistická studie „Městský park Děkanáská pole“: Širší vztahy (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

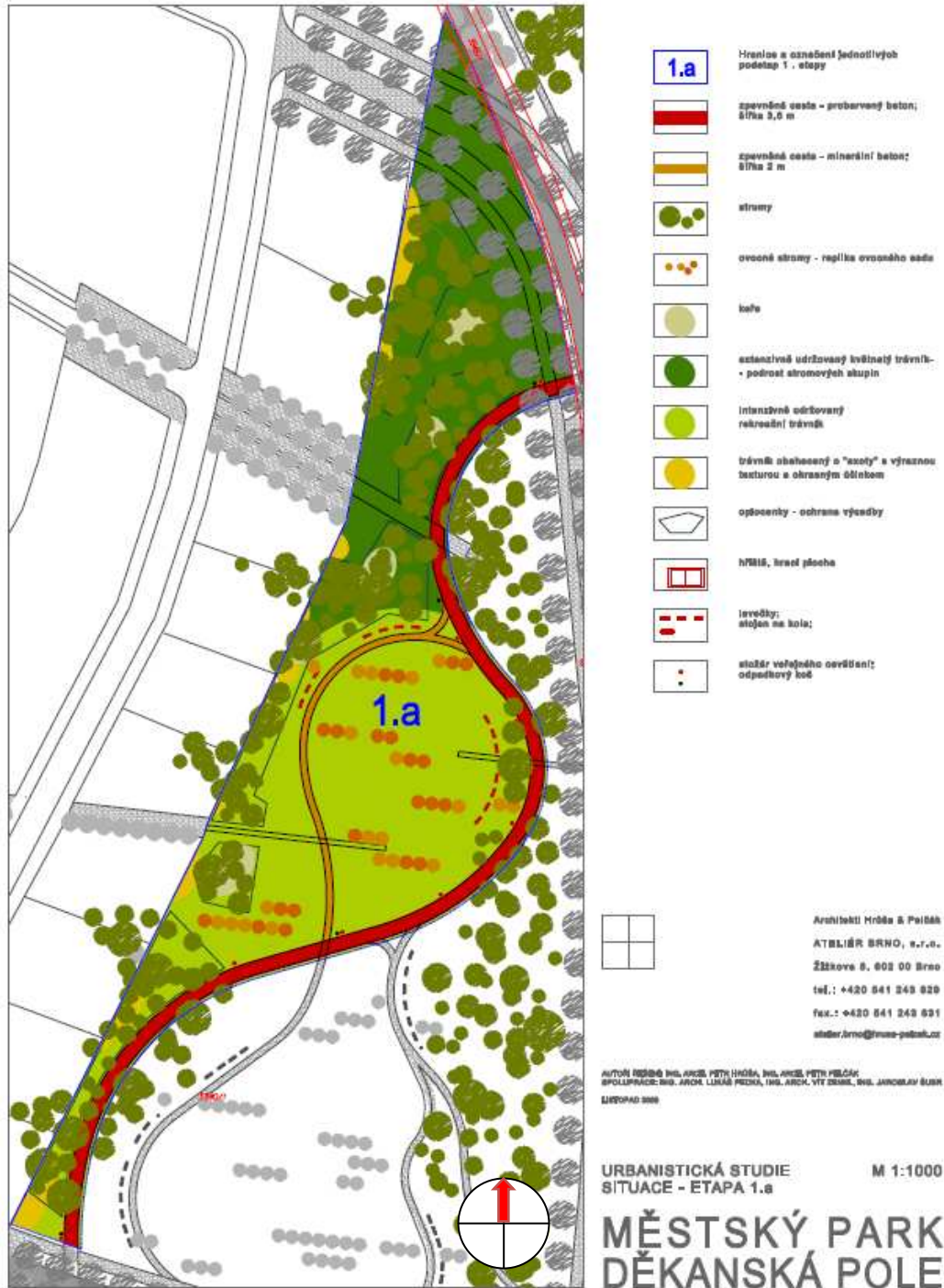
mapa č. 9

urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – 1. etapa (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

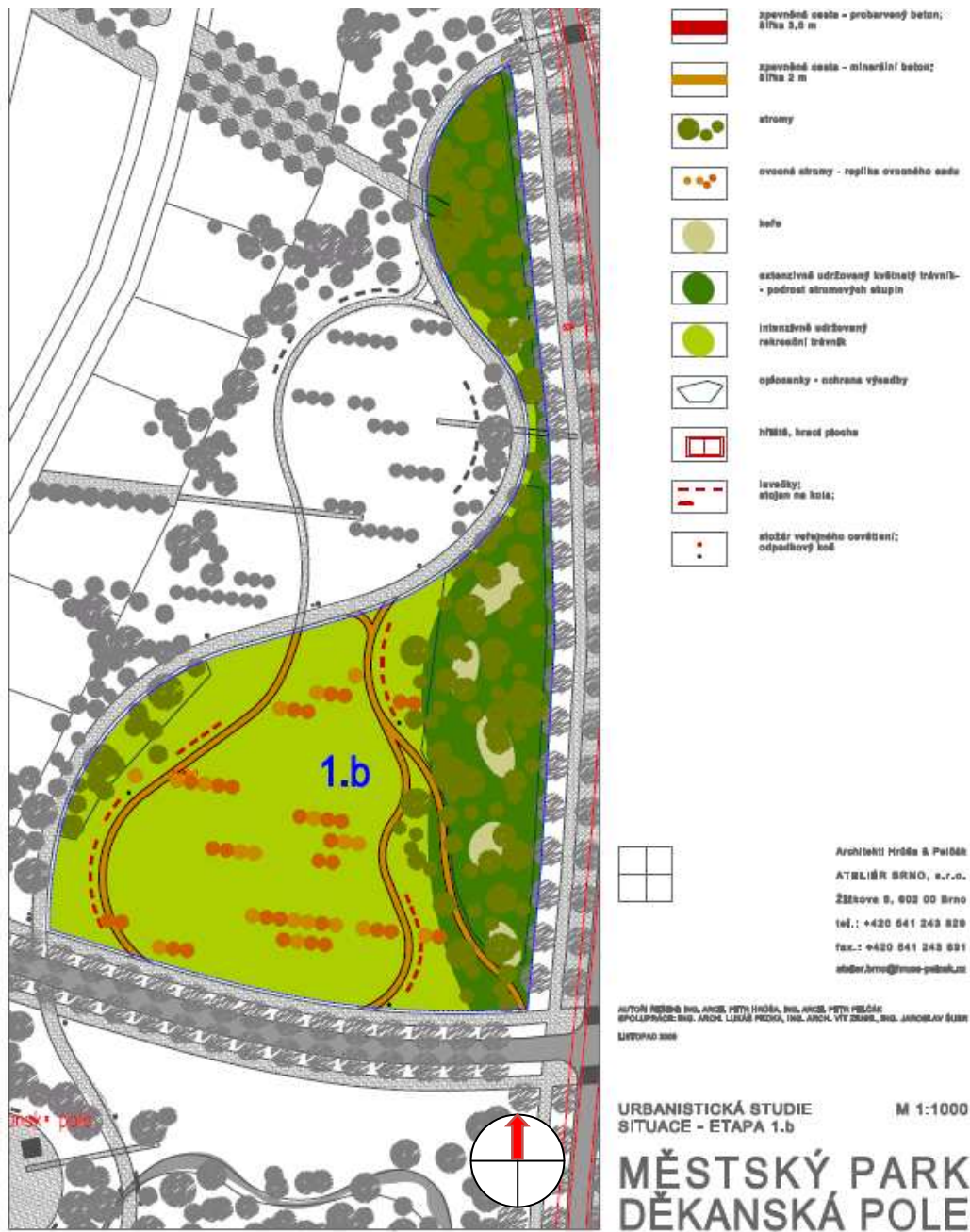
mapa č. 10

urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – etapa 1.a (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

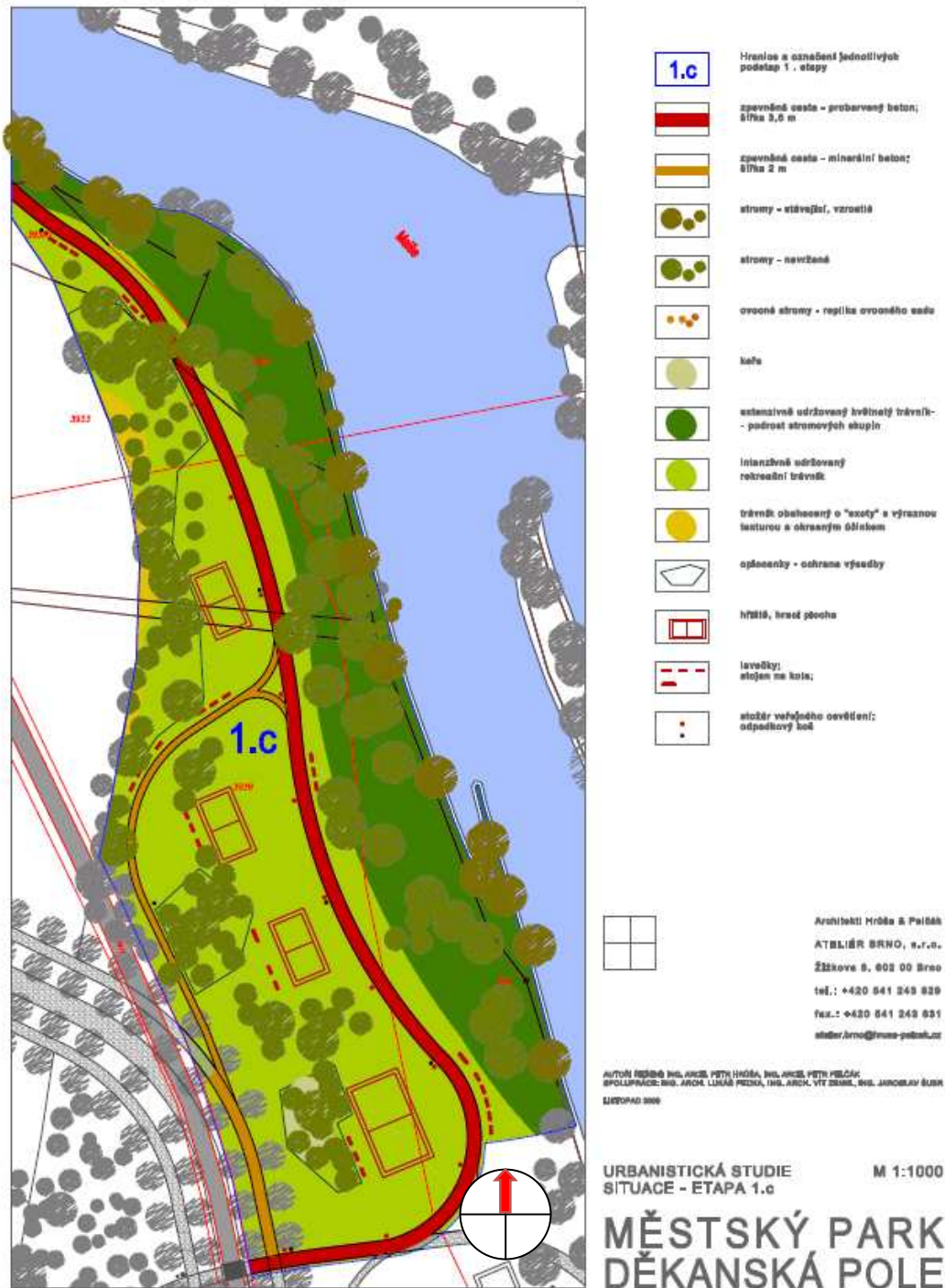
mapa č. 11

urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Situace – etapa 1.b (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

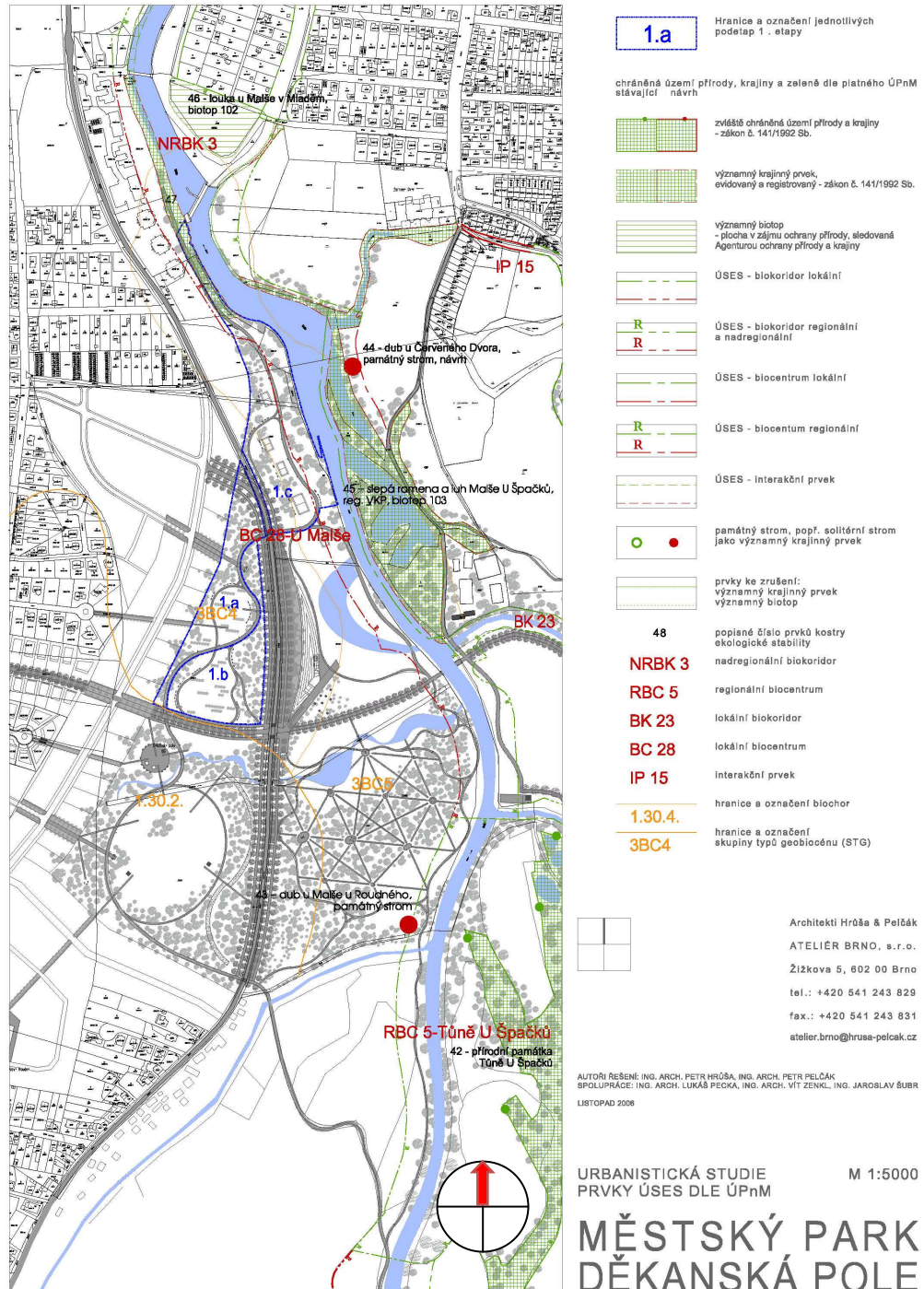
mapa č. 12

urbanistická studie „Městský park Děkaná pole“: Situace – etapa 1.c (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

mapa č. 13

urbanistická studie „Městský park Děkanská pole“: Prvky ÚSES dle ÚPnM (zdroj: Magistrát města České Budějovice, 2011)

9.2 Fotodokumentace

Seznam:

- foto č. 1: Soutok Vltavy a Malše (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 2: Přední mlýn na slepém rameni řeky Malše (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 3: Železná panna na nábřeží řeky Malše (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 4: Park Na Sadech (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 5: Park Senovážné náměstí (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 6: Zeleň podél řeky Malše u Dukelské ulice (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 7: Malý jez na řece Malše (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 8: Řeka Malše s krajinou a panoramatem zástavby v Mladém (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 9: Berma řeky Vltavy podél Levobřežní komunikace (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 10: Berma řeky Vltavy směrem na Hlubokou nad Vltavou (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 11: Park Stromovka a. (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 12: Park Stromovka b. (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 13: Vrbenské rybníky a. (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 14: Vrbenské rybníky b. (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 15: Vrbenské rybníky c. (zdroj: Binder, 2010)
- foto č. 16: Vrbenské rybníky d. (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 1
Soutok Vltavy a Malše (zdroj: Binder, 2010)

Foto č 2
Přední mlýn na slepém rameni řeky Malše (zdroj: Binder, 2010)

Foto č 3

Železná panna na nábřeží řeky Malše (Binder, 2010)

Foto č 4

Park Na Sadech (zdroj: Binder, 2010)

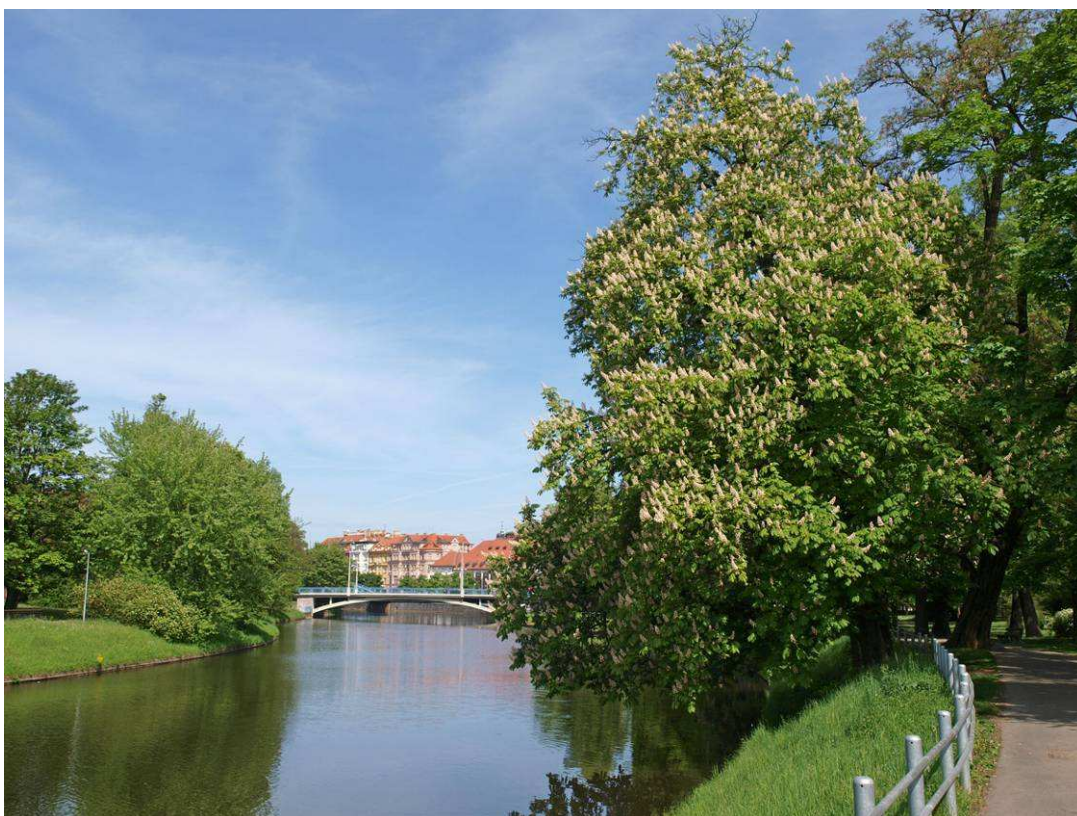
Foto č. 5

Park Senovážné náměstí (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 6

Zeleň podél řeky Malše u Dukelské ulice (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 7
Malý jez na řece Malše (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 8
Řeka Malše s krajinou a panoramatem zástavby v Mladém (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 9

Berma řeky Vltavy podél Levobřežní komunikace (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 10

Berma řeky Vltavy směrem na Hlubokou nad Vltavou (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 11
Park Stromovka a. (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 12
Park Stromovka b. (zdroj: Binder, 2010)

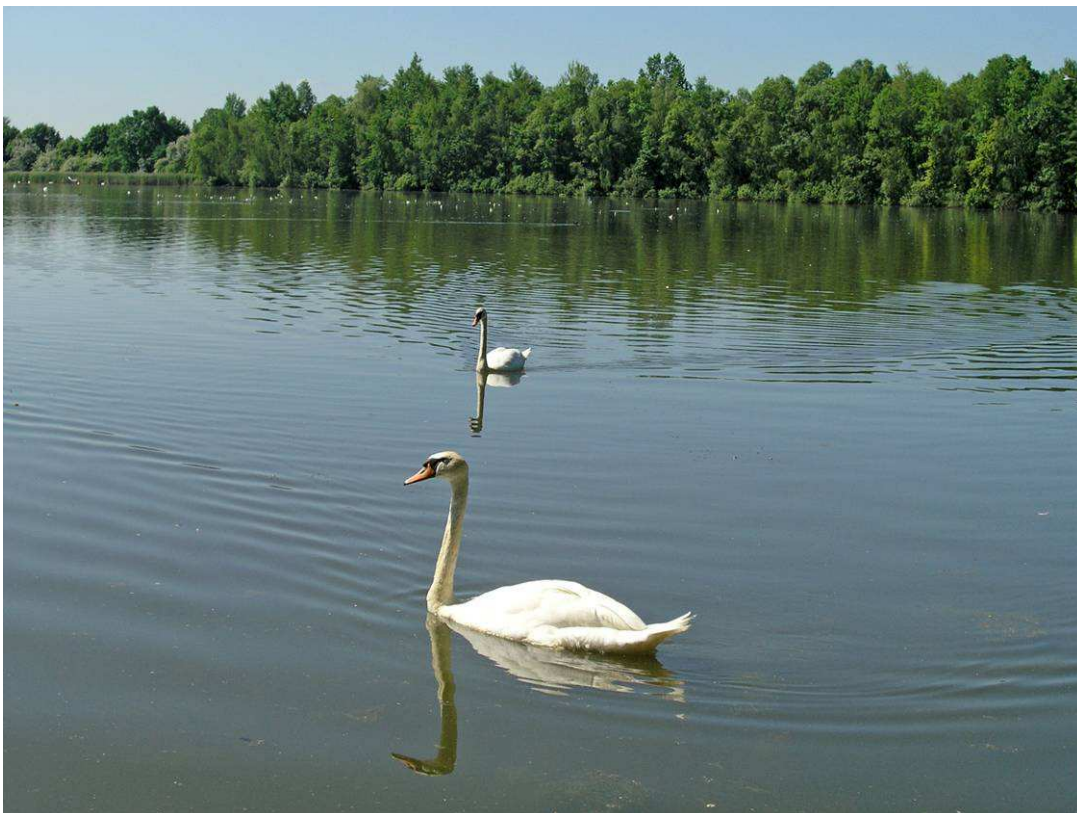
Foto č. 13

Soustava Vrbenských rybníků a. (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 14

Vrbenské rybníky b. (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 15
Vrbenské rybníky c. (zdroj: Binder, 2010)

Foto č. 16
Vrbenské rybníky d. (zdroj: Binder, 2010)

